

INTERNATIONAL MAGAZINE
RNI No. 61816/95

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਜੁਲਾਈ 2022

ਪਿੰਗੁਲ ਪਰਬਤ ਪਾਰਿ ਪਰੇ ਖਲ ਚਤੁਰ ਬਕੀਤਾ ॥
ਅੰਧੁਲੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੁਝਿਆ ਗੁਰ ਭੇਟਿ ਪੁਨੀਤਾ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ - 22 ਜੁਲਾਈ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ, ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਸਬੰਧੀ 17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਹੋਏ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਜਥੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹੋਏ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
17 ਜੂਨ
ਸਮਾਂ: 10:00 ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ।
ਸੰਪਰਕ: 99151-21022

ਵੱਡੀ ਤਦਾਦ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਅਠਾਈਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਜੁਲਾਈ, 2022
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ

ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391, 94172-14379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R. No. 115320023

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :
'ATAM MARG' MAGAZINE

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.
Kharar, Distt. S.A.S Nagar
(MOHALI) - 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ (20 ਸਾਲ)	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life (20 years)
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Canada	80 Can \$	800 Can \$
Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Media Broadcast (Ratwara Sahib)

Please visit us on internet at :-
For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -

www.ratwarasahib.org
www.ratwarasahib.com
www.ratwarasahib.in

Apps: RATWARASAHIB TV
(for both apple & andriod)
(Availeble 24 Hours)

Email : sratwarasahib.in@gmail.com

Live Programme & Cable Tv Network

98728-14385, 94172-14385

98147-12900

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਵੈਨਕੂਵਰ
001-604-433-0408

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
001-604-862-9525

ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ
001-604-589-9189

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
0044-121-200-2818

ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
0061-406619858

ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਲਈ
ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ
ਫਰੀ ਸੇਵਾ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ -
9417214378, 9417214384

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ 9417214391,8437812900,9417214379
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ.) 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ 9646101996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ.) 9592055581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ:9592212900
6. ਬੀਐਡ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ 9417214382
8. ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ 9815728220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009

ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ	7
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ	
3.	ਸਾਵਣੁ ਤਿਨਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਹਾਰੁ ॥ 9	
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	26
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਝਾਲਾਘੇ ਉਠਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਸਿ ਬਾਸਰੁ ਆਰਾਧਿ	31
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6.	ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ	34
	ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ	
7.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ	40
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ' ਵਾਲੇ	
8.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ	43
	ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ	
9.	ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ: ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ?	46
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
10.	ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ	48
11.	ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ	50
	ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ	
12.	ਈਸ਼ਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ	52
	ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ	
13.	ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ	54
	ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	
14.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ	56
	ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ	

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪੀਵਣਹਾਰੁ

ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਜੁਲਾਈ-ਅਗਸਤ ਵਿਚ ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਰੁੱਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਤਪਸ਼ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤਮਾਮ ਬਨਸਪਤੀ ਸੁੱਕ ਕੇ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗਰਮੀ/ਤਪਸ਼ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਹਾਲੇ ਬੇਹਾਲ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਛਲੇ 122 ਸਾਲ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਵ ਸੰਨ 1901 ਵਿਚ ਅਪ੍ਰੈਲ-ਮਈ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮੀ ਪਈ ਸੀ। ਜੁਲਾਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਬਾਰਿਸ਼ ਦੀ ਆਮਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਮਾਮ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਰੌਂ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਬਾਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰਾ ਭਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਵੀਆਂ ਕਰੂੰਬਲਾਂ ਫੁੱਟਦੀਆਂ ਹਨ। ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਹਨਾਂ ਨੀਵੇਂ ਟੋਇਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਭਾਵ ਇਹ ਤਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ 'ਤੇ ਵੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀ ਇਹ ਮਨੋ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਬਦਲਾਅ ਇਸ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ ਵੀ ਬਦਲ ਰਹੇ ਮੌਸਮ ਦਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲਦੇ ਹਨ - **'ਮੌਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ।'** (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ) ਇਤਿਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਜੀਵ ਜੰਤੂ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਸਭ ਮੌਸਮ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਬੂਲੇ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਦਾ ਹੈ।

ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਮੌਸਮੀ ਬਦਲਾਅ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁਖੈਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਤਮਾਮ ਆਤਮ ਮਾਰਗੀ ਪੈਂਡਿਆਂ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਮਨ ਵੀ ਕਦੇ ਖੁਸ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਤਰ। ਇਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਪਾਰੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਸਦਾ ਥਿਰ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ-

ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਪੰਖੀ ਭਇਓ ਉਡਿ ਉਡਿ ਦਹ ਦਿਸ ਜਾਇ ॥

ਜੋ ਜੈਸੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਸੋ ਤੈਸੇ ਫਲੁ ਖਾਇ ॥ ੮੬ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੯

ਮਨੁਆ ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਵਦਾ ਓਹੁ ਕੈਸੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੬੫

ਸਾਧੋ ਇਹੁ ਮਨੁ ਗਹਿਓ ਨ ਜਾਈ ॥

ਚੰਚਲ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸੰਗਿ ਬਸਤੁ ਹੈ

ਯਾ ਤੇ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੨੧੯

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਟਿਕ ਕੇ ਨਾ ਬਹਿਣਾ। ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੁੱਕਾ ਮਨ ਹੀ ਭਟਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਖੁਸ਼ਕਪੁਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਤਰ ਅਵਸਥਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ-

ਮਨੁ ਸੁਕਾ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ- ੫੩੮

ਜਦੋਂ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਨ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸ 'ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁੰਦ ਦੀ ਸੋਝੀ ਸਾਧੂਆਂ/ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪੀਵਣਹਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੪

ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਨੰਦ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਸਤੂ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ ਪਰ ਢੂੰਡ ਬਾਹਰ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਬਾਹਰਿ ਦੁਢਨ ਤੇ ਛੁਟਿ ਪਰੇ

ਗੁਰਿ ਘਰ ਹੀ ਮਾਹਿ ਦਿਖਾਇਆ ਥਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੦੨

ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ

ਭ੍ਰਮਦਾ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੬੪੪

ਇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਹਿਰਨ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜੋ ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹੀ ਹਾਲਤ ਅਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਹੱਥ

ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ-

ਅੰਧਕਾਰ ਸੁਖਿ ਕਬਹਿ ਨ ਸੋਈ ਹੈ ॥

ਰਾਜਾ ਰੰਕੁ ਦੇਉ ਮਿਲਿ ਰੋਈ ਹੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੨੫

ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਅਨੰਦ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਖੂਹ ਭਰਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਭਾਲ ਬਾਹਰਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਰੀ ਹੈ -

ਅੰਤਰਿ ਖੂਹਟਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ

ਸਬਦੇ ਕਾਢਿ ਪੀਐ ਪਨਿਹਾਰੀ ॥ ਅੰਗ- ੫੨੦

ਇਹੋ ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਭਰਮ ਹੈ। ਪੰਜ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਭਰਮ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣਾ। ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਪਈ ਰੱਸੀ ਵੀ ਸੱਪ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਚਾਨਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੱਪ ਵਾਲੇ ਭਰਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੋਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥

ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੋਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਦੁਨਿਆਵੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਹਨ। ਅਸਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸੈਭੰ ਹੈ। ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੈ। ਸਦੀਵੀ ਹੈ। ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸੰਪੰਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਸੀਮਿਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ, ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ।

ਆਨੰਦੁ ਨਿਤ ਮੰਗਲੁ ਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਸਫਲੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੦੧

ਨਿਤ ਮੰਗਲ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਟਪਕਦਾ ਹੈ -

ਹਰ ਹਰਾ ਸੁਆਮੀ ਸੁਖਰ ਗਾਮੀ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਰਸੁ ਘਣਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੪੭

ਦੁਨਿਆਵੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਘਟਦੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਾਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਅਨੰਦ ਨਾ ਕਦੇ ਘਟਦਾ, ਨਾ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਸਾਰ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪੈਂਡੇ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਦੀ ਸਿਖਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ -

ਆਨੰਦੁ ਆਨੰਦੁ ਸਭੁ ਕੇ ਕਹੈ ਆਨੰਦੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਜਾਣਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੧੭

ਇਸ ਆਨੰਦ ਦੀ ਸੋਝੀ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਅਸਲੀ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ। ਅਸਲੀ ਆਨੰਦ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸ ਹਨ -

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਹੈ

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸੇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੯

ਕਰੀਏ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ! 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਦੀਵੀ ਆਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਸੇ ਵਾਰੀ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਇਹੀ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਅਦਾਰੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਹਰ ਪੰਨੇ ਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਅੱਖਰ ਸਾਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਅਨੰਦ ਵਲ ਪਰੇਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੁਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਜਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ, ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੀਤੀ, ਸ਼ਰਧਾ, ਪ੍ਰੇਮ, ਵੈਰਾਗ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ 28 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦਾ ਦਰਿਆ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੋਈ ਐਸਾ ਪੱਖ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਜ '**ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥**' (ਅੰਗ-੧੨) ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਬਚਨ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ। ਆਉ ਜੁੜੀਏ! ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ। ਕਰੀਏ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਰਸਾਰ। ਇਹੀ ਸਦੀਵੀ ਤੇ ਅੰਤਿਮ ਸੱਚ ਹੈ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ

1. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
2. ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।
3. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

ਸਾਵਣਿ

ਸੰਗਰਾਂਦ-ਜੁਲਾਈ 16 (ਦਿਨ ਸਨਿੱਚਰਵਾਰ)

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

ਸਾਵਣਿ ਸਰਸੀ ਕਾਮਣੀ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਪਿਆਰੁ ॥
ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਤਾ ਸਚ ਰੰਗਿ ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥
ਬਿਖਿਆ ਰੰਗ ਕੂੜਾਵਿਆ ਦਿਸਨਿ ਸਭੇ ਛਾਰੁ ॥
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਪੀਵਣਹਾਰੁ ॥
ਵਣੁ ਤਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਮਉਲਿਆ ਸੰਮ੍ਰਥ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰੁ ॥
ਹਰਿ ਮਿਲਣੈ ਨੇ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ ਕਰਮਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੁ ॥
ਜਿਨੀ ਸਖੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਹੰਉ ਤਿਨ ਕੇ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜੀ ਮਇਆ ਕਰਿ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥
ਸਾਵਣੁ ਤਿਨਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਹਾਰੁ ॥ 6 ॥

ਅੰਗ - ੧੩੪

ਸਾਵਣਿ ਸਰਸੀ ਕਾਮਣੀ
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਪਿਆਰੁ॥

ਸਾਵਣ ਮਹੀਨੇ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਾਮਣੀ=ਇਸਤਰੀਆਂ ਸਰਸੀ=ਅਨੰਦ ਵਾ: ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਦੇ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਸਿਉ=ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਇਸਤਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਸਿਉ=ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਚਾਅ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਰਾਏ ਸਰੂਪਾਂ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੀਆਂ। ਐਸੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਕੇਵਲ ਪਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਸਰਸੀ=ਸਹਿਤ ਰਸ ਦੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਤਾ ਸਚ ਰੰਗਿ
ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਸੱਚੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਤਾ=ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਕੋ=ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਅਧਾਰੁ=ਆਸਰਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ ਵਾ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾ

ਲਿਆ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸਚ=ਸਦਾ-ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਰਤਾ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕੋ=ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਅਧਾਰੁ=ਆਸਰੇ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੂੜ ਜਾਣ ਕੇ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਬਿਖਿਆ ਰੰਗ ਕੂੜਾਵਿਆ
ਦਿਸਨਿ ਸਭੇ ਛਾਰੁ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕੂੜਾਵਿਆ=ਝੂਠਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਭੇ=ਸਾਰੇ ਅਨੰਦ, ਪਦਾਰਥ ਛਾਰੁ=ਸੁਆਹ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਨਿਕੰਮੇ ਦਿਸਨਿ=ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਯੋਗਾ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਰਿਧੀਆਂ-ਸਿਧੀਆਂ ਫੁਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਝੂਠੇ ਬਿਖਿਆ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਗੰਦਗੀ ਸਮਾਨ ਵੇਖਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਭਾਰੂ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲ ਹੀ ਦੌੜਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ
ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪੀਵਣਹਾਰੁ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸਵਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ=ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁੰਦ ਨੂੰ ਸਾਧੂ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਹਾਤਮਾ ਜਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪੀਵਣਹਾਰੁ=ਪੀਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਣੁ ਤਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਮਉਲਿਆ
ਸੰਮ੍ਰਥ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰੁ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵਣੁ=ਜੰਗਲ, ਤਿਣੁ=ਘਾਹ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਮਉਲਿਆ=ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਵਣੁ=ਜੰਗਲਾਂ, ਤਿਣੁ=ਕੱਖਾਂ (ਘਾਹ) ਵਿਚ ਸਦਾ ਉਹਨਾਂ ਸੰਗਿ=ਨਾਲ ਮਉਲਿਆ=ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਵਾ: ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਣਾਂ ਵਿਚ ਵਣ ਰੂਪੀ, ਤਿਣਾਂ ਵਿਚ ਤਿਣ ਰੂਪੀ, ਇਉਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗੀ ਹੋ ਕੇ ਮਉਲਿਆ=ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੰਮ੍ਰਥ=ਸਰਬ ਕਲਾ ਭਰਪੂਰ, ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਪੁਰਖ=ਪੂਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਅਪਾਰੁ=ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਹਰਿ ਮਿਲਣੈ ਨੇ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ
ਕਰਮਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੁ॥

ਉਸ ਹਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਤਾਈਂ ਮਿਲਣੈ=ਮਿਲਣ ਨੇ=ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਮਨ ਲੋਚਦਾ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਮਿ=ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਹੀ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੁ=ਮਿਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨੀ ਸਖੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ
ਹੰਉ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੁ॥

ਜਿਨੀ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਖੀਏ=ਸੰਤ ਜਨਾਂ (ਮਹਾਤਮਾ ਜਨਾਂ) ਸਖੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੁ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾਇਆ=ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੈ=ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਹੰਉ=ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਹੀ ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰ ਬਲਿਹਾਰ=ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਥਵਾ ਬਲਿਹਾਰ=ਬਲ ਹਾਰ ਜਾਣਾ। ਇਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਬਲ ਮਾਇਆ ਦਾ ਬਲ ਹਾਰ ਜਾਣਾ ਵਾ:

ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਕਈਆਂ ਕੋਲ ਦੇਖਣ ਦੇ ਭਾਵ ਨਿਗ੍ਰਾ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਕਈਆਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਵਿਚ ਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਿੱਠਾ ਬਚਨ ਬੋਲ ਕੇ ਵਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਰਿਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸਮਾਨੀ ਵੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਭਾਵ ਬਿਬੇਕ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਬਲ ਵੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜੀ ਮਇਆ ਕਰਿ
ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਹਰਿ=ਹਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ=ਜੀਉ! ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਮਇਆ=ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਿ=ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ=ਸਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਭਾਵ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਵਾ: ਜਿਹੜੇ ਸਬਦ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ=ਸਵਾਰੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ਣਾ ਕਰੋ ਜੀ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਸਕਾਂ।

ਸਾਵਣੁ ਤਿਨਾ ਸੁਹਾਗਣੀ
ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਹਾਰੁ॥੬॥

ਸਾਵਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਜ਼ੂਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੌਕ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਵਾ: ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਸਾਵਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪ ਸੁਹਾਗਣੀਆਂ ਭਾਵ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਰਾਮ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਉਰਿ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੋ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਸਿੰਗਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਹਾਰ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਜਨਾਂ ਨੇ ਉਰਿ=ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਗਲੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਇਕ-ਰਸ ਸਦਾ ਲਈ ਪਰੋ ਲਿਆ ਭਾਵ ਪਹਿਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਜੀਵਨ ਬਣ ਗਿਆ, ਕਦੇ ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਐਸੀਆਂ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਲਈ ਸ਼ੌਕ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਸਾਵਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸਦਾ ਹੀ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੈ।

ਸਾਵਣੁ ਤਿਨਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਹਾਰੁ ॥

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸ਼ਾਨ -.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਤੋਂ ਟਰੱਕਾਂ, ਜੀਪਾਂ, ਹੋਰ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਂ, ਸਾਵਣ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ। ਪੁਰਾਣੇ ਜੋ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਸੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੱਤ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ, ਕੁਝ ਐਸੇ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਦਿਨ ਬੜਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ, ਆਹ ਦਿਨ ਆਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਨੁੱਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਥਿਤਾਂ, ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਚ ਨਾ ਪਵੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਕ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਲਿਆ ਦਿਤੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਉਹ ਹੈ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ। ਸੋ ਸਾਵਣ ਦਾ ਜੋ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਮੌਸਮ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਦਲ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਨੇ, ਜੀਅ ਲਗਦੇ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਵੀ ਜੀਅ ਲਗਦੇ, ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਜੀਅ ਲਗਦੇ। ਕੁਝ ਐਸਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਭਾਵੇਂ ਦਾ ਹੁਸ਼ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਜੀਅ ਘਬਰਾਉਂਦੇ। ਵੱਟ ਜਿਹੜੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਰੋਣਕਾਂ ਦਾ, ਹਰਿਆਲੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਰੁਮਕਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਸੰਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਰਸ ਭਰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਰਸ ਭਰਦੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਡੇ ਤਿਉਹਾਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ

ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੀਆਂ ਆਖਦੇ ਨੇ। ਕੁਝ ਐਸੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਬਣਾਈਆਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਚਾਹੇ ਹਾੜ੍ਹ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਸਾਉਣ। ਆਪ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਹਾੜ ਦੀ ਤਪਸ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਰ ਵਕਤ ਚਲਦੇ। ਹਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਨਾਮ ਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿ ਸੁਹਾਵਣਾ ਲਗਦੇ। ਸੋ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾਪ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਾਸਤੇ ਤੜਫਦੀ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਾਸਤੇ ਤੜਫਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਛ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੁਮਕਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਸਾਡਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ, ਇਕ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਖੁਸ਼ਕ। ਭਾਵੇਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਿੰਨੀ ਹੋਵੇ, ਪੈਸਾ ਕਿੰਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਕਲ ਕਿੰਨੀ ਹੋਵੇ, ਚਤੁਰ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਰੁਮਕੀ, ਖੇੜਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਕਮਲ ਇਹਦਾ ਖਿੜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੱਥੇ ਦੀਆਂ ਘੁੱਟੀਆਂ ਇਹਦੀਆਂ ਹਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਇਹ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ-

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੩

ਜਿਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਬੰਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹੰਭ ਗਿਆ, ਹਾਰ ਗਿਆ। ਉਹਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਮਸਾਣ ਦੀ ਭੂਮੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਮਸਾਣ ਦੀ ਭੂਮੀ ਜਿੱਥੇ ਮੁਰਦੇ ਜਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਘਾਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਘਾਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜ਼ਮੀਨ ਜਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅੰਸ ਜਲ ਜਾਂਦੇ ਉਹਦੇ-

ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ਬਿਰਹਾ ਤੂ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਨ ਉਪਜੈ ਸੇ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਾਨ॥
ਅੰਗ- ੧੨੭੯

ਸੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ-
ਧਾਰਨਾ - ਸਗਲ ਭਵਨ ਕੇ ਨਾਇਕਾ,
ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਛਿਨ ਦਰਸ ਦਿਖਾ ਜਾ।

ਕੁਪੁ ਭਰਿਓ ਜੈਸੇ ਦਾਦਿਰਾ ਕਛੁ ਦੇਸੁ ਬਿਦੇਸੁ ਨ ਬੂਝ ॥
ਐਸੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਿਖਿਆ ਬਿਮੋਹਿਆ
ਕਛੁ ਆਰਾ ਪਾਰੁ ਨ ਸੂਝ ॥ ੧ ॥
ਸਗਲ ਭਵਨ ਕੇ ਨਾਇਕਾ ਇਕੁ ਛਿਨੁ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇ ਜੀ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਮਲਿਨ ਭਈ ਮਤਿ ਮਾਧਵਾ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥
ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਮੁ ਚੁਕਈ ਮੈ ਸੁਮਤਿ ਦੇਹੁ ਸਮਝਾਇ ॥ ੨ ॥
ਜੋਗੀਸਰ ਪਾਵਹਿ ਨਹੀ ਤੁਅ ਗੁਣ ਕਥਨੁ ਅਪਾਰ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੈ ਕਾਰਣੈ ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੩੪੬

ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਖਿੱਚ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ, ਉਹਦਾ ਹਿਰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਸਾਣਾਂ ਦੀ ਭੂਮੀ ਵਰਗਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕੱਲਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਪੁਚਾਇਆ ਕਰਦਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪਹੁੰਚ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸੀ, ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼। ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਕਤ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੀ ਵੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਚਾ ਭਗਤ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਰਾਜੁ ਨ ਚਾਹਉ ਮੁਕਤਿ ਨ ਚਾਹਉ
ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਮਲਾਰੇ ॥ ਅੰਗ- ੫੩੪

ਪਿਆਰ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਜੇ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜਪ ਤਪ ਨੂੰ ਫਲ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲਗਦੈ। ਪਿਆਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜੋ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਉਹ ਪਿਆਰ ਦਾ ਹੈ -
ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਉ ਭਗਤੁ ਦਾ ਭੁਖਾ।

ਜੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਹੋਣ, ਅਤਿ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ, ਅਤਿ ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇ, ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਗਿਆਨੀ ਹੋਵੇ, ਅਤਿ ਦਾ ਧਨੀ ਹੋਵੇ, ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਰੁਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਉਹਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥
ਅੰਗ- ੨੫੩

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅੱਜ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਸਦਾ ਹੀ ਤਤਪਰ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਆਪ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟਾ! ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਹੱਥ ਜੋੜੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਓਲਾਦ, ਗੁਰੂਆਂ, ਪੀਰਾਂ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੀ ਓਲਾਦ, ਇਹ ਬੜੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਦੌਰ 'ਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪਿਤਾ ਸਮਝਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ, ਹੋਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਨੇ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਰਗਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਦੌਲਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ। ਦੋ ਹੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਿਤਾ ਦਾ, ਦੂਸਰਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ (supreme) ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਇਹ ਗੁਰੂ ਵੀ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਰਾਮ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਹੁੰਦਾ।

ਸਮੁੰਦ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ
ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥
ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ
ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੪੪੨

ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਲਗਦੈ ਲੇਕਿਨ ਹੁੰਦਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ-
ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਉ ਪਰਤਖਿ ਹਰਿ ਮੂਰਤਿ
ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੬੪

ਨਾਨਕ ਸੋਧੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਨਾਹੀ ਭੇਦ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੪੨

ਗੁਰੂ ਜੋ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਜਿਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਦੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘਾਟ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ। ਜਗਿਆਸੂ ਤਾਂ ਆਇਆ ਹੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਮਝ ਕੇ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦੇ ਦਿਤਾ ਉਸ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਸਮਰਪਣ ਕਰਿਆ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਉਸ ਨੇ -

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੋਣਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੨

ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਿਤਾ ਸਮਝਦੇ ਨੇ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਤਦੇ ਨੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੁੰਦੇ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਰੀਰ 'ਚ। ਭੁਲੇਖਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ 'ਚੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ, ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਸੀ ਉਹ। ਲੜਕਾ ਜ਼ੈਲਦਾਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਸਫੈਦਪੋਸ਼ੀ ਜਿਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਬਲਦ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾਵਾਂ। ਨਾਰਨੌਲ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵਧੀਆ ਬਲਦ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਪੈਦਲ ਆਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ। 15-20 ਮੀਲ ਦਾ ਸਫਰ ਕਰਨਾ, ਫੇਰ ਆ ਕੇ ਟਿਕਣਾ। ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਦਮ ਦੁਆਉਣਾ, ਦਾਣਾ ਵਗੈਰਾ ਪਾਉਣਾ, ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕਿ ਕਿਤੇ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਮਾੜੇ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਜਦੋਂ ਦੇਖਣਗੇ, ਉਹ ਕਹਿਣਗੇ ਮਾੜੇ ਲੈ ਆਂਦੇ। ਵਧੀਆ ਹੋਣ ਘਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੇ-ਪਹੁੰਚਦੇ। ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਬੈਲ ਲਿਆਏ। ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਤਾ! ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਹ ਬੈਲ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਲਵਾਂ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਸੋਹਣੇ ਬੈਲ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੀ, ਬੇਟਾ! ਇਕ ਗੱਲ ਜੇ ਮੰਨ ਲਵੇਂ ਤਾਂ ਜਾਈਂ। ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜਿਹੜੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਫੌਜ 'ਚੋਂ ਛੁੱਟੀ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਘਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਐ। ਉਹ ਹੁਣ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਨੇ। ਦੇਖੀਂ ਕੋਈ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਵਾਕ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੀਂ। ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਵਾਕ ਕਰਿਆ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਨਿਕਲ ਜਾਣੈ। ਫੇਰ ਭੁਗਤਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਣੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਨੇ। ਤਾਂ, ਤਾਂ ਜਾਈਂ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ 'ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ, ਦੀਵਾਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਗਤ ਹੈ, ਵਿਚ ਮੈਂ ਬੈਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਬੁਲਾਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਲੈ ਮਾਂ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਵਹਿਮੀ ਲੋਕ ਹੋ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਕੀ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਘਰ 'ਚ ਹੁੰਦੇ, ਹੁਣ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਬੇਟਾ! ਫੇਰ ਤੂੰ ਨਾ ਜਾ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਦਿਖਾ ਕੇ ਆਉਣੇ ਹੈ ਬੈਲ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਬੈਲ ਲੈ ਕੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪਸੰਦ ਆਏ। ਥਾਪੀ ਦੇਣ ਲਗ ਗਏ, ਪਿੱਠ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਨ ਲਗ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਬੈਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਨਾਉਂ ਲੈ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਾਕਾ! ਚਕੌਤੇ ਦਾ ਪੈਸਾ ਨਾ ਖਾਇਆ ਕਰ। ਉਹ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਇਹ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਖਾ ਜਾਂਦੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸੰਤ ਬਣ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਉਣੈ, ਮੈਂ ਘਰ 'ਚੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਖਲਾਉਣੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਫੰਡ 'ਚੋਂ ਹੀ ਖਲਾਉਣੈ। ਨਿਗ੍ਰਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕਰੀ। ਭਾਪ ਲਿਆ ਆਪ ਨੇ ਸਭ ਕੁਛ -

ਵਢੀਅਹਿ ਹਥ ਦਲਾਲ ਕੇ ਮੁਸਫੀ ਏਹ ਕਰੇਇ॥

ਅੰਗ- ੪੨੨

ਜਾਹ ਲੈ ਜਾ ਬਲਦ ਆਪਣੇ। ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਗੱਲ ਤੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਹੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਾ ਲੱਗੀ। ਆਹ ਇਕ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹ ਦਿਤੀ।

ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਲੁਧਿਆਣੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਪੈਰ ਖਿਸਕ ਗਿਆ ਟ੍ਰੇਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਦਾ, ਵਿਚ ਗਿਆ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਦੇ। ਗੱਡੀ ਚੱਲ ਪਈ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ, ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ ਵੱਢੇ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ ਦੌੜੇ-ਦੌੜੇ ਬੰਦੇ ਆਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਬੜਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਾਕਾ ਜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਵੱਢੇ ਗਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ! ਝੂਠੀਆਂ ਦਲਾਲੀਆਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਵੱਢੇ ਜਾਂਦੇ, ਇਥੇ ਵੱਢੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਬਚਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹਨੇ। ਐਨਾ ਖੂਨ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, ਨਿਢਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਕਿ ਇਸ ਭਾਵੀ ਨੂੰ ਰੋਕੋ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਪਿਆਰਿਓ। ਉਹਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਐਸੀ ਸੀ।

ਇਥੇ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਦੈ। ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ, ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੋਈ ਆਉਂਦੈ, ਉਹਨੂੰ ਵੈਸਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਕਰਦੈ।

ਸੋ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ-ਜਿੰਨੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਓਨਾਂ-ਓਨਾਂ ਫਲ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀ ਔਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਆਪਣਾ ਪਿਤਾ ਸਮਝਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ। ਮੈਂ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਾਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਏ ਤੁਸੀਂ? ਆਹ ਮੜੋਲੀ ਦੇ। ਪੰਜ ਤੱਤ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਇਹਦੇ ਕਰੇ ਨੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ਤੁਸੀਂ ਆਏ ਹੋ, 'ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ' ਕੋਲ ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਿਆ ਹੋਇਐ। ਰਮਜ਼ ਮਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿ ਇਥੇ ਹੁਣ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਥੇ ਹੁਣ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਉਹ ਮੈਂ ਭਾਵ ਮੁੱਕ ਗਿਆ, ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਭਾਨੀ ਜੀ ਜਿੱਥੇ ਪਿਤਾ ਸਮਝ ਕੇ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ, ਉਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈਂ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਚੌਕੀਂ ਦਾ ਪਾਵਾ ਹਿੱਲਿਆ ਹੋਇਐ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਜੇ ਪਾਵਾ ਟੇਢਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਤੇ ਗਿਰ ਨਾ ਜਾਣ ਪਿਤਾ ਜੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਟੁੱਟਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਪਾਵੇ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਪਾਵਾ ਹੇਠੋਂ ਤਿੱਖਾ ਸੀ, ਉਹ ਹੱਥ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁੱਡ ਗਿਆ। ਖੂਨ ਚੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਖੂਨ ਚਲਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਨਾੜੀਆਂ ਦਬ ਗਈਆਂ ਭਾਰ ਨਾਲ। ਮੋਢਾ ਵੀ ਨੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਕ ਪਾਸਾ ਨੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸਰੀਰ ਦਾ। ਖੂਨ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਐ, ਤਕਲੀਫ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਏ, ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ ਆਹ ਖੂਨ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਨੇ ਹੱਥ ਦਿਤਾ ਹੋਇਐ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟਾ! ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ? ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ। ਐਨੀ ਤਕਲੀਫ ਉਠਾਈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਇਹ ਨਕਾਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਜੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਜਾਵੇ, ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਕਾਹਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਸੀ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜਾਨ ਹੈ, ਠੀਕ ਹੈ। ਹੱਥ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਐਸੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਬੜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।

ਅੱਜ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ, ਸੰਗਤਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ,

ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਰਹੇ ਨੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਰਜਾ-ਬਦਰਜਾ ਸੰਗਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਛੋਟੀ ਸੀ। ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਦੂਜੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਲੰਘੀ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟਾ! ਉਰ੍ਹੇ ਆਓ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਾਂ। ਪਰ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਦੋ ਦਿਨ ਹੋਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰੋਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਣੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਕਰਨਾ ਕੀ ਹੈ? ਤੁਹਾਡਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਾਂਗੀ ਤੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜ ਕੇ, ਝਾੜੂ ਦੇ ਕੇ, ਵਸਤਰ ਧੋ ਕੇ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਬਾਕੀ ਦੀ ਉਮਰ ਕੱਟ ਲਵਾਂਗੀ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲ ਲਵਾਂਗੀ। ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਇਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪਰਾਲਬਧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਣਗੇ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਦਇਆ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬੇਟਾ! ਭੇਤ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੀਂ। ਸਾਡੀ ਉਮਰ 6 ਸਾਲ ਕੁਛ ਮਹੀਨੇ, ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਉਮਰ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਜਾਏਗਾ।

ਗੁਰੂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹੋਰ ਹੈ ਤੇ ਰੱਬ ਹੋਰ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਰਾਕਾਰ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਫਰਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੈ, ਉਹ ਰੱਬ ਹੀ ਹੈ। ਰੱਬ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੂੰ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਤੁਸੀਂ ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ, ਸੱਤਾਂ ਦੀਪਾਂ 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਘੁੰਮੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ।

ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਸਨ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਛਾ, ਤੂੰ ਵੀ ਸੰਤ ਹੋਇਆ।

ਕਿਉਂਕਿ - ਜੈਸਾ ਸੇਵੈ ਤੈਸੇ ਹੋਇ ॥ (ਅੰਗ- ੨੨੩)
ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਮਿਲਿਆ

ਕਰਦੈ। ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਉੱਚੀ ਹੋਵੇ, ਉੱਚਾ ਬਣ ਜਾਂਦੈ।
ਨੀਵੀਂ ਹੋਵੇ ਨੀਵਾਂ ਰਹਿੰਦੈ। ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਿਆ
ਕਰਦੈ।

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਿਆ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ
ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੀਗੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋਏ।

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਕੀ
ਸਮਝਿਆ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕੋੜ੍ਹਾਂ
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ -

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੫

ਉਹ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਧਾਰ
ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਸਨ।
ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਣ ਗਏ,
ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਾਰ
ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਇਆ
ਕਰਦੈ, ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਚੰਗਾ ਸੰਤ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਹੁੰਦੈ ਮੇਰਾ
ਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਸੰਤ ਇਹਦਾ
ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੀਸਰਾ ਹੋਇਐ ਕਰਦੈ
ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਰੱਬ ਵਰਗੈ। ਚੌਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ
ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਨਾਨਕ ਸੋਧੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਨਾਹੀ ਭੇਦ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੪੨

ਸੋ ਉਹਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਜਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ
ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

*ਧਾਰਨਾ - ਨਿਰਵੈਰ ਨਿਰਾਲਾ ਜੀ,
ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਅਗੰਮ ਹੈ।*

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ।

ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਫਲ ਕਰਮ ਸਮਾਲਾ।

ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।

ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।

ਸੇਵਕ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖਰੁ ਵੇਮੁਖੁ ਮੁਹ ਕਾਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੪/੧

ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ
ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੰਮ ਹੈ। ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ
ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਜਿਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦੈ,
ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤ ਹੁੰਦੈ। ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ
ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਮਝ
'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹਨਾਂ
ਦੇ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਜਿਹੜੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ
ਦੇ ਢੇਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਇਸ
ਗੱਲ ਨੂੰ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਐਸੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ
ਨੇ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਨਹੀਂ
ਸਮਝ ਸਕਦੇ। ਸਤਿ ਬਚਨ ਦੇ ਉਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ
ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਕ੍ਰਿਆ ਅਜੀਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ
ਜੇਠਾ! ਭਾਈ ਰਾਮਾ! ਸਾਡੇ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਣਾਓ।
ਐਨਾ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ, ਐਨਾ ਲੰਮਾ ਹੋਵੇ, ਐਨਾ ਚੌੜਾ ਹੋਵੇ।
ਅਸੀਂ ਦੱਸਾਂਗੇ ਠੀਕ ਨੇ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਣਾ ਦਿਤੇ,
ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ-ਨਾ ਇਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ
ਹੀ ਨਹੀਂ ਠੀਕ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਣਾਓ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਬਣਾ
ਦਿਤੇ, ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਬਣਾ ਦਿਤੇ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਭਾਈ ਰਾਮਾ
ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਦਸਦੇ ਹੋ
ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਕੋਲ
ਖੜ੍ਹ ਜਾਇਓ, ਦੇਖ ਲਿਓ, ਜਿਥੇ ਫਰਕ ਹੋਊ ਉਥੇ ਕਹਿ
ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ
ਹਾਂ ਇਹ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਫੇਰ।
ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਹਿਣ, ਦੋਵੇਂ
ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਣ,
ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੂਰਖ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ
ਜਾਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਮਨਸ਼ਾ ਹੈ।
ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਸਹਾਈ ਹੋ ਕੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਰਵਾ ਲਓ।
ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਬਣਾਏ ਉਹ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਭਾਈ
ਰਾਮਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਤਾਂ
ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ
ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਭੇਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ।

ਹੁਣ ਇਥੇ ਫਰਕ ਦੇਖੋ ਗੱਲ ਦਾ। ਓਧਰਲੇ ਪਾਸੇ
ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਮੇਰੇ
ਤੋਂ ਬਣ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਬੜਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ। ਇਕ
ਪਾਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਨਾਮ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਲਤ
ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਲੈ ਲਏ ਕਿ ਤੁਸੀਂ
ਦੱਸੋ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ। ਕਰਾ ਲਓ ਮੇਰੇ
ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ।
ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਬਣਾ ਲਓ। ਇਕ
ਪਾਸੇ ਰਵੱਈਆ ਦੂਸਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਬਸ,

ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਨਹੀਂ। ਥੜੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਰਵੱਈਆ ਦੇਖਣਾ ਸੀ, ਦੋਵੇਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੀਗੇ, ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ। ਦੋਵੇਂ ਦਾਮਾਦ ਸੀਗੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਕਰੀ। ਗੱਲ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕਰੀ ਜਿਹੜੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ ਹੈ ਤੇ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਬਿਠਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਚੌਥੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਹੋ ਗਏ, ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ। ਸੇਵਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਨ ਲਾ ਕੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਸੀਗੇ ਤਾਂ ਚਾਰ। ਲੇਕਿਨ ਤਿੰਨ ਸਨ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ। ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੋ ਵੱਡਾ ਲੜਕਾ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਲਗਦੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਸੇਵਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ। ਇਹ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠੇਗਾ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜੋ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਉਹ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਰਵਾਨ ਨੇ। ਇਕ ਸਿਮਰਨ, ਇਕ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਉਮਰ ਥੋੜੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਧਾਨਾਂ ਦਾ ਖੇਤ, ਤੇੜਾਂ ਪਾਟ ਗਈਆਂ ਹੋਣ, ਪਾਣੀ ਟਿਊਬਵੈਲ ਨਾਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੇ, ਟਿਊਬਵੈਲ ਭਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇੜਾਂ ਪਾਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਥੱਲੇ ਹੀ ਥੱਲੇ, ਪਾਣੀ ਅਗਾਂਹਾਂ ਹੀ ਅਗਾਂਹਾਂ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੈ। ਜੇ ਦੋ ਟਿਊਬਵੈਲ ਚਲਾ ਦਿਓ ਉਹਦੇ ਵਿਚ, ਉਹ ਛੋਟੀ ਦੇ ਕੇ ਭਰ ਜਾਂਦੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ, ਨਾ ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ 100% ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਉਤੇ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਉਚਾ ਰਖਦੈ। ਸੋ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ; ਸੇਵਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮਦਦਗਾਰ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੁੰਦੈ। ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਵੀ ਮਾਣ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਣ -

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥

ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ ॥

ਅੰਗ- ੨੬

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ,

ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਪਾਈਏ।

ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਦਾ ਨਾਮ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਾਣ ਮਿਲਦੈ। ਸੋ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਧੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਤਾਂ ਖਪਣਾ ਪੱਲੇ ਪਿਆ ਕਰਦੈ, ਥਕੇਵਾਂ ਪੱਲੇ ਪਿਆ ਕਰਦੈ। ਜੁਗਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਜਮ ਹੁੰਦੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹਰੇਕ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਵਾਈ ਰੱਖੀ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੨੫੯

ਪਰ ਉਹ ਵਿਧੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤੀਏ।

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੂਖ ਨ ਥੀਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੫੯

ਸੰਜਮ ਦਾ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਵਿਧੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਦੁਖ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਦਵਾਈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੰਦਰ ਪਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਸੇਵਾ ਹੈ ਇਹ ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਝਾੜੂ ਦੇਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਜੀ, ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਈ। ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਈ, ਲਿਖਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਈ। ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦੀ। ਫੇਰ ਇਹ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਕ ਤਿਣਕੇ ਮਾਤਰ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਅਜਾਈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦੈ। ਜੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫਲ ਚਾਹੇ, ਫਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਜੀ ਫਲ ਪਾ ਦਿਓ। ਕੀ ਕਰੇਗਾ ਤੂੰ? ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ, ਤੇਰੇ ਫਲ ਕਿਸ ਕੰਮ ਆਏਗਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨੈ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏਗਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਫਲ ਦੇਵੇਗਾ। ਸੇਵਾ ਵੀ ਐਸੀ ਕਰ ਜਿਹੜੀ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਧਾਰਨਾ - ਸਭੇ ਇੱਛਾ ਹੋਣ ਤੇਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ,

ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ।

ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ। ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਐਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੈ ਕਿ ਭਜਨ ਵੀ ਕਰੀਏ, ਲੋੜਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ, ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਪਿਆਰਿਓ ਫੇਰ ਪੂਰੇ

ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਲਓ। ਜੇ ਮੰਗੋਗੇ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਚਾਹੇ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਸਿੱਖ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ -

ਕੋਈ ਪੁਤ ਸਿਖੁ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ
ਤਿਸੁ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਸਵਾਰੇ॥ ਅੰਗ- ੩੦੭

ਇਕ ਦੋ ਚਾਰ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰ ਦਿੰਦੇ -

ਜੋ ਇਛੈ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ
ਪੁਤੁ ਧਨੁ ਲਖਮੀ ਖੜਿ ਮੇਲੇ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੩੦੭

ਕਹਿੰਦੇ, ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਜਾਏ। ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਪੈਸਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਪੈਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕਰਦੇ, ਬੇਅੰਤ ਜਾਇਦਾਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ ਰਸ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਣਗੇ? ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਇਕ ਐਸਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਭ ਕੁਛ ਪਿਆ -

ਸਭਿ ਨਿਧਾਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਿਚਿ
ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰੇ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੭

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ -
ਪਾਏ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਲਿਖਤੁ ਲਿਲਾਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੩੦੭

ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਆਏਗਾ ਕਿਹੜਾ? ਓਹੀ ਆਏਗਾ 'ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ ਲਿਖਤੁ ਲਿਲਾਰੇ॥' ਜਿਹਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਿਚ ਕਲਮ ਵਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਆਏਗਾ। ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ -

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਗੈ ਧੂੜਿ ਤਿਨ ਜੋ ਗੁਰਸਿਖ ਮਿਤ ਪਿਆਰੇ ॥
ਅੰਗ- ੩੦੭

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਲ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ - 'ਜੋ ਇਛੈ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ ਪੁਤੁ ਧਨੁ ਲਖਮੀ ਖੜਿ ਮੇਲੇ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥' ਪੁੱਤਰ, ਧਨ, ਲਖਮੀ ਆਹੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਸਿਹਤ ਮੰਗਦੇ ਸਿਹਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਦਤ ਕੀ ਹੈ, ਇਕ ਦਿਨ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ ਸੰਗਰਾਂਦ 'ਤੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੇਰਾ ਆਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਰੋ ਬਚਨ, ਖੜੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਭਾਈ! ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰੋ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੋ। ਕਿੱਡੀ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਾ ਹੁੰਦੇ।

ਬੀਜੀ (ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਨੂੰ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਫੜਾ ਦਿਤੇ ਇਕ ਬੀਬੀ ਨੇ। ਇਹ

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਕਰਨੇ ਨੇ? ਕਾਹਦੇ ਨੇ ਭਾਈ? ਕਹਿੰਦੀ, ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਜ ਰੁਪਿਆਂ 'ਚ ਹੀ? ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਛ ਹੋਰ ਭੇਟਾ ਕਰ। ਐਨਾ ਸਸਤਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤੂੰ। 10 ਰੁਪਏ ਲੈ-ਲੈ ਤੇ ਲਿਆ ਪੁੱਤਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦੇ-ਦੇ। ਬਈ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ? ਮਖੌਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਅਣਜਾਣਪੁਣਾ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਅੰਬ ਚੁਕੀਂ ਫਿਰੀ ਜਾਣਗੇ, ਮੇਰੇ ਜੀ ਪੱਲੇ ਪਾ ਦਿਓ। ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ, ਲੈਣ ਨਹੀਂ, ਦੇਣ ਨਹੀਂ। ਪੁੱਤਰ ਲੈਣੈ ਕਿੰਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ?

ਭਾਈ ਆਦਮ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਜੱਟ। 70 ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਲੇਕਿਨ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ। ਬਥੇਰੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬੜੇ ਸਾਧ ਸੀ ਕਰਨੀਆਂ, ਕਮਾਈਆਂ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਗੋਲੀ। ਅਖੀਰ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸੋ, ਮੈਨੂੰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ ਪੁੱਤਰ ਦੀ, ਬੜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਇਕ ਲੜਕੀ ਹੈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ, ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਬਾ! ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਉਮਰ 70 ਸਾਲ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਕੀ ਕਰੇਂਗਾ, ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਪਾਲੇਂਗਾ? ਵਿਆਹ ਹੁੰਦੇ ਤੂੰ 80-85 ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਚਾਹੇ ਕੁਛ ਵੀ ਹੈ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜੋ ਬਚਨ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਬਚਨ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਗਾਂਹਾਂ ਤੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਈਂ, ਤੂੰ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਜੇ ਤਾਂ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਲੈਣੈ,
ਸੇਵਾ ਕਰ ਲੈ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ।

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਗੈ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੬੬

ਬਾਬਾ! ਨਹੀਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹਟਦੀ ਤੇਰੀ ਪੁੱਤਰ ਦੀ? ਨਹੀਂ ਬਈ, ਮੇਰੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ। ਫੇਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ ਚਲਿਆ ਜਾਹ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਥੇ ਨੇ। ਤੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲੈ। ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਕੀ ਜੇ ਕੁਛ ਤੂੰ ਉਥੋਂ ਮੰਗੋਗਾ ਤੈਨੂੰ ਉਥੋਂ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ -

ਸਭਿ ਨਿਧਾਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਿਚਿ
ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰੇ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੭

ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਿਆ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤੇਰੈ ॥

ਘਰਿ ਤ ਤੇਰੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੈ ਜਿਸੁ ਦੇਹਿ ਸੁ ਪਾਵਏ ॥

ਅੰਗ- ੯੧੭

ਜੋ ਇਛੈ ਸੇ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ

ਪੁਤੁ ਧਨੁ ਲਖਮੀ ਖੜਿ ਮੇਲੇ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੩੦੭

ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੇਲ ਦਿੰਦੈ। ਨਿਸਤਾਰਾ ਵੀ ਕਰ ਦਿੰਦੈ, ਨਾਲੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਦੇ ਦਿੰਦੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੁਣਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੀ ਪਿਆਰਿਆ! ਲੇਕਿਨ ਤੇਰੇ ਵਾਂਗਣ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਾਈ।

ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ, ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਲੱਕੜੀਆਂ ਲਿਆਉਂਦੈ, ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ। ਘਰਵਾਲੀ ਝਾੜੂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਦੀ ਹੈ, ਵਸਤਰ ਧੋਂਦੀ ਹੈ, ਲੜਕੀ ਉਹਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਛਕਦੇ ਨੇ, ਲੰਗਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ। ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ, ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਦੋ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਆਦਮ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਛ ਮਾਣ ਗਿਆ। ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਸੇਵਾ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਸ ਰਿਹਾ। ਨਾ ਕੋਈ ਸਮਝਦੈ ਕਿ ਇਹਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕੀ ਹੋਣੀ ਹੈ? ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਸਰਦੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਵਸਤਰ ਭਿੱਜ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ, ਬੱਚੇ ਨੇ ਤੇ ਬਿਰਧ ਨੇ, ਜਵਾਨ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਕਈਆਂ ਦਾ ਨੱਕ ਸੁੜ-ਸੁੜ ਕਰਨ ਲਗ ਗਿਆ, ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਿੱਧੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਆਏ, ਆ ਕੇ ਲਾਂਗਰੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਲੱਕੜ ਕਿੰਨੀ ਹੈ ਲੰਗਰ ਵਿਚ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਦਿਨ ਵਿਚ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਇਥੇ ਠਹਿਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਲੰਗਰ ਅੱਗੇ ਨਾਲੇ ਹੁਣ 10-15 ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਲੱਕੜ ਮਸਾਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਤਾਂ ਲੰਗਰ ਬਣੇਗਾ। ਸਵੇਰ ਜੋਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਹੈਗਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ, ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਮਨ 'ਚ ਰਿਹਾ ਕਿ ਗਿੱਲੇ ਕੱਪੜੇ ਨੇ। ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੈਸੇ ਵੀ ਸਰਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਬਈ ਕੀ ਹੋਊਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਉਠਦੇ ਨੇ। ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਆਦਮ

ਸੀ। ਆਦਮ ਘਰ ਨੂੰ ਗਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੁਭਾਗਣੇ! ਅੱਜ ਮੌਕਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿੰਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਡੇਰੇ ਠੰਢੇ ਪਏ ਨੇ ਤੇ ਆਪਾਂ ਜੇ ਲੱਕੜੀਆਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਹਰੇਕ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੂਣੀ ਲਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਗਰਮ ਹਵਾ ਅੰਦਰ ਜਾਏਗੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਸਤਰ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾਉਣੇ ਹੀ ਨੇ, ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁੱਕ ਜਾਣਗੇ, ਨਾਲੇ ਨਿੱਘ ਰਹੇਗਾ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਦਾ। ਠੰਢ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣਗੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਰਾਮ ਵੀ ਕਰ ਲੈਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਲੰਗਰ 'ਚ ਲੱਕੜਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਭਰਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਵਾਧੂ, ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਕੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਟਾਲ ਵਰਗਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨੋਂ ਜਣੇ ਲਗ ਗਏ। ਭਰ੍ਹਾ ਚੁਕਦੇ ਨੇ, ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ, ਇਕ-ਇਕ ਪੂਣੀ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਫੇਰ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਲੱਕੜਾਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪੂਣੀ ਨੀਵੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਦਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਬਰਾੜ ਹੈ ਉਹ ਬਠਿੰਡੇ ਵਲ ਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਦਾ ਸੇਵਾ ਕਰਦੈ। ਇਕ ਉਹ ਹੈ, ਇਕ ਉਹਦੀ ਲੜਕੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਘਰਵਾਲੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅੱਜ ਆਪ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਇਕ ਭਰ੍ਹਾ ਘਰ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਲੰਗਰ 'ਚ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹਦੇ ਘਰ ਲੱਕੜੀ ਪਈ ਸੀ ਇਹਨੇ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੀਵਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਿਓ। ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ। ਪੁੱਛਿਆ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ! ਦਸ ਕੀ ਇੱਛਿਆ ਰਖ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੈ? ਅੱਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਦਿਵਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇਰੇ ਉਤੇ। ਸੰਗ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੋ ਕੁਛ ਕਹਿਣ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਕਹਿ ਦੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਫੇਰ ਕਰੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀ ਇਛਿਆ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਵੇ, ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ -

ਭੁਖੇ ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ਯਹ ਮਾਲਾ ਅਪਨੀ ਲੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੬

ਕਿ ਰੋਟੀ ਦੀ ਤਾਂ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰਦੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ। ਤੇਰਾ ਮਨ ਕਿਥੋਂ ਟਿਕ ਜਾਊ?

ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਾਰ 'ਚ ਬੈਠਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਖਿੜਕੀ ਬੰਦ ਕਰ ਰਿਹਾਂ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ, ਮਨ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮਨ ਤਾਂ ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ। ਕੋਈ ਮੰਤਰ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਵਕਤ ਸਿਰ ਬਾਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਹ ਸੋਚ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲਵੀਂ। ਤਿੰਨ ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕਾਂਗ ਉਠਦੀ ਹੈ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਉਹ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਗਏ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ ਆਦਮ! ਤੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ, ਸੱਤ ਜਨਮ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਪਰ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਸਾਡੇ ਚੌਥਾ ਪੁੱਤਰ ਆਉਣੈ। ਉਹ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਭਗਤੂ ਰੱਖੀਂ, ਬੜਾ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਏਗਾ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੀ। ਉਹਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਕਦੇ ਫਿਟਕਾਰ ਨਾ ਪਾਈਂ ਉਹਦੇ ਉਤੇ। ਉਹ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਜੋ ਬਚਨ ਕਹਿ ਦੇਵੇਗਾ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਦਸਦੇ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਟਾ! ਤੁਰਦਿਆਂ-ਤੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਦੇਖ ਕਿੰਨੇ ਮੈਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਪਾਣੀ ਕਿਤੇ ਰਾਹ 'ਚ ਆਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਠ, ਹਾੜ੍ਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਨੂੰ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਤਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੀਂ ਨਾ, ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਕਾਹਨੂੰ ਦੱਸੂੰ? ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਢੀਮ ਚੁੱਕ ਲੈ ਟੋਭੇ ਦੀ, ਉਹਦੇ ਥੱਲੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਢੀਮ ਚੁੱਕੀ, ਪਾਣੀ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਚਸ਼ਮਾ ਚਲਦੈ। ਕੱਪੜੇ ਧੋਤੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿਆ। ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਪਿੰਡ ਵਲ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਖੂਹ ਤੋਂ ਲਿਆਉਂਦਾਂ ਕਿਤੀ ਪਾਣੀ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਮੰਗ ਕੇ। ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ 'ਚ ਹੀ ਪਾ ਰੱਖਿਆ। ਸੋ ਐਸੀਆਂ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਹੀ ਉਲਾਦ ਫੇਰ ਕੈਂਥਲ ਦੇ ਰਾਜੇ ਹੋਏ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਨਿਭ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕੇ। ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਵਗੈਰਾ ਇਹ ਨੱਠ ਆਏ ਸੀਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮੰਗਦੈ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ

ਜਾਂਦੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਕੋਈ ਖਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਔਖੀ ਗੁਰ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ,
ਭਉਜਲ ਬਿਖੜਾ ਤਾਰਦੀ।

ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ, ਪੀਰਾਂ ਦੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਵਜਲ ਤਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੈ। ਜੰਮਣ-ਮਰਣ ਦਾ ਚੱਕਰ ਹਟ ਜਾਂਦੈ। ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੈ -

ਹਰਿ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੋ ਹਰਿ ਜੋਹਾ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮਾਣਸੁ ਦੇਹਾ ॥

ਜਿਉ ਜਲ ਤਰੰਗ ਉਠਹਿ ਬਹੁ ਭਾਤੀ

ਫਿਰਿ ਸਲਲੈ ਸਲਲ ਸਮਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੨੬

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਰਗਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭ ਜਾਵੇ। ਨਿਭਣੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਨ ਐਸਾ ਬਣਾਇਐ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕਿੰਤੂ ਪੁੰਤੂ ਉਠਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦੈ, ਚਾਹੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਉਹਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਉਤੇ ਤਰਕ ਕਰੀ ਜਾਂਦੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਹੁੰਦੈ, ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਚੈਕ ਕਰਦੈ, ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੁਰਕੀਆਂ ਗਿਣਦਾ ਰਹਿੰਦੈ। ਉਹ ਫੇਰ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ -

ਗੁਰ ਪੀਰਾਂ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਮਹਾਂ ਕਰਤੀ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥

ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਆਪਣੀ ਤਿਸੁ ਲਾਏ ਹੇਤ ਪਿਆਰੁ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵੈ ਲਗਿਆ ਭਉਜਲੁ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੨

ਜੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਈ ਸੇਵਾ। ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦੀ ਆਦਤ ਸਿਖਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਹ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਦੇ ਨੇ, ਪੰਗਤ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੁਰਕੀ ਤੋੜ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾ ਲਈ, ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਮੰਗ ਰਿਹੈ, ਕੋਈ ਦੇ ਰਿਹੈ। ਉਥੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ (stop) ਰੁੱਕ ਜਾਓ ਕਹਿ ਦੇਣਾ। ਜਿਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਨਹਿਰ ਜਿਹੜੀ ਸੀ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘਦੀ, ਉਹਦਾ ਪਾਣੀ ਸੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਹਿਰ 'ਚੋਂ ਲੰਘੋ। ਇਕੱਲਾ-ਇਕੱਲਾ ਲੰਘੋ, 5-5, 10-10 ਫੁੱਟ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਰੱਖ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੁਰੀਦ ਇਧਰਲੇ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਓਧਰਲੇ ਕੰਢੇ ਤਕ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਰੁੱਕ ਜਾਓ (stop) ਤੰਬੂ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਆਪ ਦਾ। ਆਪ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਚਾਰਪਾਈ 'ਤੇ ਪੈ ਗਏ। ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ। ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈਂਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਛੱਡ

ਦਿਤਾ ਤੇ ਚੇਲਿਆਂ, ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੈ ਗਿਆ ਫਿਕਰ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਏਗਾ। ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਜਾ ਕੇ ਕੈਂਪ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਕੈਂਪ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਲੱਗੂ ਕਿ ਨਹਿਰ 'ਚ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸੀ 20-25 ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨ 'ਚੋਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜਦ ਪਤਾ ਲੱਗੂ ਉਦੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਣਾ। ਪਾਣੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗਿਆ, ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ਪਾਣੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ, ਯੋਗ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਰਿਹੈ? ਇਕ ਮੁਰੀਦ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਪੀਰ ਜੀ ਦੌੜੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਦ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ, ਉਹਦੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲੱਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ। ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਕਿ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾ। ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ? ਸਾਰੇ ਨਿਕਲ ਆਏ? ਕਿਉਂ ਬਈ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਨਿਕਲ ਆਏ, ਇਹਨੂੰ ਨਾ ਕੱਢਿਆ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ। ਅਜੇ ਲੱਭਿਆ ਲਭਾਇਆ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਫੇਲ੍ਹ, ਇਹ ਇਕ ਪਾਸ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਇਕ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਜਾਣਿਆ। ਤੁਹਾਡਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਪਏ ਨੇ। ਦਲਾਨ ਹੈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਵੇਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਆਹ ਬੈਂਡ ਰੂਮ ਨੰ: 1 ਹੈ, ਆਹ ਮਾਸਟਰ ਬੈਂਡ ਰੂਮ ਹੈ, ਆਹ ਫਲਾਣਾ ਰੂਮ ਹੈ; ਇਹ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਰਿਵਾਜ ਪਏ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਬਣਨ ਨਾਲ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ, ਉਥੇ ਹੀ ਮੰਜੇ ਸਾਰੇ ਡਾਹ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਆਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ ਕਿ ਮੰਜੇ ਹੀ ਡਾਹ ਕੇ ਘਰ ਰੋਕ ਰੱਖੇ ਸਾਰਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੰਜਾ ਹੀ ਡਾਹ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੰਜੇ ਚੁੱਕੇ ਬਾਹਰ ਧੁੱਪੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਪੈਂਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਸਭ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਹਵਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਮੰਜਿਆਂ ਨੂੰ, ਨਾ ਕਿਤੇ ਸੁਕਾਉਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰ

'ਚ। ਪਿੱਸੂ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਕੱਟੂਏ ਜੀਵ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਵੇਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਦਲਾਨ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਏ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੀ ਪਏ ਨੇ, ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਵੀ, ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਵੀ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ, ਸਾਧਾਰਨ ਜੀ, (ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਹੋਰ ਵੀ ਇਕ-ਦੋ ਸਿੱਖ ਉਥੇ ਪਏ ਨੇ। ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹੈ ਛਾਛੜੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। ਕੱਚੇ ਘਰ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਪੱਕੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪੱਕੇ ਦੇ ਦਿਤੇ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪੱਕੇ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਆਪ ਤਾਂ ਉਹ ਕੱਚਿਆਂ ਘਰਾਂ 'ਚ ਰਹੇ ਨੇ। ਜਦ ਇੱਟਾਂ ਐਨੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਛੋਟੀ ਇੱਟ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਬੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਭੱਠਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਘਰ ਕੱਚਾ ਹੀ ਸੀ। ਲਿਓੜ ਗਿਰਨ ਲਗ ਗਿਆ, ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਤੋਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ! ਬਈ ਲਿਓੜ ਗਿਰਿਆ ਲੱਗਿਐ ਥੱਲੇ ਧਰਤੀ ਦੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਜਾਹ, ਜਾਹ ਕੇ ਤੂੰ ਮਿੱਟੀ ਲਾ ਉਹਨੂੰ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਉਧਰੋਂ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦੈ, ਮਿੱਟੀ ਗਿੱਲੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਜਾਏਗੀ, ਮੈਂ ਲਾਉਣੀ ਹੈ ਉਹਨੇ ਗਿਰ ਜਾਣੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਮਿਹਨਤ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹੋ? ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੇਟਾ! ਤੂੰ ਜਾਹ। ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਮਘੌਰਾ ਬਣ ਜਾਣੈ, ਇਧਰਲੇ ਖਣ ਗਿਰ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਬਾਤ ਤਾਂ ਦੱਸ ਦਿਤੀ ਸਾਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ, ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੀਂਹ ਘਟ ਜਾਏ, ਫੇਰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਸਾਂਭ ਲਵਾਂਗੇ। ਕੰਧ ਬਥੇਰੀ ਮੋਟੀ ਹੈ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗਿਰੂਗੀ। ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਮਿੱਟੀ ਰਹਿਣੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪੁਰਖਾ! ਤੂੰ ਦੇਖ ਲੈ ਜੇ ਤੇਰਾ ਬਲ ਪੈਂਦੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਿੱਟੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਮਿੱਟੀ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਛਾਛੜਾ ਫੇਰ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੈ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲੱਗੇ ਰਹੇ, ਨਾ ਮੀਂਹ ਹਟਿਆ ਨਾ ਉਹ ਹਟੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ, ਜੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੀਂਹ ਦੀ ਕੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੰਧ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ -

ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦਵਾਉ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਹਿ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਅਗਨਿ ਕਢੈ ਵੇਗਾਰਿ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਦਬੀ ਭਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੪

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸੀ ਸਾਰੇ। ਖੇਡ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਇਹਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਟੈਸਟ ਲੈ ਰਹੇ ਨੇ ਇਸ ਵੇਲੇ। ਉਹ ਕੰਧ ਤਾਂ ਸੰਵਾਰ

ਲਈ ਦਿਨ 'ਚ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਮੀਂਹ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਸ਼ਤੀਰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਥਾਂ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਬੈਠਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਥੱਲੇ ਇੱਟਾਂ ਰੱਖ ਕੇ, ਸਿਰ ਲਾ ਲਿਆ ਸ਼ਤੀਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸ਼ਤੀਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਲਾਈਂ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਸਵੇਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਪੁਰਖਾ! ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ, ਤੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦਾ, ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸ਼ਤੀਰ ਚੁੱਕ ਰਖਿਆ। ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਸੇਵਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਚੂਹੜ! ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਆਉਣੈ। ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਆਪਾਂ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪੱਥਰ ਕੱਢ ਲਈਏ ਤਾਂ ਕੰਧਾਂ ਬਣਾ ਲਈਏ। ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਸਰਕੜਾ ਪਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਠੀਕ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ। ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਤਿੰਨ ਰਾਤਾਂ ਲੰਘ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਭਾਈ ਚੂਹੜ ਹੇਠੋਂ ਪੱਥਰ ਚੁੱਕੀ ਜਾਂਦੇ, ਲਿਆ ਕੇ ਐਡਾ ਢੇਰ ਲਾ ਦਿਤਾ ਇਹਨੇ। 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ। ਭਾਈ ਚੂਹੜ ਨੂੰ ਬੁਲਾਓ।

ਉਹਦੀ ਸੁਰਤ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜੁ ਹੈ ਮਨੁ ਚੜਿਆ ਦਸਵੈ ਆਕਾਸਿ ॥
ਤਿਥੈ ਉੰਘ ਨ ਭੁਖ ਹੈ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਖ ਵਾਸੁ ॥
ਨਾਨਕ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਵਿਆਪਤ ਨਹੀ
ਜਿਥੈ ਆਤਮ ਰਾਮ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੧੪

ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਸਮਾਧੀ ਟੁੱਟੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਚੂਹੜ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਕੇ ਪੱਥਰ ਚੁੱਕੇਗੀ, ਤੂੰ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਲੱਗਿਆ ਰਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਐ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ ਨਾ ਆਰਾਮ ਕਰਿਐ, ਨਾ ਕੁਝ ਖਾਧੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਹੁਕਮ ਮੇਰੇ ਵਲ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋ ਕੇ ਕਰਿਆ ਸੀ। ਸੋ ਮੈਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਲਗ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦਾ ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਕ ਵਾਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਥੇ ਇਕ ਥਾਂ ਆਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਥੇ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰ ਝਪਟੇ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਓਧਰ ਰਸਤਾ ਹੋਰ ਹੈ ਓਧਰ ਦੀ ਲੰਘ ਚੱਲੇ। ਉਹ

ਖੁਲ੍ਹਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਉਤੋਂ ਦੀ ਸ਼ੇਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਝਪਟਾ ਮਾਰਦੈ, ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੈ। ਨਾਲ ਭਾਈ ਝੰਡਾ ਉਥੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲੈ ਭਾਈ ਝੰਡਾ! ਤੂੰ ਇਥੇ ਖੜ੍ਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਓਧਰ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਆਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਓਧਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ ਕਿ ਭਾਈ ਝੰਡਾ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਜੰਗਲ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ, ਸਿੱਧੇ ਭਾਈ ਝੰਡੇ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ। ਸਮਾਧੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਾਈਂ ਬੈਠੈ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਝੰਡਿਆ! ਤੂੰ ਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਓਧਰ ਦੀ ਲੰਘ ਗਏ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੀ ਐਸਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਾਂਭੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ 'ਚ ਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀ। ਭਾਈ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ! ਪੱਥਰ ਤਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ, ਜੋੜ ਕੇ ਕੰਧ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸਰਕੜੇ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰੋ। ਉਹ ਵੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਸਰਕੜਾ ਢੋਈ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ, ਹੱਥਾਂ 'ਚੋਂ ਖੂਨ ਚੱਲ ਰਿਹੈ। ਟਾਕੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆ ਨੇ, ਕੱਪੜੇ ਬੰਨੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ -

ਗੁਰ ਪੀਰਾਂ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਮਹਾਂ ਕਰੜੀ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੨

ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰੜੀ ਹੈ। ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੇਵਾ ਸੀ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੂੰ ਅੱਖ ਦੇ ਕੇ ਅੱਗ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਛੋਟੀ ਸੇਵਾ ਸੀ? ਸੋ ਸੇਵਾ ਬੜੀ ਕਰੜੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ -

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵੈ ਲਗਿਆ ਭਉਜਲੁ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ ਅੰਤਰਿ ਬਿਬੇਕ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੨

ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਈਐ

ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਨਿਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੨

ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ

ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ। ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ-
 ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜੀ, ਸੇਵਾ ਤੇਰੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਾ,
 ਗਣਤੀ ਨਾਲ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਰਖਦੈਂ।

ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਗਣਤੀਆਂ ਰਖਦੈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ; ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦੀ। ਕਿੰਨੀਓਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੈ? ਦੁਨੀਆਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੋਵੇ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੈ। ਲੇਕਿਨ ਗਣਤੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਫਲਾਣਾ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਨਾਲ ਲਈਂ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਗਣਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਮੈਨੂੰ ਐਵੇਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਆਹ ਨਾ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਗੁਰੂ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਆਪ ਦਾ ਭਰਾ, ਸਿਹਾਰੀ ਲਾਲ ਜੀ, ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਰਹਿੰਦੇ, ਤਾਏ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਵੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਸਿਆਰੀ ਲਾਲ! ਇਕ ਤਾਂ ਇਥੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਤਾਂ ਦੇਖ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਆਉਣੈ, ਤੇਰਾ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਬਹੁਤ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸੰਭਾਲੇਂਗਾ ਕਿਵੇਂ? ਥਾਉਂ ਕਿਥੋਂ ਦੇਵੇਂਗਾ? ਤੇ ਚੰਗਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ, ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਾਰਜ ਕਰ ਆਏਗਾ ਸਾਰੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਵੀ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ ਉਥੇ ਤਾਂ ਮੇਲੇ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣੇ ਨੇ। ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ! ਤਾਇਆ ਜੀ ਆਏ ਨੇ ਤੇਰੇ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਜਾਵੇ ਤੇ ਤੂੰ ਬੇਟਾ! ਜਾ ਕੇ ਭਲੀਭਾਂਤ ਕਾਰਜ ਨਿਜਿੱਠ ਆ। ਅਜੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਐਨੀ ਹੀ ਗੱਲ ਨਿਕਲੀ ਹੈ, ਅਗਲੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ। ਇਕ ਦਮ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਕਦੇ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਾਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਾ

ਹਾਂ। ਮਸੰਦ ਜਿਹੜੇ ਵਿਗੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੈੱਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਦਰਜਾ-ਬ-ਦਰਜਾ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਦੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਮੁਗਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਵਸਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਸਿਰੋਪਾਓਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਆਹ ਵਿਹਲੇ ਬੈਠੇ ਨੇ! ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਓ। ਇਹ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ?

ਕਹਿੰਦਾ, (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਓ ਇਹ ਵਿਹਲਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਬੇਟਾ! ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਇਥੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਸੀ ਕਹਿ ਦਿਤੀ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਗਣਤ ਰੱਖੀ। ਗਣਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਥਾਂ ਪੈਂਦੀ -

ਗਣਤੈ ਸੇਵ ਨ ਹੋਵਈ ਕੀਤਾ ਥਾਇ ਨ ਪਾਇ ॥
 ਸਬਦੈ ਸਾਦੁ ਨ ਆਇਓ ਸਚਿ ਨ ਲਗੇ ਭਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੪੬

ਨਾ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦੈ। ਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਲਗਦੈ। ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਚੌਥਾ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਨ ਲਗਈ ਮਨਹਠਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੪੬

ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਪਿਤਾ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦੈ। ਜੇ ਇਕ ਵਿਖ, ਇਕ ਕਦਮ ਅਗਾਂਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖੇ ਬੰਦਾ, ਉਹ 10 ਕਦਮਾਂ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਹਟ ਜਾਂਦੈ।

ਜੇ ਇਕ ਵਿਖ ਅਗਾਹਾ ਭਰੇ

ਤਾਂ ਦਸ ਵਿਖਾਂ ਪਿਛਾਹਾ ਜਾਇ॥

ਅੰਗ- ੧੨੪੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦੀ। ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝਦੈ। ਜਵਾਬ ਦੇਈ ਜਾਂਦੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦੇਣ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ 15 ਮਹੀਨੇ, ਕੁਝ ਦਿਨ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਚਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹਿਸਾਬੀ-ਕਿਤਾਬੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਛੇ ਸਾਲ, ਐਨੇ ਮਹੀਨੇ, ਐਨੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਐਨਾ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਹੁਣ 15 ਮਹੀਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ

ਚਲਾਕੀ, ਇਹਨਾਂ ਨੇ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦੇ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਦਿੰਦਾ, ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ ਜੇ। ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਹੀ ਕਿਉਂ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸੇਵਾ ਓਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚਲਦੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਗਿਆ ਸਮ ਨਹੀਂ ਜੀ,
ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਚਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਜੇ ਚਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੇ ਮਿਲੈ ਸਹਜੇ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਨ੍ਹਾ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸਚੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ॥
ਅੰਗ- ੧੨੪੬

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਚ ਚੱਲ ਕੇ, ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ ਚੱਲ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ -

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਜੇ ਚਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੇ ਮਿਲੈ ਸਹਜੇ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਨ੍ਹਾ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸਚੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨੇ ਸਹ ਕੇਰਾ ਹੁਕਮੇ ਹੀ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥
ਹੁਕਮੇ ਸੇਵੇ ਹੁਕਮੁ ਅਰਾਧੇ ਹੁਕਮੇ ਸਮੈ ਸਮਾਏ ॥
ਹੁਕਮੁ ਵਰਤੁ ਨੇਮੁ ਸੁਚ ਸੰਜਮੁ ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਏ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੨੩

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਆਏ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੰਗਤ ਉਥੇ ਚਲੀ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਜਾਓ। ਜਾ ਕੇ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਵੀ ਨਿਭਾਓ ਤੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰਚਾ ਪਾਓ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ। ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਓ ਤੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਬੁਲਾਈਏ ਨਾ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਬੜਾ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ॥
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਲੇ॥
ਨੇਹੁ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ॥
ਮੇਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ॥
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾਂ ਪੁਤ ਸਮ੍ਹਾਲੇ॥
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੭/੪

ਚਕੋਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕਿੰਨੇ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਚੰਦਰਮਾ ਵਲ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ, ਗਰਦਨ ਘੁਮਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਚਕਵੀ ਦਾ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਐਨਾ ਵਧ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿਉਣਾ ਹੀ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਸੀ ਇਕ ਪਾਸੇ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਗੈਰ। ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਦਾ ਐਸਾ ਨਕਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਖਿਚਿਐ। ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ-

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥
ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾਤਿਕੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੮

ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਨਾ ਵਿਸਰਿਓ। ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਜੇ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹੈ ਜਿੰਦਗੀ 'ਚ ਜਿਸ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾਣੈ। ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਐ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੀਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਆਪ ਦਾ।

ਸੋ ਆਪ ਲਾਹੌਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਚਿੱਤ ਬਹੁਤ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਵਲ ਪਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਵੀ ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਹਿ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਉਥੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਥਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਘਰ ਸੀ। ਉਥੇ ਆਪ ਰਹਿ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥਕ ਬਚਨ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਲੇਕਿਨ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਮੁਰਝਾਏ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾ ਜੀਵੇ, ਕੋਈ ਰਾਮ ਦਾ ਵਿਯੋਗੀ॥

ਕਬੀਰ ਬਿਰਹੁ ਭਯੰਗਮੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਮੰਤੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥
ਰਾਮ ਬਿਓਗੀ ਨਾ ਜੀਐ ਜੀਐ ਤ ਬਉਰਾ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੮

ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। 1637 ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਭੋਜਿਆ ਆਪ ਨੂੰ ਤੇ ਅੱਜ 1638 ਇਕ ਸਾਲ ਤੇ ਸਾਉਣ

ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਵੈਸੇ ਹੀ ਵਿਯੋਗੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਜਲ ਆਉਂਦੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਬੀਬੀ ਦਾ ਪਤੀ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਉਹਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦੈ -

ਦਹ ਦਿਸ ਛਤ੍ਰ ਮੇਘ ਘਟਾ ਘਟ
ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਇਓ ॥
ਸੇਜ ਇਕੋਲੀ ਨੀਦ ਨਹੁ ਨੈਨਹ
ਪਿਰੁ ਪਰਦੇਸਿ ਸਿਧਾਇਓ ॥

ਅੰਗ- ੬੨੪

ਲਾਹੌਰ ਘੁੰਗ ਵਸਦੈ ਲੇਕਿਨ ਆਪ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਘੁੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੈ-
ਧਾਰਨਾ - ਦਿਸਦਾ ਉਜਾੜ ਹੈ,
ਰਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਬਾਝਹ।

ਕਬੀਰ ਜਹ ਜਹ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਕਉਤਕ ਠਾਓ ਠਾਇ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਮੇਲਾ ਤੁਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੜੇ ਕੌਤਕ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ। ਕਿਤੇ ਘੋੜੇ ਵਗੈਰਾ ਨੱਠਦੇ ਸੀ, ਲੰਘ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਐਨੀ ਭੀੜ ਸੀ। ਪੁੱਛਿਆ, ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ਤੇਰਾ? ਕਹਿੰਦੇ, ਉਜਾੜ 'ਚੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਬਹੁਤ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੋਣੈ, ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਸਾਡੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਹੋਰ, ਸਾਡੀ ਹੋਰ ਕਿਉਂਕਿ -

ਇਕ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ ਬਾਹਰਾ ਉਜਰੁ ਮੇਰੈ ਭਾਂਇ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਇਕ ਪਿਆਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਭਦਾ ਉਥੇ। ਕੀਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ? ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਿਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਥੇ। ਉਹ ਜੇ ਹੁੰਦੇ, ਮੇਲਾ ਉਜਾੜ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਭਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪੂਰਾ ਭਰ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਦਰਖਤ, ਹਵਾ ਸਭ ਭਰੇ ਹੋਏ ਲਗਣੇ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਜਾੜ 'ਚੋਂ ਘੁੰਮ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਉਜਾੜ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਉਵੇਂ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਰੋਣਕਾਂ ਨੇ, ਉਵੇਂ ਚਹਿਲ ਪਹਿਲ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਾਝੋਂ ਚਾਹੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਹਾਲ ਦੇਖ ਲਓ, ਬਨਸਪਤੀ ਵਲ ਦੇਖ, ਬੜੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੇ ਉਹ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੈ ਬੰਦਾ। ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਖਿੜਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਕ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੋਲ

ਦੀ ਲੰਘੇ, ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ। ਪੰਛੀ ਚਹਿਚਹਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹੈ। ਉਹੀ ਕਾਟ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਦੂਰ ਤਕ ਜਾ ਰਿਹੈ। ਪਸ਼ੂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਰਹੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਜੰਗਲ ਦੇ ਜਾਨਵਰ, ਮਿਰਗ ਵਗੈਰਾ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਆ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਨੇ। ਛੋਟੇ ਪੰਛੀ ਕਲੋਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਫੁੱਲ ਖਿੜੇ ਪਏ ਨੇ, ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਭਿਣ-ਭਿਣ ਕਰਦੀਆਂ, ਗੁੰਜਾਰ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਦਰਖਤ ਲਹਿਲਹਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਏ। ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਮੁਰਝਾਇਆ ਪਿਆ। ਨਾ ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਬੋਲਦੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਜੰਗਲੀ ਪਸ਼ੂ ਆ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਨੇ। ਨਾ ਕੋਈ ਉਥੇ ਭੌਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਫੁੱਲ ਹੀ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਦਿਸਦੇ ਨੇ ਤੇ ਦੇਖਦੇ ਕੀ ਨੇ ਕਿ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਜਿਹੜੇ ਰੰਗਾਂ-ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਖਿੜ ਕੇ ਨੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਥੇ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਾਲੇ ਹੋਏ ਪਏ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਉਸਨੂੰ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੈਨੂੰ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਖਿੜਿਆ ਪਿਆ ਸੀ? -

ਪਬਰ ਤੂੰ ਹਰੀਆਵਲਾ ਕਵਲਾ ਕੰਚਨ ਵੰਨਿ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੨

ਕੰਚਨ ਵਰਗਾ ਸੀ ਤੂੰ, ਕਿੰਨਾਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤੇਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੀ -

ਕੈ ਦੋਖੜੈ ਸੜਿਓਹਿ ਕਾਲੀ ਹੋਈਆ ਦੇਹੁਰੀ
ਨਾਨਕ ਮੈ ਤਨਿ ਭੰਗੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੧੨

ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਰੋਗ ਲਗ ਗਿਆ? ਕਿਹੜਾ ਦੁਖ ਲਗ ਗਿਆ? ਦੇਹ ਤੇਰੀ ਕਾਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਵਲ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਫੁੱਲ ਸੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਨ ਹੁੰਦੈ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਜੋ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਉਹ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਦੇਹ ਕਾਲੀ ਹੋ ਗਈ -

ਜਾਣਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਲਹਾਂ ਜੈ ਸੇਤੀ ਮੇਰਾ ਸੰਗੁ ॥
ਜਿਤੁ ਡਿਠੈ ਤਨੁ ਪਰਫੁੜੈ ਚੜੈ ਚਵਗਣਿ ਵੰਨੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੨

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰਾ ਸੰਗ ਸੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਖੇੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦੈ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਹਟ ਗਿਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਕਾਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਰੁਬਾਈ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਐ

ਕੋਲੇ ਤੂੰ ਕਾਲਾ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ? ਚਿੱਟਾ ਕਰਨ ਦਾ
ਯਤਨ ਕਰਿਆ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਲਾਲ ਸੁਰਖ
ਸੀ। ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋ ਦਿਤਾ। ਖੁੰਭ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਧਰਿਆ।
ਲੇਕਿਨ ਉਹਨੇ ਰੰਗ ਨਾ ਵਟਾਇਆ -

ਸਾਬਣ ਲਾ ਲਾ ਧੋਤਾ ਕੋਲਾ,
ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ।
ਖੁੰਭ ਚਾੜ੍ਹ ਰੰਗਣ ਭੀ ਧਰਿਆ,
ਰੰਗ ਨਾ ਓਸ ਵਟਾਇਆ। (ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ)

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਪਏ
ਹੋਏ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਰੋਗ ਹੈ? ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਅੱਗ ਦੇ ਨਾਲ
ਸੀ। ਮੇਰਾ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਗਿਆ -

ਵਿਛੋੜਾ ਕੇ ਕਾਲਖ ਸੀ ਆਈ,
ਵਿਣੁ ਮਿਲਿਆਂ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ,
ਅੱਗ ਅੱਗ ਦੇ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖੋ,
ਚੜ੍ਹਦਾ ਰੂਪ ਸਵਾਇਆ। (ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ)

ਅੱਕਾਂ ਨੂੰ ਕੱਕੜੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ।
ਬੜੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ -

ਖਖੜੀਆ ਸੁਹਾਵੀਆ ਲਗੜੀਆ ਅਕ ਕੰਠਿ ॥
ਬਿਰਹ ਵਿਛੋੜਾ ਧਣੀ ਸਿਉ ਨਾਨਕ ਸਹਸੈ ਗੰਠਿ ॥
ਅੱਗ - ੩੧੯

ਜਦੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ
ਉੱਡ ਗਈ, ਬੁੜੀ ਮਾਈ ਬਣ ਕੇ। ਕਿਧਰੇ ਨੂੰ ਚਲੀਆਂ
ਗਈਆਂ।

ਸੋ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਕਿੰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ
ਰਹਿਣਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ
ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ
ਗੁਰੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨੇ, ਘਟ-ਘਟ ਦੇ ਜਾਨਣਹਾਰ ਨੇ।
ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸਾਰ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਜੋ
ਮਰਿਯਾਦਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ, ਉਹ ਮੈਂ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ
ਭੇਜਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਕਾਗਜ਼, ਪੈਂਨਸਲ ਲਈ,
ਦਵਾਤ ਲਈ, ਸਿਆਹੀ ਲਈ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਮੰਗਲ
ਲਿਖਿਆ ਉਤੇ 'ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥' ਲਿਖਿਆ
ਉਪਰ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ
ਜੋ ਗਾਥਾ ਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਤਾਈਂ,
ਮੇਰਾ ਮਨ ਲੋਚਦੈ।

ਮੇਰਾ ਮਨ ਲੋਚੈ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਤਾਈ ॥
ਬਿਲਪ ਕਰੇ ਚਾੜ੍ਹਕ ਕੀ ਨਿਆਈ ॥
ਤ੍ਰਿਖਾ ਨ ਉਤਰੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ
ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥

ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ
ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੱਗ- ੯੯

ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਪਾਣੀ ਬੇਅੰਤ ਹੁੰਦੇ
ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲੇਕਿਨ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ,
ਪ੍ਰਿਹੁ-ਪ੍ਰਿਹੁ ਕਰੀ ਜਾਂਦੈ। ਜਦੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ
ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੈ, ਫੇਰ ਪਪੀਹਾ ਕਦੇ ਬੋਲਦਾ ਸੁਣਿਆ ਹੀ
ਨਹੀਂ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਆਹ ਹਾਲਤ
ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ
ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ
ਲਿਖੀ। ਬਿਰਹੁ ਦਾ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ।
ਚਿੱਠੀ ਬੰਦ ਕਰੀ ਲਿਫਾਫੇ ਵਿਚ ਪਾਈ, ਇਕ ਇਤਬਾਰੀ
ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ
ਆਹ ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਜਾ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ
ਕਰ ਦੇਵੀਂ। ਜੋ ਉੱਤਰ ਦੇਣਗੇ ਉਹ ਲੈ ਕੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ
ਕੋਲ ਆ ਜਾਈਂ। ਦੇਖੀਂ ਅਟਕੀਂ ਨਾ। ਕਿਤੇ ਦਮ ਨਾ
ਲਈਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ। ਤੁਰਿਆ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਈਂ, ਜੇ
ਰੋਟੀ ਵੀ ਖਾਣੀ ਹੈ, ਤੁਰਦਾ-ਤੁਰਦਾ ਹੀ ਖਾ ਲਈਂ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਉਸ
ਵੇਲੇ ਆਹੀ ਹਾਲਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਜਾਂਦੈ,
ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਮਾਂ
ਹੁਣ ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜੇ ਇਹ ਭੁੱਲੇ ਹੀ
ਰਹਿਣ, ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਬੁਲਾਉਣ, ਫੇਰ
ਤਾਂ ਫਲਾਣੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦੇਣੈ
ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੈਂ ਕੋਲ ਹਾਂ। ਗੁਰਿਆਈ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਫੇਰ ਹੋ
ਹੀ ਗਈ। ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਗੁਰਿਆਈ
ਦੀ ਲੋਚਾ ਹੈ। ਕੁਰਸੀ ਦੀ ਲੋਚਾ ਹੈ। ਰੂਹਾਨੀ ਮੰਡਲ
ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੈ ਮਾਇਆ ਦਾ ਬੰਦਾ, ਧੱਕੇ
ਨਾਲ, ਧੋਖੇ ਨਾਲ। ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖ ਖਬਰਦਾਰ ਕੀਤੇ
ਹੋਏ ਨੇ ਕਿ ਕੋਈ ਲਾਹੌਰ ਵਲੋਂ ਆਵੇ, ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ।
ਸਿੱਧਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਪਹਿਲਾਂ
ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲਿਆਓ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ। ਲਾਹੌਰ ਵਲ
ਜਿਹੜਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਸਿੱਖਾ!
ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਆਇਐਂ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਆਇਐਂ,
ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਆਇਐਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਆ ਜਾਓ। ਲੈ ਗਏ, ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ।
ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਕੀ
ਹਾਲ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀ ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਵੈਰਾਗ 'ਚ
ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਦੇ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਭਾਵੇਂ

ਵਖਿਆਨ ਕਰਨ, ਭਾਵੇਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਚੱਲੀ ਜਾਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਏ ਨੇ, ਸਰੀਰ ਸੁੱਕ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਦਿਤੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਚਿੱਠੀ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਲਿਆਓ। ਹੁਣੇ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰੋ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਮੁੜਨੈਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਆਇਆ ਬਸ। ਏਧਰ-ਉਧਰ ਟਹਿਲ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਕਾਹਲਾ ਨਾ ਪਵੇ, ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਬੁਲਾ ਲਵਾਂਗੇ ਜਦੋਂ ਠੀਕ ਹੋਏਗਾ। ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦਿਤਾ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਕਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ। ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਵਾਪਸ ਆ ਰਿਹੈ ਸਿੱਖ। ਆਪ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਏ। ਤੁਰ ਕੇ ਦੂਰ ਤਕ ਗਏ, ਜਾ ਕੇ ਮਿਲੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਏ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਜੀ।

ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਆਏ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਜੀ।

ਕੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ? ਕੋਈ ਸੰਦੇਸ਼ਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਾਹਲੇ ਨਾ ਪਵੇ, ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਨ ਦੇਵੋ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰੋ।

ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੇ ਦੂਸਰੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਜੋ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖੀ। ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰਾ ਮੁਖ ਸੁਹਾਵਾ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ,
ਸਹਿਜ ਧੁਨ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ।

ਤੇਰਾ ਮੁਖ ਸੁਹਾਵਾ ਜੀਉ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਬਾਣੀ ॥

ਚਿਰੁ ਹੋਆ ਦੇਖੇ ਸਾਰਿੰਗਪਾਣੀ ॥

ਧੰਨੁ ਸੁ ਦੇਸੁ ਜਹਾ ਤੂੰ ਵਸਿਆ

ਮੇਰੇ ਸਜਣ ਮੀਤ ਮੁਰਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥

ਹਉ ਘੋਲੀ ਹਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ

ਗੁਰ ਸਜਣ ਮੀਤ ਮੁਰਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੯੬

ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ

ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਦੇਵੀਂ।

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਿਆ, ਪਹਿਰਾ ਫੇਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ ਤੇ ਫੇਰ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦਿਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਉਹਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਕਾਹਲਾ ਨਾ ਪਵੇ। ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੇ। ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇਬ ਵਿਚ ਚਿੱਠੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿਤਾ।

ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੀਬਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਨੇ। ਓਹੀ ਜਵਾਬ ਆਪ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਿੱਖਾ! ਇਕ ਗੱਲ ਦਸ, ਤੂੰ ਇਹ ਪੱਤਰ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਰਸਤੇ 'ਚ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ।

ਸਮਝ ਗਏ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਕਿ ਚਿੱਠੀ ਦਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਲਾਰਾ ਲਾ ਕੇ ਮੋੜ ਦਿੰਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ-ਦੋ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੇ ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਲਈ। ਉਸ ਉਪਰ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਭਾਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਇਕ ਘੜੀ ਨਾ ਮਿਲਤੇ ਜੀ,
ਕਲਜੁਗ ਹੋਤਾ-ਕਲਜੁਗ ਹੋਤਾ।

ਇਕ ਘੜੀ ਨ ਮਿਲਤੇ ਤਾ ਕਲਿਜੁਗ ਹੋਤਾ ॥

ਹੁਣਿ ਕਦਿ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਿਅ ਤੁਧੁ ਭਗਵੰਤਾ ॥

ਮੋਹਿ ਰੈਣਿ ਨ ਵਿਹਾਵੈ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ

ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥

ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ

ਤਿਸੁ ਸਚੇ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੯੬

ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਲੈ ਸਿੱਖਾ! ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਕਰੀਂ। ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇਈਂ, ਉਹਨੂੰ ਨਾ ਦੇਵੀਂ ਚਿੱਠੀ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇਵੀਂ। ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਬਦਲ ਕੇ ਕਿ ਤੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਲੋਂ ਨਾ ਜਾਈਂ। ਰਸਤਾ ਬਦਲ ਲਈਂ, ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦੀ ਆ ਜਾਈਂ। ਜੇ ਮਿਲ ਵੀ ਗਏ, ਤੂੰ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਆਇਐਂ, ਤੈਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਹਨੇ।

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿਤੀ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਖੋਲ੍ਹੀ, ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਨਾਲ 3 ਅੰਕ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਐ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਇਹ 3 ਅੰਕ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਐ। ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਆਈਆਂ ਨੇ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ 2 ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

ਪਾਈਆਂ ਸੀ।

ਉਹ ਕਿਥੇ ਗਈਆਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀ ਉਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਸਾਹਿਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਸਿੱਖ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਧਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਈਂ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾਣ ਗਏ ਕਿ ਬੜੀ ਖੋਟ ਹੈ ਇਸ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਤਿਆਰ ਕਰੇ ਕਿ ਹੁਣੇ ਜਾਓ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਤੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਥੇ ਲੈ ਆਓ।

ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪੂੜ ਉੱਡਦੀ ਹੈ, ਦੂਰੋਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਆਪ ਨੇ ਕਿ ਅੱਜ ਘੋੜੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੇ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਵਗੈਰਾ ਨੇ। ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਆਈ ਮਨ ਵਿਚ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੀ ਤੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਓ। ਸਵੇਰੇ ਸਾਝਰੇ ਹੀ ਆਪਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ। ਘੋੜੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਪੈਦਲ ਚਲਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਐਸਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਤੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਲਾਂ ਤੇਰਾ,
ਸੋਈ ਵੇਲਾ ਧੰਨ ਹੈ ਗੁਰਾਂ।

ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚਲਦੇ ਆਪ, ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਸੀਸ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਸਾਲ, ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਐਨਾ ਵੈਰਾਗ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਰਨ ਧੋ ਦਿਤੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਠਾਲੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਲਿਖੀ? ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਸੀ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ। ਇਥੇ ਦੋ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਭਰਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਗਏ। ਆਹ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਾਓ, ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਨੂੰ ਬੁਲਾਓ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੱਤ੍ਰਕਾਵਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਲਿਆਵੇ।

ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੜਾ ਕਰੂਰ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਐ ਕਿ ਇਹ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਦਿਨ ਹੀ 5-7 ਰਹਿ ਗਏ ਇਹਨਾਂ ਦੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਯਤਨ ਕਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਾ ਆਵੇ। ਬੜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਐ। ਚਿੱਠੀਆਂ ਮੰਗਦੇ ਨੇ? ਆ ਗਿਆ, ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੱਠੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਫੜਾਈਆਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਝੂਠਾ। ਇਹ ਅਰਜਨ ਨੇ ਸ਼ਾਜਿਸ਼ ਕਰੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਨੇ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜੀ ਚਿੱਠੀ, ਉਹ ਕੋਈ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਖਾ ਲਈ ਜਾਂ ਹੁੰਡੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਕਢਾਉਣੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ? ਐਸੇ ਰੁੱਖੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਦਾ ਜਾਮਾ ਪਿਆ ਹੈ ਘਰ। ਖਿੱਸੋ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਨੇ ਚਿੱਠੀਆਂ, ਕੱਢ ਲਿਆ ਜਾ ਕੇ।

ਸਿੱਖ ਘਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਘਰਵਾਲੀ ਕਰਮੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਉਹਨੇ ਦੋਵੇਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਕੱਢ ਲਈਆਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਦੇਖ ਤੇਰੇ ਘਰੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਵੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੀ ਪਈਆਂ ਹੋਣੀਆਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਗੱਦੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਤਾਂ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਸਾਰੇ। ਪਰ ਯਾਦ ਰੱਖਿਓ, ਮੈਂ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਠੀਕ ਹੈ। ਆਹ ਤਿੰਨ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦੇ।

ਹੁਣ ਬਾਣੀ ਕਿੱਥੋਂ ਉਤਰੇ? ਬਾਣੀ ਉਤਰਦੀ ਹੈ ਸੁੱਧ ਹਿਰਦੇ 'ਚੋਂ। ਨਿਰਮਲ ਹਿਰਦੇ 'ਚੋਂ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਤਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਲੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਕਵਿਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਨਾ ਕਿ ਆਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਵਿਤਾ। ਇਹ ਨਾਸਤਕ ਲੋਕ ਨੇ, ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੈ ਇਹਨਾਂ। ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਕੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਖਰਾਬ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ।

ਬਾਣੀ ਕਿੱਥੋਂ ਉਤਰਨੀ ਸੀ? ਕਹਿੰਦੇ, ਲੈ ਬੇਟਾ! ਅਰਜਨ ਦੇਵ! ਆਹ ਤਿੰਨ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਤੂੰ ਚਉਪਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਐ, ਹੁਣ ਚਉਪਦਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਐਸਾ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 33 'ਤੇ)

ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-23)

ਹੁਣ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਦੇ ਦੋ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੁਖ ਅਤੇ ਰੋਹ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਪਿਛੇ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਦੁਖ ਦਾ ਇਲਾਜ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਨਾਲ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰੀ ਯਾਦ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਅਸਾਡੇ ਵਿਚ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਜੋ ਪਾੜ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲਗਾਤਾਰੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਦੁਖ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਰੋਹ ਦੀ ਕੁਛ ਪੇਸ਼ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਨੇ ਜੀਵ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਅਜਿਹਾ ਜਾਲ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਉਸ ਲਈ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿੰਨਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਹੋਰ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜੜ੍ਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੋਣ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਦਾ ਬੰਧਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰੜਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਆਸ਼ਾ, ਮਨਸ਼ਾ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਥਾਂ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਲ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਿਚ ਬਾਧਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨ ਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਰਾਜੇ ਦੇ ਅਜਿੱਤ ਸੂਰਮੇ ਜੀਵ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਚਲਣ ਦਿੰਦੇ। ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

**ਕਬੀਰ ਹਰਨਾ ਦੂਬਲਾ ਇਹੁ ਹਰੀਆਰਾ ਤਾਲੁ ॥
ਲਾਖ ਅਹੇਰੀ ਏਕੁ ਜੀਉ
ਕੇਤਾ ਬੰਚਉ ਕਾਲੁ ॥** ਅੰਗ - ੧੩੬੭

**ਸਰਵਰ ਪੰਖੀ ਹੇਕੜੋ ਫਾਹੀਵਾਲ ਪਚਾਸ ॥
ਇਹੁ ਤਨੁ ਲਹਰੀ ਗਭੁ ਬਿਆ
ਸਚੇ ਤੇਰੀ ਆਸ ॥** ਅੰਗ-੧੩੮੪

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਧਨ ਮਾਇਆ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਰਾਮ ਅੰਸ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਅੰਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਕਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਭਾਵੇਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਹਰ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ 'ਮੈਂ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ

ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਇਸ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਰਾਮ ਦਾ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

**ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ
ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥
ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ
ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥**

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਇਸ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਵਾਹਨ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਇਹ ਆਪਣਾ ਆਪ ਕਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈਂ। ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਠਗਮੂਰੀ ਬੂਟੀ ਸੁੰਘੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਲਟੀ ਸੁਰਤ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਸੁਰਤ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਰਾਜਾ ਕਿਸੇ ਗੁਆਢੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਤੇ ਉਸ ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ dinner (ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ) ਤੇ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਦੌਰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬੜੀ ਤੇਜ਼ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਸੀ। ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਅਸਾਡੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ host (ਮਹਿਮਾਨ ਨਿਵਾਜ਼) ਰਾਜਾ ਵੀ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੋਹਾਂ ਗਵਾਂਢੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸੁਖਾਵੇਂ ਸਬੰਧ ਵਿਗੜ ਜਾਣਗੇ। ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਵਿਗੜ ਜਾਣ। ਉਹ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿਆਣੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੱਘੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਉਸ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਚਲ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਾ ਕੇ ਬੱਘੀ ਰੁਕ ਗਈ। security (ਰਖਸ਼ਾ) ਲਈ ਜੋ ਉਥੇ ਫੌਜ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਬੀਟਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮ ਕੇ ਪਹਿਰੇ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕ ਮਿੰਟ ਦੀ ਵੀ ਕੁਤਾਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੱਘੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ

ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ, ਮੈਨੂੰ ਬੱਘੀ ਵਿਚ ਕਿਧਰ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਬੱਘੀ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਉਤਾਰੋ ਮੈਂ ਵੀ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਵਰਦੀ ਕਿਥੇ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਾ-ਵੇਲਾ ਮਚਾਇਆ ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ (day officer) ਵੀ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਵਰਦੀ ਪਹਿਨਾਅ ਦਿਤੀ, ਬੰਡੋਲੀਅਰ ਉਸ ਦੇ ਕੰਧੇ ਤੇ ਪਹਿਨਾਅ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਬੂਟ, ਬਿਰਜਿਸ ਪਹਿਨਾਅ ਦਿਤੀ। ਰਾਜਾ ਵੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਉਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਲੱਗਿਆ। ਸਿਆਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਬੋੜਾ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟ ਕੇ ਛੁਪ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਦੋ ਕੁ ਘੰਟੇ ਲੰਘੇ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਆਪਣੀ ਵਰਦੀ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗਿਆ, ਕੁਝ-ਕੁਝ ਹੌਸ਼ ਪਰਤੀ। ਆਪਣੇ ਬੰਡੋਲੀਅਰ ਵਲ ਦੇਖਿਆ, ਰਾਈਫਲ ਵਲ ਦੇਖਿਆ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਿਆ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੌਸ਼ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਦਮ ਆਏ ਅਤੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਕੀ ਹੁਕਮ ਹੈ? ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਮਹਿਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹ ਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹਾਂ। ਰਾਖੀ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰਾਈਫਲ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਪੱਟੀਆਂ, ਬਿਰਜਿਸ ਕਿਵੇਂ ਪਹਿਨ ਲਈਆਂ। ਵੰਡੋਲੀਅਰ ਵਗੈਰਾ ਮੇਰੇ ਗਲ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਕਾਬਲ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮਾਫ ਕਰਨਾ ਅੱਜ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ (dinner) ਤੇ ਗਿਆਂ ਤੇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨਾਲ ਇਕ ਦਮ ਨਸ਼ਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਬੋਹੌਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਲੈ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲੈ ਚੱਲੀਏ। ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀ ਵਾਲੀ ਵਰਦੀ ਪਾ ਲਈ, ਥਾਪੀ ਹੋਈ ਥਾਂ (beat) ਉਤੇ ਘੁੰਮ ਕੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਅਸਾਡੇ ਲੱਖ ਵਾਰੀ ਸਮਝਾਉਣ ਤੇ ਵੀ ਆਪ ਇਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਸਿਪਾਹੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਵਰਦੀ ਲਿਆਓ। ਸੋ ਹਜ਼ੂਰ! ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰਦੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਹੁਣ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਹੌਸ਼ ਪਰਤੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਥੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਮੂਹਰਲੇ ਬਾਥਰੂਮ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਰਦੀ ਬਦਲ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲਾ ਦਿਤਾ। ਮੇਰੇ ਅਮੀਰ, ਵਜ਼ੀਰ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਤਾਂ ਭੀ ਮੈਂ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਕਿੱਡੀ ਭੁੱਲ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਮ ਦੀ ਅੰਸ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ

ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹਾਂ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਦੇਹ ਜੋ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਹੈ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ garbage bag (ਗੰਦਮੰਦ ਦਾ ਥੈਲਾ) ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਛਿਨ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਮੈਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨੱਕ, ਕੰਨ, ਅੱਖ, ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਮਲਮੂਤਰ ਦੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰੀ ਮੈਲ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈਂ, ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਪਰ ਇਹ ਮੂਲ ਪਛਾਣਨ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਹਾਂ, ਇਹ ਦੇਹ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਮਾਇਆ ਦੀ ਠਗਮੂਰੀ ਬੂਟੀ ਸੁੰਘ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਰਦੇ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ, ਜੀਵ ਦਾ ਅਸਲ, ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਸਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਓਥੇ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਅਧੀਨ ਪਰਦਾ-ਦਰ-ਪਰਦਾ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਲਿਪਟਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਸਵੱਛ ਹੋਂਦ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਆਪ ਹੀ ਸੋਚੋ ਕਿ ਮੈਂ, ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਦੇਹ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਗਿਆਨੀ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਹ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਵਾਕ ਤਾਂ ਮੁਖ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਸਾਡੀ ਸੁਰਤ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ। ਉਹ ਇਸੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ‘ਮੈਂ’ ਕਹੇਗੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹਤਾ ਦੀ ਅੰਸ ਵਧੇਰੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਨਿਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਾਡੀ ਹੋਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਮੰਨਦੀ ਰਹੇਗੀ, ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲ ਭਲਾਈਆਂ ਹਨ, ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਮੰਨੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ, ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਹੈ, ਦੌਰ ਤੇ ਗਵਾਰ ਹੈ-

ਆਵਨ ਆਏ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਿ

ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਪਸੁ ਢੋਰ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋ ਬੁਝੈ

ਜਾ ਕੈ ਭਾਗ ਮਥੋਰ॥

ਅੰਗ - ੨੫੧

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਹ ਸਮਝਣਾ, ਇਹ ਅਸਾਡੇ ਪਤਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬੇਅੰਤ ਪਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਸਾਨੂੰ ਰੂਪੋਂ ਕਰੂਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ

ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਤੂੰ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਹੈ; ਤੂੰ ਅਚਾਹ ਹੈ, ਤੂੰ ਬੇਲੋੜ ਹੈ, ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਅੰਤਸਕਰਣ ਦੀ ਉਨਮਨੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ, ਤੂੰ ਧੁੱਪ ਨਹੀਂ, ਧੁੱਪ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਿਆਰ ਰੂਪ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਸਾਥੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਜੀਵ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਚੇਤਨ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਅਚਰਜ ਕਥਾ ਮਹਾ ਅਨੂਪ॥
ਪ੍ਰਾਤਮਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਰੂਪੁ॥
ਨਾ ਇਹੁ ਬੁਢਾ ਨਾ ਇਹੁ ਬਾਲਾ॥
ਨਾ ਇਸੁ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਜਮ ਜਾਲਾ॥
ਨਾ ਇਹੁ ਬਿਨਸੈ ਨਾ ਇਹੁ ਜਾਇ॥
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥
ਨਾ ਇਸੁ ਉਸਨੁ ਨਹੀ ਇਸੁ ਸੀਤੁ॥
ਨਾ ਇਸੁ ਦੁਸਮਨੁ ਨਾ ਇਸੁ ਮੀਤੁ॥
ਨਾ ਇਸੁ ਹਰਖੁ ਨਹੀ ਇਸੁ ਸੋਗੁ॥
ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਇਸ ਕਾ ਇਹੁ ਕਰਨੈ ਜੋਗੁ॥
ਨਾ ਇਸੁ ਬਾਪੁ ਨਹੀ ਇਸੁ ਮਾਇਆ॥
ਇਹੁ ਅਪਰੰਪਰੁ ਹੋਤਾ ਆਇਆ॥
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕਾ ਇਸੁ ਲੇਪੁ ਨ ਲਾਗੈ॥
ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਦ ਹੀ ਜਾਗੈ॥
ਤੀਨਿ ਗੁਣਾ ਇਕ ਸਕਤਿ ਉਪਾਇਆ॥
ਮਹਾ ਮਾਇਆ ਤਾ ਕੀ ਹੈ ਛਾਇਆ॥
ਅਛਲ ਅਛੇਦ ਅਭੇਦ ਦਇਆਲ॥
ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਸਦਾ ਕਿਰਪਾਲ॥
ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਛੁ ਨ ਪਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਇ॥

ਅੰਗ - ੮੬੮

ਜੀਵ, ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਭੇਦ ਕੇਵਲ ਮਾਇਕ ਉਪਾਧੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਜੋ ਮਲਨ ਅੰਸ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਜੀਵ ਕਹਾਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੁਧ ਅੰਸ ਈਸ਼ਵਰ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਬਿੰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੀ ਹੈਂ।

ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਪਤਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਨ ਚੇਤਨ ਅੰਸ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ਼ ਗੁਆ ਬੈਠੀ ਅਤੇ ਐਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੁੱਲੀ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ

ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਅਤਿ ਮਲੀਨ ਦੇਹ ਮੰਨਣੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ। ਸਦਾ ਜੀਵ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਕੁਝ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਜੀਅਰਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜੰਮਦਾ ਹਾਂ, ਮਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਨੀਂ ਦੇਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਗਲੋਂ ਨਹੀਂ ਲਹਿਣਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਚੇਤਨ ਅੰਸ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁਲਦਾ-ਭੁਲਦਾ ਐਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਲਨ ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਸਮਝ ਬੈਠਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਉਪਰ ਸੂਖਸ਼ਮ ਪਰਦੇ, ਕਰਮਾਂ-ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਪਰਦੇ, ਦ੍ਰਿੜ ਦੇ ਪਰਦੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਦੇ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਚੇਤਨ ਜੋਤ ਮੂਰਛਤ ਹੋਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਣ ਲੱਗੀ। ਬੇਅੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਬੋਲ-ਬੋਲ ਕੇ, ਕੀਰਤਨ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਜੀਵ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਨਿਸ਼ਠਾ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ
ਪਰਿ ਗਈ ਭੂਮਿ ਬਿਕਾਰ॥
ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਇਉ ਮਾਂਨਈ
ਹੋਇ ਗਈ ਭਠ ਛਾਰ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਚੇਤਨ ਅੰਸ ਮਹਾਂ ਮਲੀਨ ਮਾਇਆ ਅੰਸ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਰਾਜਾ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਕੇ ਐਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਪਦਵੀ ਹੀ ਮੰਨਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਚੇਤਨ ਅੰਸ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਪਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੀਵ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਵਿਚੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਸਰੀਰ ਹੀ ਮੰਨਣ ਲੱਗੀ। ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਡਿਗਰੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਮੂਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਚੇਤਨ ਅੰਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਸਥੂਲ, ਸੂਖਸ਼ਮ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ, ਪੰਜੇ ਕੋਸ਼ - ਅਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼, ਵਿਗਿਆਨਮਯ ਕੋਸ਼, ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼, ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼ ਅਤੇ ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼। ਇਹ ਚੇਤਨ ਹੋਂਦ ਹੇਠਾਂ ਤਿਲਕਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ 'ਚੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ, ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿਲਕਣੀ ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਚਤੁਸ਼ਟੇ ਅੰਤਸਕਰਣ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨ ਬੁੱਧੀ, ਚਿੱਤ ਅਤੇ ਅਹੰਭਾਵ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਣ,

ਉਪਾਨ, ਉਦਾਨ, ਬਿਆਨ, ਸਮਾਨ ਆਦਿ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ; ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੇ - ਹੱਥ, ਪੈਰ ਆਦਿ; ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਨੱਕ, ਕੰਨ, ਰਸਨਾ ਅੱਖ ਅਤੇ ਸਪਰਸ਼; ਪੰਜ ਸੂਖਮ ਭੂਤ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ; ਪੰਜ ਸਥੂਲ ਭੂਤ - ਅਕਾਸ਼, ਹਵਾ, ਅਗਨੀ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ। 25 ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਉਸ ਨਿਰਮਲ ਜੋਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭੁਲਾਉਣ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਹਨ। ਪੰਜ ਚੋਰ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ; ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ ਪੰਜੇ ਠੱਗ; ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਭਿਆਨ, ਦੰਭ, ਈਰਖਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਕੁਬੁੱਧੀ, ਅਗਿਆਨ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਮਾਰੂ ਹੋਂਦਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਭੁਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਤਿ ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਮੰਨਣਾ, ਇਹ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਿਭ੍ਰਮਤੀ ਇਹ ਇਕ ਹੋਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਭਰਮ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਦਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਤਿ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਤਿ ਭਾਸੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧੂੰਏਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਹਾੜ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਜਨਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭ੍ਰਮਕ ਬੁੱਧੀ ਹੀ ਮਿਥਿਆ ਨੂੰ ਸਤਿ ਜਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਭ੍ਰਮਕ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਭ੍ਰਮਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਧਰਮ, ਪੂਜਾ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ, ਦਾਨ-ਪੁੰਨ, ਪ੍ਰਭਤਾ, ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਪੜਦਿਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਹ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਪੁੱਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਧਨ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਯਾਤਰਾ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ, ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬੁਰੀਆਂ ਚਿਤਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਦੀ ਰੁਚੀ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣ ਦੀ ਰੁਚੀ, ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਗਮਨ, ਪਰ ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਆਦਿ ਦੀ ਲੋਚਾ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਣਾ, ਵੈਰ ਭਾਵ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੋਣਾ, ਸਾਸ਼ਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਅੰਗਸ਼ਠਾਨ ਵਾਸ਼ਨਾ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਪੰਜ ਕਲੇਸ਼ ਅਵਿਦਿਆ, ਅਸਿਮਿਤਾ, ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼, ਰਾਗ, ਦ੍ਰੋਸ਼; ਪਾਖੰਡ, ਅਸ਼ਰਧਾ, ਕੁਸੰਗ, ਅਵਿਚਾਰ, ਮਿਥਿਆ ਸੋਚਾਂ, ਸੰਸੇ, ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭਰਮ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੇਦ ਭਰਮ, ਸੰਗ ਭਰਮ,

ਕਰਤਤ੍ਵ ਭਰਮ, ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਮੰਨਣ ਦਾ ਭਰਮ; ਇਹ ਸਾਰੇ ਅਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਨੌਂ ਰਸਾਂ ਦੀ ਲੋਚਾ ਮਨ ਵਿਚ ਬਣੀ ਰਹਿਣੀ, ਗ੍ਰਹਿਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲਗਦਾ ਰਹਿਣਾ, 16 ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਾ ਕੇ ਦੇਹ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਦੀ ਲੋਚਾ, 36 ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਦੀ ਤੀਬਰ ਲਾਲਸਾ, ਡਰ, ਵੈਰ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਕੁੱਲ, ਆਧ, ਬਿਆਧ, ਉਪਾਧ, ਆਲਸ, ਨਸ਼ਈ ਹੋਣਾ; ਰੋਣਾ, ਹਸਣਾ, ਸੁਖ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਦੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਅੱਡ ਦੇਖਣਾ, ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਉਠਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਫੁਰਨੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਮਤ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ -

**ਫਰੀਦਾ ਕੂਕੇਦਿਆ ਰਾਂਗੇਦਿਆ
ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ॥**

ਜੋ ਸੈਤਾਨਿ ਵੰਵਾਇਆ

ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੮

ਇਹ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜੋ ਉਪਰ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਹਉਮੈ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਉਮੈ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਵਿਖਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਠ ਬੰਧਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 1. ਅਵਿਦਿਆ 2. ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਮੰਨਣਾ ਜਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀਵ ਮੰਨਣਾ 3. ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਹਸਤੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਹਉਮੈ ਅਧੀਨ ਆ ਕੇ ਵਖਰਾ ਮੰਨਣਾ - ਇਸ ਨੂੰ ਅਹੰਭਾਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। 5. ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਬੰਧਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਕਰਾਲ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਨਾ ਤੀਰਥ ਭ੍ਰਮਣ ਤੇ, ਨਾ ਬਹੁਤਾ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਹਾਂ ਮਲੀਨ ਬੰਧਨ ਸੰਸਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਸੰਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ, ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ, ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕਰਮੀ ਸਹਜੁ ਨ ਉਪਜੈ

ਵਿਣੁ ਸਹਜੈ ਸਹਸਾ ਨ ਜਾਇ॥

ਨਹ ਜਾਇ ਸਹਸਾ

ਕਿਤੈ ਸੰਜਮਿ ਰਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਏ॥

ਸਹਸੈ ਜੀਉ ਮਲੀਣੁ ਹੈ

ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਧੋਤਾ ਜਾਇ॥

ਮੰਨੁ ਧੋਵਹੁ ਸਬਦਿ ਲਾਗਹੁ

**ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹਹੁ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸਹਜੁ ਉਪਜੈ
ਇਹੁ ਸਹਸਾ ਇਵ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੧੯**

ਸੋ ਇਹ ਸੰਸਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟੁਟਦਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਇਸ ਉਪਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੁਭ-ਅਸੁਭ, ਕਾਇਕ ਕਰਮ, ਪਰਾਸ਼ਚਿਤ ਕਰਮ, ਕਾਮੁਕ ਕਰਮ ਵੀ ਹਨ, ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਹਨ, ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਹਨ, ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜੀਵ ਸਦਾ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਮਗਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

**ਭੋਗੇ ਬਿਨ ਭਾਗੇ ਨਹੀਂ
ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਲਵਾਨ ॥**

ਇਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਆਮ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ
ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੯੨੭**

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭੋਗਣੇ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਚਿੱਤਰ ਕਥਾ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ-

ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਮੰਡੀ ਸਕੇਤ ਵਲ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸੱਚ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਕੇ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਆਪਣੇ ਦਸਤੇ ਮੁਬਾਰਕ ਨਾਲ ਰੁਮਾਲ ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਲੋਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਪੂਜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਐਨਾ ਨੀਵਾਂ ਲੈ ਆਂਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਵਾਲਾ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਜਨਮ ਅਤੇ ਮਰਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਵਿਚ ਐਨਾ ਛੋਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪਰੀਪੂਰਨਤਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਇਆ। ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਅਮੂਰਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ

ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜੋ ਹਰ ਘਟ, ਹਰ ਥਾਂ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜ਼ੂਰਿ
ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥
ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤੁ ਮੈ
ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥
ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ
ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ ॥
ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ਨਿਮਖ ਮਹਿ
ਸੋ ਅਲਪ ਸੁਖੁ ਭਨੀਐ ॥
ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਅਪਿਆਉ ਦੇਇ
ਕਛੁ ਉਨ ਨ ਹੋਈ ॥
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸੰਮਾਲਤਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥
ਅਛਲ ਅਛੇਦ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਭ
ਉਚਾ ਜਾ ਕਾ ਰੂਪੁ ॥
ਜਪਿ ਜਪਿ ਕਰਹਿ ਅਨੰਦੁ ਜਨ
ਅਚਰਜ ਆਨੂਪੁ ॥
ਸਾ ਮਤਿ ਦੇਹੁ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ
ਜਿਤੁ ਤੁਮਹਿ ਅਰਾਧਾ ॥
ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਪ੍ਰਭ ਰੇਨ ਪਗ ਸਾਧਾ ॥**

ਅੰਗ - ੯੭੭

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਰਥਕ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦੱਸੀ। ਉਚੇ ਰਸਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ, ਤੱਤ ਬਾਣੀ ਸਮਝਾਏ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਾਫੀ ਸੰਗਤ ਜੁੜਨ ਲੱਗੀ। ਪਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਨਖਿੱਧ ਕਰਮ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਤੰਤ੍ਰ, ਮੰਤ੍ਰ ਰਾਹੀਂ ਕਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੰਤ੍ਰ, ਮੰਤ੍ਰ, ਜੰਤ੍ਰ ਆਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਨਾਮ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਜੰਤ੍ਰ, ਮੰਤ੍ਰ, ਤੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਇਹ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਧੀਆਂ-ਸਿਧੀਆਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਪਿਛੇ ਲੱਗੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਟਕਾਂ ਚੇਟਕਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

'ਚਲਦਾ....'

ਝਾਲਾਘੇ ਉਠਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਸਿ ਬਾਸਰੁ ਆਰਾਧਿ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਿਸ ਕੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਤੂੰ ਸੁਆਮੀ ਸੇ ਦੁਖੁ ਕੈਸਾ ਪਾਵੈ ॥

ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣੈ ਮਾਇਆ ਮਦਿ ਮਾਤਾ

ਮਰਣਾ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ੧ ॥

ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਤੂੰ ਸੰਤਾ ਕਾ ਸੰਤ ਤੇਰੇ ॥

ਤੇਰੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਭਉ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ

ਜਮੁ ਨਹੀ ਆਵੈ ਨੇਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੇ ਤੇਰੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਸੁਆਮੀ

ਤਿਨੁ ਕਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਨਾਸਾ ॥

ਤੇਰੀ ਬਖਸ ਨ ਮੈਟੈ ਕੋਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਦਿਲਾਸਾ ॥ ੨ ॥

ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਨਿ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਇਨਿ

ਆਠ ਪਹਰ ਆਰਾਧਿ ॥

ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਤੇਰੈ ਭਰਵਾਸੈ ਪੰਚ ਦੁਸਟ ਲੈ ਸਾਧਿ ॥ ੩ ॥

ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਿਛੁ ਕਰਮੁ ਨ ਜਾਣਾ

ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਾ ਤੇਰੀ ॥

ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ॥ ੪ ॥

॥ ੧੦ ॥ ੫੭ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੦

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰੀਏ। ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜੀ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ।

ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਕਾਟਹੁ ਰਾਮਰਾਇ ਮੇਰਾ।

ਦੁਖ ਤਾਂ ਦੁਖ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸਰੀਰਕ ਦੁਖ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮਾਨਸਿਕ ਦੁਖ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮਨ ਹੀ ਰੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਨ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਰੋਗ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਰੋਗੀ ਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵਿਚ -

ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੋ ਰੋਗੀ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੪੦

ਹੁਣ ਦੇਖ ਲਓ ਕੋਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿਰੋਗੀ ਹਾਂ? ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਔਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ -

ਅਉਗਣੀ ਭਰਿਆ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਕਿਉ ਸੰਤਹੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ॥

ਅੰਗ - ੩੧੧

ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੀ ਐਸੀ ਰਚੀ ਗਈ-

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥

ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੯੯੯

ਆਵਾਗਵਣ ਦਾ ਚੱਕਰ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਲੀ ਹੈ-

ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ

ਤਿਨੁ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ ॥

ਆਵਹਿ ਨ ਜਾਹਿ ਨ ਕਬਹੂ ਮਰਤੇ

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਗਾਰੀ ਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੮੫੫

ਉਹ ਤਾਂ ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ -

ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ ॥

ਸੁਖ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ ॥

ਅੰਗ- ੬੩੩

ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਮਾਇਆ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚ, ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਕਾਰ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਰੋਗ ਲੱਗਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਹਉਮੈ ਦਾ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਮਾਨੁਖ ਕਉ ਦੀਨਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੪੦

ਇਹ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਬਾਕੀ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਰੋਗ ਵੀ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ। ਇਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ -

ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੋ ਰੋਗੀ ॥

ਰੋਗੁ ਰਹਿਤ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋਗੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੪੦

ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵੀ, ਜਿਹਨੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ, ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘੁ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥

ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥

ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਣਹੁ ਜਨਹੁ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੬

ਕਿੰਨੀ ਸੁਖੈਨ ਜੁਗਤ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦਸੀ ਹੈ, ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਅਸੀਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ, ਦੁਖ ਰੋਗ ਫੇਰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਵੀ ਆਉਣੇ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਇਸ ਜੁਗਤ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਲਓ ਫੇਰ ਉਹ ਦਵਾਈ ਰਾਸ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹਵਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਕਾਰਬਨ ਮੋਨੋ ਆਕਸਾਈਡ ਵਰਗੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਅੱਜ ਕਰੈਸਟ ਨੂੰ ਤੋੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਕਿ 30 ਮੀਲ ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਕਰੈਸਟ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਕਿਰਨਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਥੱਲੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਅਲਫਾ, ਬੀਟਾ, ਗਾਮਾ ਕਿਰਨਾਂ ਸਾਇੰਸ ਵਾਲੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਛਾਨਣਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਬੜਾ ਰੌਲਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ ਉਥੇ ਵੀ ਕੈਂਸਰ ਵਰਗੀ ਨਾ-ਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀ ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ। ਹੋਰ ਲਾ ਇਲਾਜ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਰੈਸਟ ਦੇ ਵਿਚ ਮੋਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੁਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤੇ ਕਿ - **'ਜੋ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੋ ਰੋਗੀ ॥ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋਗੀ ॥'**

ਚਲੋ ਜੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਲਗ ਗਿਆ, ਉਹ ਦਵਾਈ ਵੀ ਫੇਰ ਰਾਸ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਲਓ -

ਅਉਖਦ ਆਏ ਰਾਸਿ ਵਿਚਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੩

ਦਵਾਈ ਰਾਸ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਵੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਡੂੰਘਾ ਸਵਾਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਓਨਾ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਯੁਰਵੇਦ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਚਲੋ ਤੁਸੀਂ ਇਹੀ ਕਰਦੇ ਜਾਓ -

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥

ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੫

ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬੋਲ ਕੇ ਹੀ ਕਰੀਦੈ। ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਲ੍ਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੇ, ਫੇਰ ਜੀਭ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੀ, ਜੀਭ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ -

ਬਿਨੁ ਜਿਹਵਾ ਜੋ ਜਪੈ ਹਿਆਇ ॥

ਕੋਈ ਜਾਣੈ ਕੈਸਾ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੫੬

ਨਾਭੀ ਦੇ ਉਤੇ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ, ਪਰਾ ਬਾਣੀ 'ਚ, ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਧੁਨ, ਧੁਨ ਜਿਧਰੋਂ ਆਏਗੀ, ਸੁਰਤਿ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਏਗੀ। ਸੋ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਜੁਗਤੀਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦਰਸਾਈਆਂ ਨੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੂਰਤ ਹੈ, ਹੁਣ ਸੌਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ -

ਝਾਲਘੇ ਉਠਿ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਆਰਾਧਿ ॥

ਕਾਰੂ ਤੁਝੈ ਨ ਬਿਆਪਈ ਨਾਨਕ ਮਿਟੈ ਉਪਾਧਿ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੫

ਆਧੀਆਂ, ਬਿਆਧੀਆਂ, ਉਪਾਧੀਆਂ 'ਤੀਨੇ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰਣਹਾਰਾ ਦੁਖ ਹੰਤਾ ਸੁਖ ਰਾਸਿ ॥ (ਅੰਗ-714) ਕਈ ਰੋਗ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਆ ਲਗਦੇ ਨੇ। ਮਨ ਦੇ ਰੋਗ ਨੇ, ਤਨ ਦੇ ਰੋਗ ਨੇ। ਆਧਿ, ਬਿਆਧਿ, ਉਪਾਧਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਤਾਪ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਔਖਾ ਨਹੀਂ। ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਬੈਠ ਜਾਓ, ਆਲਸ ਛੱਡੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਬੜਾ ਆਲਸੀ ਹੈ, ਮਨ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇ -

ਮਨ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥

ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੬

ਜੇ ਮਨ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ। ਇਹਨੂੰ ਵੀ ਦੇ-ਦੇ। ਫੇਰ ਚਿੱਤ ਚਿਤਵਨੀਆਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰ। ਫੇਰ ਅਹੰ ਭਾਵ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਧ ਤੇ ਚੌਥਾ ਅਹੰਭਾਵ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਰ ਦਾ ਜੋੜ ਬਣ ਕੇ ਅੰਤਸਕਰਣ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਸਕਰਣ ਮੈਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਪਰਮ ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਜੁਗਤੀਆਂ ਹਨ, ਕਿੱਡੇ ਭੰਡਾਰੇ ਆਪ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਸੇਵਾ ਦਾ, ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਕੁੰਭ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬੀਬੀਆਂ ਵੀ ਹਨ, ਚਲਣਾ ਵੀ ਔਖੇ ਪਰ ਰੋਜ਼ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਰ ਦੁਖ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਚਿੰਬੜ ਗਏ। ਚਾਰ ਵੱਡੇ ਦੁੱਖ ਗਿਣੇ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਨੇ -

ਦੁਖ ਵੇਛੋੜਾ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਭੂਖ ॥

ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਸਕਤਵਾਰ ਜਮਦੂਤ ॥

ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਰੋਗੁ ਲਗੈ ਤਨਿ ਧਾਇ ॥

ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੬

ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਹ ਹੋਕਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਜਾਓ। ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਖ ਰੋਗ ਆਪੇ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲੱਗੇ ਵੀ ਕਰੋ। ਸਵੇਰੇ ਉਠਦੇ ਹੋਂ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ। ਫੇਰ ਦੇਖਿਓ ਆਖਰੀ ਸਵਾਸ ਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਇਹ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਫਰ ਹੈ, ਇਥੇ ਵੀ ਬੜਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਟਿਕਾਅ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਆਕਸੀਜਨ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੀ ਹੈ। ਕਾਰਬਨ ਡਾਈ ਆਕਸਾਈਡ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਮੰਤਰ ਚਿਕਿਤਸਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰੋਗ ਵੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖੇ ਹਨ। ਸੋ - **'ਜਿਸ ਕੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਤੂੰ ਸੁਆਮੀ ਸੋ ਦੁਖੁ ਕੈਸਾ ਪਾਵੈ ॥ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣੈ ਮਾਇਆ ਮਦਿ ਮਾਤਾ ਮਰਣਾ**

ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥'

ਜੰਮਣ ਤੇ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਫੇਰ ਇਹ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ। ਫੇਰ ਉਹਦਾ ਹੱਥ ਸਾਡੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰਹੇਗਾ, ਫੇਰ ਦੁੱਖ ਨਹੀ-

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥
ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਅਨੰਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ -
ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਤੂੰ ਸੰਤਾ ਕਾ ਸੰਤ ਤੇਰੇ ॥
ਰੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਭਉ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ

ਜਮੁ ਨਹੀ ਆਵੈ ਨੇਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੨੫੦

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤਾਂ ਜਮ ਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ-
ਧਰਮ ਰਾਇ ਦਰਿ ਕਾਗਦ ਫਾਰੇ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਲੇਖਾ ਸਮਝਾ ॥ ਅੰਗ- ੬੯੮

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਰਦੇ ਚੱਲੇ -

ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਨਿ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਇਨਿ
ਆਠ ਪਹਰ ਆਰਾਧਿਹਿ ॥ ਅੰਗ- ੨੫੦

ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਕਰਦੇ ਚੱਲੇ -
ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਤੇਰੈ ਭਰਵਾਸੈ ਪੰਚ ਦੁਸਟ ਲੈ ਸਾਧਿਹਿ ॥
ਅੰਗ- ੨੫੦

ਫੇਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਜੇ ਦੇਖੀਏ ਕਿੰਨੇ ਖਤਰਨਾਕ ਹਨ। ਸੋ ਉਸ ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰੋ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ -

ਜੋ ਤੇਰੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਨੁ ਕਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਨਾਸਾ ॥
ਤੇਰੀ ਬਖਸ ਨ ਮੇਟੈ ਕੋਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਦਿਲਾਸਾ ॥ ੨ ॥
ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਨਿ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਇਨਿ
ਆਠ ਪਹਰ ਆਰਾਧਿਹਿ ॥
ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਤੇਰੈ ਭਰਵਾਸੈ ਪੰਚ ਦੁਸਟ ਲੈ ਸਾਧਿਹਿ ॥ ੩ ॥
ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਿਛੁ ਕਰਮੁ ਨ ਜਾਣਾ
ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਾ ਤੇਰੀ ॥
ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ॥ ੪
॥ ੧੦ ॥ ੫੭ ॥ ਅੰਗ- ੨੫੦

ਸੋ ਐਨੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀਆਂ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਧਾਰਨਾ - ਮੈਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀ,
ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ-ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ।
ਭਾਗੁ ਹੋਆ ਗੁਰਿ ਸੰਤੁ ਮਿਲਾਇਆ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ਘਰ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ॥
ਸੇਵ ਕਰੀ ਪਲੁ ਚਸਾ ਨ ਵਿਛੁੜਾ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥
ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ਜੀਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥

ਅੰਗ - ੯੭

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ। ਅਸਲ-ਅਸਲ ਰਹਿਣੀ ਹੈ, ਨਕਲ-ਨਕਲ ਰਹਿਣੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਆਪ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ।

ਸੋ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਕਿੰਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਜੇਤ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਨੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਵਣ ਦਾ ਜੋ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ -

ਸਾਵਣਿ ਸਰਸੀ ਕਾਮਣੀ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਪਿਆਰੁ ॥
ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਤਾ ਸਚ ਰੰਗਿ ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥
ਬਿਖਿਆ ਰੰਗ ਕੁੜਾਵਿਆ ਦਿਸਨਿ ਸਭੇ ਫਾਰੁ ॥
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪੀਵਣਹਾਰੁ ॥
ਵਣੁ ਤਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਮਉਲਿਆ
ਸੰਮੁਥ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰੁ ॥
ਹਰਿ ਮਿਲਣੈ ਨੋ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ ਕਰਮਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੁ ॥
ਜਿਨੀ ਸਖੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ
ਹੰਉ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜੀ ਮਇਆ ਕਰਿ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥
ਸਾਵਣੁ ਤਿਨਾ ਸੁਹਾਗਣੀ
ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਹਾਰੁ ॥ ੬ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੪

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ, ਸਾਵਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਹਾਵਣਾ ਲਗਦੈ।

ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਬੋਲੋ।

ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

(ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮ, ਦੀਵਾਨ 621)

ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ - 3)

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-41)

7. ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਪੂਜਨੀਯ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਤੇ ਸਿਰਤਾਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਅਤੇ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵਰਗੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਢਾਡੀ ਨੱਥਾ ਅਬਦੁੱਲਾ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

“ਦੋ ਤਲਵਾਰੀ ਬੱਧੀਆਂ, ਇਕ ਮੀਰੀ ਦੀ, ਇਕ ਪੀਰੀ ਦੀ।
ਇਕ ਅਜਮਤ ਦੀ, ਇਕ ਰਾਜ ਦੀ,
ਇਕ ਰਾਖੀ ਕਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ।
ਹਿੰਮਤ ਬਾਹਾਂ ਕੋਟ ਗੜ੍ਹ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬਲਖ ਬਖੀਰ ਦੀ।
ਕਟਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੀਲ ਨਲ, ਮਾਰ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਕਰੇ ਤਗੀਰ ਜੀ।
ਪਗ ਤੇਰੀ, ਕੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ”।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਵਿਦਵਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

“ਦਲ ਭੰਜਨ ਗੁਰ ਸੁਰਮਾਂ ਵਡ ਜੋਧਾ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।“

ਮੌਊ ਸਾਹਿਬ ਪਿੰਡ ਨੇੜੇ ਫਲੋਰ ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ ਜਿਥੇ ਦੇ ਇਕ ਧਨਾਢ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਤੇ ਭਾਈ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਦੇ ਭਰਾ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਈ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਵਿਖੇ ਮਾਤਾ ਧਨਵੰਤੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁਖੋਂ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਪਾਕਾ ਵੇਰਵਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਪਰ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ‘ਸਿਖ ਪੰਥ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼’ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਨ 1558 ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ 22 ਮੰਜੀਆਂ ਥਾਪੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਰਹੁਰੀਤ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੜੇ

ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਾਲਿਆ ਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਭਗਤੀ-ਭਾਵ ਤੇ ਨਿਘੋ-ਮਿਠੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ 23 ਹਾੜ ਸੰਮਤ 1636 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੌਊ ਪਿੰਡ ਆਏ ਤਾਂ ਬਰਾਤ ਵਿਚ ਮੁਖੀ ਸਿੱਖ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਧੂ-ਸੰਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਪੜਾਅ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਲਗੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਠਹਿਰੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਮੌ ਪਿੰਡ ਬਰਾਤ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਕਿ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ-ਖੇਡਾਂ, ਕੀਲਾ ਪੁੱਟਣਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬਰਾਤ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ “ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ” ਰਚਿਤ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵਾ, ਪੇਥੀ-11 ਵਿਚ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਉਥਾਨਕਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

“ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮੌਊ ਪਿੰਡ ਵਿਚ (ਮਾਤਾ) ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਲਈ ਗਏ ਸਨ, ਤਦੋਂ ਉਸ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਕਰੀਰ ਦੇ ਬਿਛ ਨੂੰ ਕਾਰੀਗਰ ਕੋਲੋਂ ਉਪਰੋਂ ਕਟਵਾ ਕੇ ਇਕ ਕੀਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜਿਹਾ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ (ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਸੁਭਾਅ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਲਾੜੇ ਦਾ ਬਲ ਦੇਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਬਲੀ ਯੋਧਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਗੁਰਾਂ ਉਪਰ ਨਿਸਚਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਸਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਾਰਜ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਜੰਵ ਨਿਵਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਖਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ) ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਪਾ ਕੇ ਘਰ ਆਏ। ਹਾਸਾ ਮਖੌਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿੱਲਾ ਪੁੱਟਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਤਦੋਂ ਘੋੜੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਇਆਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਨੇਜ਼ੇ ਜਾਂ ਪੈਰ ਦੀ ਠੋਕਰ ਨਾਲ ਉਸ ਕਰੀਰ ਦੇ ਮੁੱਢ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਟ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤੇ ਕਿ ਕਰਾਮਾਤ ਕਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਪਰਖਣੀ ਚਾਹੀ

ਹੈ। ਹੁਣ ਜਿਵੇਂ ਕਰੀਰ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਵੇਂ ਇਸ ਮੌਊ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਘਬਰਾ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀ ਪੈ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਥੇ ਸਾਡੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣੇਗਾ ਪਰ ਨਗਰ ਏਥੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਵਸੇਗਾ। ਫੇਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਹਰਿਹਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਕੋਈ ਛੰਦ ਸੁਣਾਉ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾੜੇ ਕੋਲੋਂ ਛੰਦ ਪਰਾਗੇ ਸੁਣਨ ਦਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਸੀ) ਤਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤੀਬਰਤਾ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪੱਕਤਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਭਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਏ ਇਹ ਪਾਵਨ 'ਫੁਨਹੇ' ਨਾਮੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ”।

ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਉਦਾਹਰਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ।

ਨੈਣ ਨ ਦੇਖਹਿ ਸਾਧ ਸਿ ਨੈਣ ਬਿਹਾਲਿਆ।
ਕਰਨ ਨ ਸੁਨਹੀ ਨਾਦੁ ਕਰਨ ਮੁੰਦਿ ਘਾਲਿਆ॥
ਰਸਨਾ ਜਪੈ ਨ ਨਾਮੁ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਕਰਿ ਕਟੀਐ॥
ਹਰਿਹਾਂ ਜਬ ਬਿਸਰੈ ਗੋਬਿਦ ਰਾਇ
ਦਿਨੋ ਦਿਨੁ ਘਟੀਐ॥

ਅੰਗ-੧੩੬੨

ਕਿਉਂਕਿ :

ਪਰਥਾਇ ਸਾਖੀ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਬੋਲਦੇ
ਸਾਝੀ ਸਗਲ ਜਹਾਨੈ॥

ਅੰਗ-੬੪੭

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਥੇ ਭਾਵੇਂ ਹਰਿਹਾਂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੈ ਪਰ ਬਾਣੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਹੜੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੋਰ ਆਲਤੁ-ਫਾਲਤੁ ਨਾਟਕ-ਚੇਟਕ ਤੇ ਪਰਾਏ ਤਨ-ਧਨ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਕੰਨ ਕੱਚ-ਪਿੱਚ, ਗੰਧਵ ਵੈਣ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਨਾਮ-ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ। ਜਿਹੜੀ ਜਿਹਬਾ ਨਿੰਦਿਆ-ਚੁਗਲੀ ਦੇ ਰਸ-ਕਸ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਲ-ਤਿਲ ਕਰਕੇ ਕੱਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਤੇ ਆਰਜਾ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇਣਹਾਰ ਦਾਤਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਬੜੇ ਸਲੀਕੇ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਜੀਵਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਭਾਨੀ ਜੀ ਜੋ ਕਿ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਪੁੰਜ ਸਨ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ

ਕਰਕੇ ਸਹੂਲਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜੋ ਵਡੇਰੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਰ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਘਰ ਦਾ ਦਾ ਕਾਰਜ ਬੜੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕਰਕੇ ਵਾਪਿਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਰਤੇ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਆਪ ਜੀ ਧੰਨ ਹੋ, ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ, ਭਗਤ-ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਸਿਰ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਲਿਆਏ ਹੋ -

ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਗਮਨੇ ਕਰਿਆਏ।
ਸੁਨਿ ਗੰਗਾ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਏ।
ਪੁਸਤਕ ਸਭਿ ਖਾਸੇ ਧਰ ਲਿਯਾਵਤਿ।
ਆਪ ਗੁਰੂ ਪਨਹੀ ਬਿਨ ਆਵਤਿ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਪਤੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਮਹਿਮਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਵਕਤ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮਾਨਸਿਕ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ। ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ ਤੇ ਤਿਆਗ ਆਦਿ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਆਤਮਿਕ ਗੁਣ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣ ਚੁਕੇ ਸਨ।

ਅੰਤਰ ਪਰਵਿਸ਼ੇ ਉਠਿ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ।
ਆਨ ਲਗੀ ਪਾਇਨ ਦੇ ਸੰਗਾ।
ਤਬ ਗੰਗਾ ਮਨ ਆਨੰਦ ਪਾਏ।
ਨਿਕਟ ਬੈਠ ਭੋਜਨ ਅਚਵਾਏ।
ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਠਾਨਤਿ ਬਹੁ ਸੇਵਾ।
ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵਾ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾਤਾ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਨੂੰ ਹਥਿਆਉਣ ਲਈ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਘਰੇਲੂ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਹੱਥਕੰਡੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਦੀ ਭਉ-ਭਾਵਨੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬਲ-ਬੂਤੇ, ਮੁਗਲ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਗੱਦੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਕੇ ਦਸਵੰਧ ਵੀ ਆਪ ਵਸੂਲਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ

ਦਿਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਉਤੇ ਕੀਮਤੀ ਬਸਤ੍ਰ, ਗਲੀਚੇ ਆਦਿ ਸੁਕਣੇ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਕਰਮੋ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲਾਲਸਾ ਆਈ ਕਿ ਕਾਸ਼! ਜੇ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਗੁਰੂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕੀਮਤੀ ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਉਣੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਤਾਨੁ ਮਾਰਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਕਰਮੋ! ਘਬਰਾ ਨਾ, ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਘਰ ਤਾਂ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਾਡਾ ਪੁੱਤਰ ਮੇਹਰਬਾਨ ਗੁਰੂ ਬਣੇਗਾ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਧਨ-ਦੌਲਤ, ਬਸਤ੍ਰ ਪਦਾਰਥ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਪੇ ਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਕਲ ਪਦਾਰਥ ਹਮ ਲਹੈਂ
ਜਬਿ ਗੁਰ ਮਿਤੁ ਕੇ ਪਾਇੰ।
ਗੁਰਿਆਈ ਕੇ ਲੇਹਿੰ ਤਬਿ
ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਨਾਹਿੰ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਐਸੇ ਕਠੋਰ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਪੁੰਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਆ ਕੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ, ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਦੱਸੀ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਸਮੈ ਪਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਏ ਨਿਜ ਮੰਦ ਮੈਂ
ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਯੋਕ ਪੈ ਬਿਰਾਜੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੈ।
ਗੰਗਾ ਉਠੀ ਹੋਰਿ ਕਰਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਨੇਰ ਕਰਿ
ਖਰੀ ਹੋਇ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਾਈ ਹਿਤ ਤਾਤ ਹੈ।
ਕਰਬੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਸੁਠ ਸਦਨ ਸਮਾਨ ਜਾਨੋ
ਉਪਜੈ ਸਪੁਤ ਇਹ ਦੀਪਕ ਕੀ ਭਾਂਤਿ ਹੈ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿਆਲੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਜਾਓ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲਈ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਰਾਖੀ ਲਈ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੋ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਿੱਖ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਵਰਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਤਜ ਕੇ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਜਾਵੋ, ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰ ਕੇ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਖਾ ਰਹਿ ਘਾਸ ਕੇ ਨ ਗਮਨੈ ਅਵਾਸੁ ਕੇ
ਦਰਸੁ ਕਰਿ ਤਾਸ ਕੇ ਸ਼ਕਤਿ ਬਰ ਦੇਨਿ ਕੀ।

ਸਾਹਿਬੁ ਸੁ ਬੁੱਢਾ ਨਾਮ ਮਹਾਂ ਗੁਨ ਬਿੰਦ ਧਾਮ
ਗਯਾਨ ਅਭਿਰਾਮ ਸ਼ੇਰ ਮੋਹ ਸਮ ਏਨ ਕੀ।
ਕੀਜੀਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਰ ਲੀਜੀਏ ਸੁ ਧੰਨਿ ਬਨਿ
ਬਿਨਤੀ ਭਨੀਜੀਏ ਬਡਾਈ ਤਜਿ ਬੈਨ ਕੀ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ-ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬੜੇ ਸ਼ਾਨੋ-ਸ਼ੌਕਤ ਨਾਲ ਗਏ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਮੁੜਨਾ ਪਿਆ। ਦੂਜੀ ਵੇਰਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਆਟਾ ਪੀਸ ਕੇ ਮਿੱਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਦੇਸੀ ਘਿਓ ਨਾਲ ਚੋਪੜ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ, ਦਹੀਂ ਰਿੜਕ ਕੇ ਮੱਖਣ ਕੱਢਿਆ, ਗਾੜ੍ਹੀ ਲੱਸੀ ਗੜਵੇ ਵਿਚ ਪਾਈ, ਗਰਮ-ਗਰਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਕਪੜੇ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਟੋਕਰੀ 'ਚ ਪਾਏ ਤੇ ਨਾਲ ਕੋਲੀ ਵਿਚ ਮੱਖਣ ਤੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਗੰਢੇ ਰੱਖ ਲਏ। ਸਿਰ ਤੇ ਟੋਕਰੀ, ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੱਸੀ ਦਾ ਬਰਤਨ, ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪੱਖਾ ਤੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ, ਸਵੇਰ-ਸਾਰ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਦੱਸੇ, ਬੀੜ ਵੱਲ ਪੈਦਲ ਤੁਰ ਪਏ ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਥੋੜੇ ਦੂਰ ਹੀ ਸਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਆਏ, ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਤੇ ਟੋਕਰੀ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਆਪ ਚੁੱਕ ਲਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਧੰਨ ਹੋ, ਐਨੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਏ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲੈ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗੰਢਾ ਭੰਨਣ ਲੱਗੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਐਸਾ ਬਲੀ ਤੇ ਸੂਰਮਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਭੰਨੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਗਿਰਾਹੀ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਵਰ ਦਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਉਵੇਂ ਤੇਰੀ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਗ੍ਰਿਹ ਵਿਖੇ ਇਹ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਵੱਡੇ-ਮਹਾਨ ਯੋਧੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਬਲੀ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਿੱਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ।

ਜਥਾ ਸੁ ਕੰਦਕ ਮੈਂ ਅਬਿ ਫੋਰੇ
ਤਿਮ ਮੁਗਲਨ ਕੇ ਫੋਰਹਿ ਸੀਸ।
ਜਿਮ ਖੁਯਾਰਥ ਮੁਝਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਰਿਸ
ਤਿਮ ਤੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਆਸਿ ਜੁ ਥੀਸ।
ਮੀਰੀ ਅਰ ਪੀਰੀ ਜੁਗ ਧਾਰਹਿ
ਨਾਮ ਸੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜਗਦੀਸ਼।
ਜੋਧਾ ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਸਦਨ ਤੁਮਾਰੇ
ਜੀਤਹਿ ਅਨਗਨ ਸ਼ੌਤੁ ਮਹੀਸ਼।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 19 ਜੂਨ 1595 ਨੂੰ ਵਡਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਤ ਪੁਰ ਦਰਗਾਹ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਤਰੁੱਠ ਕੇ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੈ ਦੀਆ ਭੋਜਿ॥
ਚਿਰਜੀਵਨ ਉਪਜਿਆ ਸੰਜੋਗਿ॥
ਉਦਰੈ ਮਾਹਿ ਆਇ ਕੀਆ ਨਿਵਾਸੁ॥
ਮਾਤਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਹੁਤੁ ਬਿਗਾਸੁ॥
ਜੰਮਿਆ ਪੁਤੁ ਭਗਤੁ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ॥
ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਸਭ ਮਹਿ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰ ਕਾ॥

ਅੰਗ-੨੯੫

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਉਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਵਡਾਲੀ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਸੁਲਹੀ ਖਾਨ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਕਾਬਜ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਪਰ ਉਹ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਣੇ ਘੋੜੇ ਭੱਠੇ ਵਿਚ ਸੜ ਕੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਰ ਇਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸੁਲਬੀ ਖਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਹਮਲਾਵਰ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਸਯਦ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਉਸ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਨੌਕਰ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਦੇਣੀ ਹੈ ਪੈਸੇ ਦਿਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਹ ਸੁਣ ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਯਦ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢੀ। ਸਯਦ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੁਲਬੀ ਦੇ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਜਮਧਰ (ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲੀ ਕਟਾਰ) ਘੁਭਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੈਨਾ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਿਪਾਹ-ਸਿਲਾਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਗਈ -

ਸੁਲਹੀ ਤੇ ਨਾਰਾਇਣ ਰਾਖੁ॥
ਸੁਲਹੀ ਕਾ ਹਾਥੁ ਕਹੀ ਨ ਪਹੁਚੈ
ਸੁਲਹੀ ਹੋਇ ਮੁਆ ਨਾਪਾਕੁ॥

ਅੰਗ-੮੨੫

ਲਰਹਿ ਨ ਹਮ
ਸੁਲਬੀ ਸੁਨਤਿ ਮੁਖ ਗਾਰ ਨਿਕਾਰੀ।
ਤਬਿ ਸਯਦ ਨੇ ਤੁਰਤ ਹੀ
ਜਮਧਰ ਉਰ ਮਾਰੀ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਆਸਾਂ ਤੇ

ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪੀੜਾ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਕਾਲਜਾ ਸੜਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਹੁਣ ਬਾਲ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਘੜਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਕਰਮੋ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਦਾਈ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਮਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਭਯੋ ਪੁੱਤੁ ਤੋ ਕਯਾ ਅਬਿ ਹੋਯੁ
ਰਿਦੇ ਹਮਾਰੇ ਸਲਯ ਸਮਾਨ।
ਨਹੀਂ ਉਖਾਰਹਿ ਜਾਵਤ ਇਸ ਕੋ
ਤਾਵਤ ਉਪਜਤਿ ਕਰਕ ਮਹਾਨ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਉਸ ਦਾਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਥਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਲਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਦੁੱਧ ਪਿਆਉਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ। ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਇਕ ਸਪੇਰੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਜਿਥੇ ਬਾਲਕ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਖੇਡਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਸੱਪ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਵੇ -

ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਪੁਨ ਪ੍ਰੇਰਨਿ ਕੀਨਿ ਹੁਤੋ
ਇਕ ਦਯੋਸ ਬਿਖੈ ਇਕ ਆਇ ਸਪੈਲਾ।
ਬਡ ਨਾਗ ਤਜਯੋ ਸਭਿ ਤੇ ਦੁਰ ਕੈ
ਸੁ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਯੋ ਘਰ ਅੰਤਰਿ ਭੈਲਾ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਮਸਲ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸੱਪ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਯਤਨ ਵੀ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬਿਪ੍ਰ ਖਿਡਾਵਾ ਇਕ ਅਹੈ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਕੇਰਾ।
ਦੇ ਕਰਿ ਲੁਭਾਇਹੋ ਮਾਨਹਿ ਬਚ ਮੇਰਾ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖਿਡਾਵਾ ਜਿਹੜਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬਾਲਕ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਹੀਂ ਦਾ ਕੌਲ ਵਗ੍ਹਾ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਦਹੀਂ ਚੱਟਿਆ, ਕੁੱਤਾ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਉਹ ਪਾਪੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੀ ਢਿੱਡ-ਸੂਲ ਹੋ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ।

ਲੇਪੁ ਨ ਲਾਗੋ ਤਿਲ ਕਾ ਮੁਲਿ॥
ਦੁਸਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਮੁਆ ਹੋਇ ਸੂਲ॥
ਹਰਿ ਜਨ ਰਾਖੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਆਪਿ॥
ਪਾਪੀ ਮੁਆ ਗੁਰ ਪਰਤਾਪਿ॥

ਅੰਗ-੧੧੩੭

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਈਆਂ ਚਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ ਢਾਅ ਲਾਉਣ ਲਈ, ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ

ਦਸਵੰਧ ਆਪਣੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਕਰਕੇ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਇਧਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਭੇਜ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਹੁਣ ਬਾਲਕ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲ ਆਈ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਕਰਨਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਸਨ। ਹੁਣ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚਿੰਤਿਤ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ, ਤੰਦਰੁਰਤੀ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸਾਂ-ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੀਤਲਾ ਮਾਤਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮਾਤਾ ਰਾਜੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਆਪਣੇ ਨਿਸਚੇ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਤੰਦਰੁਰਤੀ ਬਖਸ਼ਣਗੇ। ਬਾਲ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ ਹੋਈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ।

ਨੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਗਾਸ਼ ਕੀਆ ਗੁਰਦੇਵ॥
ਭਰਮ ਗਏ ਪੂਰਨ ਭਈ ਸੇਵ॥
ਸੀਤਲਾ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਬਿਹਾਰੀ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ॥

ਅੰਗ-੨੦੦

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਵੇਰ ਬਾਲਕ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਤਾਪ ਦਾ ਰੋਗ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਿਪਿ ਗੰਗ ਸੁ ਬਯਾਕੁਲ ਨੰਦਨ ਕੋ॥
ਸੁਧਿ ਭੇਜ ਦਈ ਜਗਬੰਦਨ ਕੋ॥
ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਰਹੀ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹੈ॥
ਪ੍ਰਿਯ ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਿਐ ਤਪਤਾਵਤਿ ਹੈ॥

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਮਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ। ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਆਪ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਜਾਪ ਕੀਤਾ। ਬਾਲ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤਾਪ ਉਤਰਨ ਉਪਰੰਤ ਨਵੇਂ-ਨਰੋਏ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਵਜੋਂ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਛਾ ਗਈ।

ਸਤਿਨਾਮ ਸੁ ਮੰਤ੍ਰ ਮਹਾਂ ਜਪਿ ਕੈ॥
ਬਡ ਦਾਰੁਨ ਕਾਰਨ ਜੇ ਤਪ ਕੈ॥
ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਫੇਰਨਿ ਕੀਨਿ ਜਬੈ॥
ਮੁਖ ਪੈ ਤਨ ਪੈ ਹਤਿ ਤਾਪ ਤਬੈ॥

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਤਾਪ ਮਿਟਾਇਆ ਤੇ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ

ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਸਾਂਤੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ।

ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਖਵਾਲਾ ਹੋਆ॥
ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭ ਹਾਥ ਦੇ ਰਾਖਿਆ
ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਨਵਾ ਨਿਰੋਆ॥
ਤਾਪੁ ਗਇਆ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮਿਟਾਇਆ
ਜਨ ਕੀ ਲਾਜ ਰਖਾਈ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਤੇ ਸਭ ਫਲ ਪਾਏ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਈ॥
ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਪ੍ਰਭ ਦੋਵੈ ਸਵਾਰੇ
ਹਮਰਾ ਗੁਣੁ ਅਵਗੁਣੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਆ॥
ਅਟਲ ਬਚਨੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇਰਾ
ਸਫਲ ਕਰੁ ਮਸਤਕਿ ਧਾਰਿਆ॥

ਅੰਗ-੬੨੦-੬੨੧

ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਲਾਹੌਰ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਗੰਗਾ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਕਲ੍ਹ ਸਵੇਰ-ਸਾਰ ਲਾਹੌਰ ਚੱਲੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਆਰਜਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੱਤਰ ਬਿਵੇਕ ਬੁੱਧ ਵਾਲੇ, ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਜੋ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਪੀਰਜ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਸਾਂਭਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਪਿਛੋਂ ਰੁਦਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬਾਦ ਤੁਸੀਂ ਪੋਤਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣਾ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਚਖੰਡ ਧਾਮ ਬਿਰਾਜੋਗੇ।

ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਚਲ ਆਈ॥
ਬੈਠੀ ਨਿਕਟ ਦੇਖਿ ਸੁਖ ਪਾਈ॥
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਬਾਤਿ ਬਖਾਨੀ॥
ਸੁਨਹੁ ਆਰਜੇ! ਭਾਗ ਮਹਾਨੀ॥
ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਹਮ ਕਰਹਿ ਪਯਾਨਾ॥
ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਾਤਿ ਨਿਸਚੇ ਹੁਇ ਜਾਨਾ॥
ਤਵ ਸੁਤ ਸਕਲ ਕਾਜ ਕੇ ਸਯਾਨਾ॥
ਧਰਮ ਧੀਰ ਧਰਿ ਧਰਨਿ ਸਮਾਨਾ॥
ਨਹੀਂ ਸਦੀਵ ਦੇਹਿ ਇਹ ਰਹੈ॥
ਯਾਂ ਤੇ ਸੁਮਤਿ ਸਨੇਹ ਨ ਗਹੈ॥
ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਹੁਇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਬੈ॥
ਹਮ ਸੋਂ ਮਿਲਹਿ ਆਨਿ ਤੂੰ ਤਬੈ॥

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਐਸੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਜਲ ਭਰ ਆਇਆ ਕਿ ਐਸਾ ਬਚਨ ਆਪ ਜੀ ਨੇ

ਕਿਉਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਜੇ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ, ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਤਿਖੇ ਤੀਰ ਵਾਂਗ ਚੁਭੀ ਹੈ? ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਧਰਤੀ ਵਾਂਗ ਧੀਰਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਤੀਦੇਵ ਜੀ! ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਛੀਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਹਾਲੇ ਬਾਲ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਸਾਂਭ-ਸਾਂਭ ਕੇ ਪਾਲਿਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਜ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਬਿਨਾਂ, ਪਿਛੋਂ ਸਾਡਾ ਕਿਹੜਾ ਆਸਰਾ ਹੈ?

ਗੰਗਾ ਸੁਨੀ ਅਚਾਨਕ ਬਾਤੀ।
ਕਮਲ ਬਿਲੋਚਨ ਔਲ ਪਪਾਤੀ।
ਇਹ ਕਿਮ ਕਹੀ ਆਪ ਨੇ ਬਾਨੀ।
ਤੀਖਨ ਤਪਤਿ ਨਰਾਂਚ ਸਮਾਨੀ।
ਧੀਰਜ ਧਰਨਿ ਬਖਾਨਤਿ ਆਪੂ।
ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਜੁਤ ਆਨੰਦ ਖਾਪੂ।
ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬਾਲਿਕ ਬੈਸਾ।
ਆਪ ਜਨਾਵਿਤ ਕਾਰਜ ਕੈਸਾ।
ਸ਼ਤੁ ਗਨ ਸਭਿ ਰਚਤ ਉਪਾਯਾ।
ਨੀਠਿ ਨੀਠਿ ਨਿਜ ਨੰਦ ਬਚਾਯਾ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਦਾਸ ਦੇਖ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਵਿਘਨਾਂ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧੇਗਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਦੁਚਿਤੀ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਜਾਵੋ।

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਮਰਥ ਜਗ ਨਾਥਾ।
ਤਿਨ ਕੇ ਅਹੈ ਮਾਥ ਪਰ ਹਾਥਾ।
ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਬਿਘਨ ਨਸਾਇਕ।
ਪ੍ਰਭੁ ਬਿਸਾਲ ਗਨ ਸ਼ਤੁਨਿ ਘਾਇਕ।
ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ।
ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ ਇਨ ਕੇ ਤੇਜ ਬਿਲੰਦ।
ਅਪਰ ਨ ਕੀਜਹਿ ਚਿਤ ਦੁਚਿਤਾਈ।
ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇ ਤਿਲਕ ਸਹਾਈ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿੜਾ ਕੇ ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਪਤੀ ਜੀ ਦੇ ਯਥਾਰਥਕ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਆ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੋ ਪਰਉਪਕਾਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਚਿਤਵਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਮਰੱਥ ਹੋ, ਜਾਣੀਜਾਣ ਹੋ,

ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੌਣ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਸ ਕਹਿ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰਿ ਨਿਹਾਰਾ।
ਉਰ ਗੰਗਾ ਕੇ ਮੋਹ ਬਿਦਾਰਾ।
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਗਯਾਨ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਜਿਮ ਪਤਿ ਕਹਤਿ ਸਾਚ ਤਿਮ ਜਾਨੀ।
ਕਰ ਕੇ ਜੋਰਤਿ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।
ਜਥਾ ਜੋਗ ਸੇ ਕ੍ਰਿਤ ਤੁਮ ਠਾਨਾ।
ਤੁਮ ਤੇ ਅਪਰ ਨ ਸਯਾਨੋ ਕੋਈ।
ਜੇ ਆਛੀ ਹੁਇ ਭਾਖਹੁ ਸੋਈ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਭਰੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਇਹ ਆਖਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵੀ ਕੇਵਲ ਮਾਤਾ ਜੀ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਕਿਡਾ ਵੱਡਾ ਜਿਗਰਾ ਹੈ? ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਧੰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਕੋਟਾਨ-ਕੋਟ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਚੰਦੂ ਦੀਆਂ ਕੁਟਲ ਚਾਲਾਂ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਮਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਗੰਢ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਕੇ ਬਦਨੀਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਘੋਰ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਇਕ ਅਯਾਸ਼ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਕਬਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਆਂ ਪਰ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਕੱਚਾ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਖੁਸਰੋ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗਲਤ ਖਬਰਾਂ ਦੇ ਕੇ ਭੜਕਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰਾ ਵਾਲੇ ਕੱਟੜ ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣੇ, ਸ਼ੇਖ ਸਰਹੰਦੀ ਤੇ ਸਰਵਰੀ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਕੇ ਐਸੇ ਝੂਠੇ-ਬੇਮੁਨਿਆਦ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਕੇ ਇਸ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਜੀ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾੜਵੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਅਧਰਮੀ ਰਾਜੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਕੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੇ ਵੀ ਤੋਜ਼ਿਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ 'ਧਰਮ' ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ' ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)

ਮਹਲਾ ੧

ਸਭੇ ਕੰਤ ਮਹੇਲੀਆ

ਸਗਲੀਆ ਕਰਹਿ ਸੀਗਾਰੁ॥

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਰੂਪੀ ਕੰਤ=ਪਤੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਭੇ=ਸਾਰੀਆਂ ਮਹੇਲੀਆਂ=ਇਸਤਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਰਿਝਾਉਣਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਗਣਤ ਗਣਾਵਣਿ ਆਈਆ

ਸੂਹਾ ਵੇਸੁ ਵਿਕਾਰੁ॥

ਉਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਗਿਣਤੀ ਗਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੂਹਾ=ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਵੇਸੁ=ਲਿਬਾਸ ਵੀ ਵਿਕਾਰ ਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹਿਰਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੈ। ਸੂਹਾ ਰੰਗ ਵਿਕਾਰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਤਾਂ ਹੀ ਸੂਹਾ ਵੇਸ ਧਾਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਰੂਪ ਦੀ ਭੜਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪਤੀ ਮੋਹਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੇਵਲ ਵਿਕਾਰ ਭੋਗਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਪਾਖੰਡਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਨ ਪਾਈਐ

ਖੇਟਾ ਪਾਜੁ ਖੁਆਰੁ॥੧॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਪਤੀ ਨਾਲ ਝੂਠੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਪਾਖੰਡ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਐਸਾ ਪਾਖੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਜੋ ਪਾਜੁ=ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਖੇਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਖੁਆਰੁ=ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਉਹੀ ਇਸਤਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਲੀ ਭਾਵਨਾ ਰਖ ਕੇ ਪਾਖੰਡ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹੀ ਪਟਰਾਣੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਜੀਉ ਇਉ ਪਿਰੁ ਰਾਵੈ ਨਾਰਿ॥

ਹੇ ਹਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀਉ=ਜੀ ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਉ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਰੂਪ ਨਾਰਿ=ਇਸਤਰੀਆਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਰਾਵੈ=ਮਾਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਥਵਾ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਵਾ: ਅਭਾਸ ਬਿਰਤੀ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਪਤੀ ਜੀ! ਆਪ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤੁਧੁ ਭਾਵਨਿ ਸੋਹਗਣੀ

ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਲੈਹਿ ਸਵਾਰਿ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਜੋ ਤੁਧੁ=ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਵਨਿ=ਭਾ ਜਾਣ, ਉਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸੋਹਗਣਿ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੁਧੁ=ਤੁਹਾਡੇ ਭਾਵਨਿ=ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹੀ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਵਨਿ=ਭਾਵਨਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ। ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੋਹਗਣਾਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਦਾਤ ਪਾਖੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਸਵਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸੀਗਾਰੀਆ

ਤਨੁ ਮਨੁ ਪਿਰ ਕੈ ਪਾਸਿ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਸਖੀਆਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਜਪ ਤਪ ਵਾ: ਸ਼ਰਧਾ, ਕਰੁਣਾ, ਮੈਤ੍ਰੀ, ਮੁਦਤਾ, ਆਪੇਖਯਾ ਆਦਿ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਆਪਣੇ ਪਿਰ=ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੈ=ਦੇ ਪਾਸਿ=ਕੋਲ ਅਰਪ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਟੀ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰ ਭੋਗਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੱਲ ਵਿਕਾਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਤਨ ਮਨ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਆਦਿ ਵੱਲ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ

ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੀਆਂ।

ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਖੜੀ ਤਕੈ
ਸਚੁ ਕਹੈ ਅਰਦਾਸਿ॥

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮੰਨ ਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੁਇ=ਦੇਵੇਂ ਕਰ=ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਪਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਖੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਤੀ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇ ਤੇ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ। ਫਿਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਚੁ ਕਹੈ=ਸੱਚਾ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੀ ਤੇ ਸੱਚਾ ਬਚਨ ਵੀ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ ਸਗੋਂ ਅਰਦਾਸਿ=ਬੇਨਤੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਲਾਲਿ ਰਤੀ ਸਚ ਭੈ ਵਸੀ
ਭਾਇ ਰਤੀ ਰੰਗਿ ਰਾਸਿ॥੨॥

ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਨ ਕਰਕੇ ਨਾਲਿ=ਪਿਆਰੇ ਵਿਚ ਰਤੀ=ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਸੱਚੇ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਵਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੱਚਾ ਰਾਸਿ=ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਵਾ: ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਰਾਸਿ=ਪੁੰਜੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜਿਹੜੀ ਲਾਲਿ=ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰਤੀ ਹੈ, ਸੱਚੇ ਦੇ ਮੰਨਣ ਰੂਪ ਭੈ ਵਿਚ ਵਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਖਿਆਤਤਾ ਰੂਪ ਰੰਗਿ ਰਾਸਿ=ਸੱਚਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਚੇਰੀ ਕਾਂਢੀਐ
ਲਾਲੀ ਮਾਨੈ ਨਾਉ॥

ਉਹ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਿਅ=ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਚੇਰੀ=ਦਾਸੀ ਕਾਂਢੀਐ=ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਦਾਸੀ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੀ ਹੈ।

ਸਾਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਤੁਟਈ
ਸਾਚੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਉ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰੀਤ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਤੁਟਈ=ਟੁੱਟਦੀ ਨਹੀਂ, ਇਕ-ਰਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਆਪ ਸੱਚੇ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾ ਕੇ ਸੱਚੇ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਸੱਚੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਭਾਵ ਅਭੇਦ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸਬਦਿ ਰਤੀ ਮਨੁ ਵੇਧਿਆ
ਹਉ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ॥੩॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਤੀ=ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੇਧਿਆ=ਵਿੰਨਿਆ ਭਾਵ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਵਾ: ਮਨ ਦੇ ਕਠੋਰ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਵੇਧਿਆ=ਵਿੰਨੂ ਲਿਆ ਹੈ। ਹਉ=ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਬਲਿਹਾਰ=ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਉ=ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾ ਧਨ ਰੰਡ ਨ ਬੈਸਈ
ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ॥

ਸਾ=ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਧਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਦੇ ਵੀ ਰੰਡ=ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਕੇ, ਨਹੀਂ, ਬੈਸਈ=ਬੈਠਦੀ ਭਾਵ ਅਨੀਸ਼ਰਵਾਦੀ ਨਾਸਤਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਜਿਹੜੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਾਹਿ=ਵਿਚ ਸਮਾਧਿ=ਮਿਲ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪਿਰੁ ਰੀਸਾਲੂ ਨਉਤਨੇ
ਸਾਚਉ ਮਰੈ ਨ ਜਾਇ॥

ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੀਸਾਲੂ=ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਵਾ: ਰਸਾਂ ਦਾ ਆਲ=ਘਰ ਹੈ, ਨਉਤਨੇ=ਨਵੀਨ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਨਿਤ ਰਵੈ ਸੋਹਾਗਣੀ
ਸਾਚੀ ਨਦਰਿ ਰਜਾਇ॥੪॥

ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੋਹਾਗਣੀ=ਸੁਹਾਗਵੰਤੀਆਂ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਵਾਲੀਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਰੂਪੀ ਸਖੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਨਿਤਪ੍ਰਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਅਭੇਦ ਹੋ ਕਰਕੇ ਰਵੈ=ਮਾਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਜਾਇ=ਆਗਿਆ, ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਸੱਚੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਹੈ ਵਾ: ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੱਚੀ ਨਦਰਿ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪ ਸਖੀਆਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਜਾਇ=ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਦੀ ਜਾਚ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਾਚੁ ਧੜੀ ਧਨ ਮਾਡੀਐ
ਕਾਪੜੁ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀਗਾਰੁ॥

ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਉਣੀ ਇਹ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਧੜੀ=ਚੀਰਨੀ ਮਾਡੀਐ=ਬਣਾਉਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਧਨ=ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਜੋ ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜਨੀ ਹੈ ਵਾ: ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਧੜੀ=ਪੱਟੀਆਂ (ਮੀਢੀਆਂ) ਮਾਡੀਐ=ਬਣਾਉਣੀਆਂ (ਗੁੰਦਣੀਆਂ) ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਪ ਤਪ ਰੂਪ ਸਿੰਗਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚੰਦਨੁ ਚੀਤਿ ਵਸਾਇਆ
ਮੰਦਰੁ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ॥

ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚੀਤਿ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਚੰਦਨ ਰਗੜ ਕੇ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਹਜ ਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤਰੀ ਬੈਠਦੀ ਹੈ ਵਾ: ਦਸਵਾ=ਦਸ ਭਾਵ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਵੀਚਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ ਹੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਚ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਰੂਪੀ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਵਾ: ਪੰਜੇ ਕਰਮ ਇੰਦਰਿਆਂ ਤੇ ਪੰਜੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਮਨ ਕਰਨ ਰੂਪ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਰੂਪੀ ਸੋਹਣਾ ਮੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਦੀਪਕੁ ਸਬਦਿ ਵਿਗਾਸਿਆ
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰ ਹਾਰੁ॥੫॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਜਗਾ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦਾ ਵਿਗਾਸਿਆ=ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਵਰਗੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨਾਰੀ ਅੰਦਰਿ ਸੋਹਣੀ
ਮਸਤਕਿ ਮਣੀ ਪਿਆਰੁ॥

ਅੰਤਸਕਰਣ ਵਿਚ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵਸਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਮਸਤਕਿ ਮਣੀ=ਚੂੜਾਮਣੀ ਗਹਿਣਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਸਖੀ ਸੋਹਣੀ=ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਐਸਾ ਸਿੰਗਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋਣ ਰੂਪੀ ਪਟਰਾਣੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੋਭਾ ਸੁਰਤਿ ਸੁਹਾਵਣੀ
ਸਾਚੈ ਪ੍ਰੇਮਿ ਅਪਾਰੁ॥

ਅਪਾਰ=ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੱਚੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤਿ=ਚਿਤ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਸੁਹਾਵਣੀ=ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਰ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੋਭਾ=ਵਡਿਆਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਪੁਰਖੁ ਨ ਜਾਣਈ
ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਕੈ ਹੇਤਿ ਪਿਆਰਿ॥੬॥

ਐਸੀ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤਰੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦ ਨਾ ਸਮਝੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਰ=ਪਤੀ ਸਮਝੇ। ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ੈ (ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ) ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਾ ਜਾਣੇ। ਕਿਸੇ

ਹੋਰ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਰੱਖੇ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਹੀ ਚਿੱਤ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਸਭ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਹਨ।

ਪਰ ਇਹ ਦਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਹੇਤਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਹੇਤਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਿਸਿ ਅੰਧਿਆਰੀ ਸੁਤੀਏ
ਕਿਉ ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ॥

ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪ ਨਿਸਿ=ਰਾਤ ਜੋ ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਅੰਧਿਆਰੀ=ਹਨੇਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਤੇ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈਏ ਵਾ: ਆਪਣੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਸਹਿਤ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈਏ। ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੀ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰਾਤ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਬਤੀਤ ਹੋਵੇਗੀ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਥਵਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪੀ ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਰੈਣਿ=ਰਾਤ ਕਿਵੇਂ ਵਿਹਾਇ=ਬਤੀਤ ਹੋਵੇਗੀ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅੰਕੁ ਜਲਉ ਤਨੁ ਜਾਲੀਅਉ
ਮਨੁ ਧਨੁ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਇ॥

ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਅੰਕੁ=ਹਿਰਦਾ ਸੜ ਜਾਵੇ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾੜ ਦਿਓ ਅਤੇ ਮਨ, ਧਨ ਵੀ ਜਲਿ ਬਲਿ=ਸੜ ਬਲ ਜਾਵੇ ਅਥਵਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਿਰਦਾ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਸਾੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਵੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕਰਕੇ ਜਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਧਨ ਵੀ ਜੋ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਇਹ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਫਰੇਬਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਬਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਾ ਧਨ ਕੰਤਿ ਨ ਰਾਵੀਆ
ਤਾ ਬਿਰਥਾ ਜੋਬਨੁ ਜਾਇ॥੭॥

ਜਿਸ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਰੂਪੀ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰਾਵੀਆ=ਮਾਣਿਆ ਵਾ: ਅਭਾਸ ਬਿਰਤੀ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪੀ ਪਤੀ ਵਿਚ ਅਭੇਦਤਾ ਰੂਪੀ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਣਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਅਵਸਥਾ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 47 'ਤੇ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-46)

ਰਾਮ ਰਵਨ - ਬੇਟਾ ਛੋੜ ਦੇ ਮਤ ਮਤਾਤਰੋਂ ਕੇ ਸਾਧੂਓਂ ਕੇ ਮਿਲਨਾ, ਏਕ ਕੇ ਹੋ ਰਹਿਣਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਮਤ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਬੀ ਹਰ ਜੀਵ ਕੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਕੇ ਨਿਸਚੇ ਸੇ ਹਿਲਾ ਦੇਤੇ ਹੈਂ, ਹਿਲਤੇ ਰਹਿਨੇ ਸੇ ਕਾਰਯ ਕੀ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਤੀ। ਅਬ ਨਾ ਮਿਲਾ ਕਰੇ ਅਪਨੇ ਮਤ ਕੇ ਸਾਧੂਓਂ ਕੇ ਸਿਵਾ ਕਿਸੀ ਕੇ। ਦੂਸਰੀ ਬਾਤ ਯਿਹ ਕਰੇ ਕਿ ਜਿਸ ਮੂਰਤੀ ਕਾ ਪੂਜਨ ਕਰਤੇ ਹੋ, ਵੁਹ ਛੋਟੀ ਹੈ, ਵੋਹ ਤੁਮਾਰੇ ਬਾਲਪਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਠੀਕ ਬੀ। ਅਬ ਹਮ ਤੁਮ ਕੇ ਏਕ ਪਾਸ਼ਾਣ ਕੀ ਬੜੀ ਮੂਰਤੀ ਭੇਜੇਗੇ। ਇਸ ਕੇ ਸਥਾਪਨ ਕਰਨੇ ਕੇ ਹਮ ਆਪ ਆਏਗੇ। ਵਿਧੀ ਸੰਯੁਕਤ ਸਥਾਪਨ ਕਰੇਗੇ। ਵਹ ਮੂਰਤੀ ਬੜੀ ਦਿਬਯ ਹੈ। ਉਸ ਕੇ ਪੂਜਨ ਧਿਆਨ ਸੇ ਤੁਮਾਰੇ ਹਿਰਦੇ ਮੇਂ ਆਕਰਖਣ ਹੋਗਾ, ਔਰ ਆਨੰਦ ਰਹੇਗੇ। ਜੱਸੀ ਨੇ ਸਤਿ ਬਚਨ ਆਖਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਪੂਜਨ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਪਰਪੱਕ ਕਰਕੇ ਰਾਮ ਰਵਨ ਜੀ ਰਮਤੇ ਰਹੇ। ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਬਸਤਰਾਂ ਦੇ ਪਲੰਦੇ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਕੇ - ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਡਰਦੇ - ਬੀਬੀ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਆਏ। ਪੁਰਾਤਨ ਪਿੱਤਲ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੀ ਮਰਜੰਗੀ ਉਸੇ ਦਲਾਨ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਥਾਉਂ ਪਰ ਧਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਸੇ ਥੜੇ ਤੇ ਇਸ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਵਿਧੀ ਸੰਯੁਕਤ ਸਥਾਪਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਰਾਮ ਰਵਨ ਨੇ ਹੁਣ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜਥਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਭਗਤ ਹੈ ਨਿਜ ਕੇ ਉੱਤਮ ਕਰਕੇ ਮਾਨ। ਹਰ ਸਾਧੂ ਕੇ ਪੂਰਨ ਯੋਗ ਨਾ ਮਾਨਾ ਕਰ, ਅੰਨਯਮਤੀ ਸਾਧੂ ਕਾ ਸਤਿਸੰਗ ਨਾ ਕੀਆ ਕਰ।

ਸਚਮੁੱਚ ਇਹ ਮੂਰਤੀ ਆਪਣੇ ਕਲਾ ਕੌਸ਼ਲ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਮੂਜਬ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਸੀ ਕੋਮਲ-ਹੁਨਰੀ ਦਾ। ਮੂਰਤੀ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਸੀ ਤੇ ਰੰਗ ਬੀ ਚੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਰੰਗ ਸਾਂਵਲੀ ਭਾ ਦਾ ਸੀ, ਨੈਣ ਸੁਹਣੇ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਧਨੁੱਖ ਬਾਣ ਮੋਢੇ ਤੇ ਸੀ, ਪਰ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਰੋਂ ਐਦਾਂ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭਗਤ ਉਤੇ ਦਇਆਲ ਹੋ ਕੇ ਅਸੀਸ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੱਸੀ ਦੇ ਨੈਣ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਖ ਕੇ ਮੋਹੇ ਗਏ, ਸਮਝੀ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਹ ਮੂਰਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਸ਼ਨ

ਕਰਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਰਾਮ ਰਵਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਮੂਜਬ ਠੀਕ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਥਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜੱਸੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਚੇਤਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਕ ਹੈ ਤੇ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਨ ਤੋਂ 'ਇਹ' ਇਹ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਸਜੀਵ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੱਸੀ ਨੂੰ ਉਹ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੋਮਲ ਉਨਰੀਏ ਦੇ ਕਮਾਲ ਨਾਲ ਬਣੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਰਤਿ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਰਾਮ ਰਵਨ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ੈ ਕੋਈ ਪੁਰਾਤਨ ਕਿਤੋਂ ਲੱਭੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਬੁੱਤ ਤਰਾਸ਼ੀ ਦਾ ਹੁਨਰ ਕਮਾਲ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਖਹੇ ਸਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕਾਰੀਗਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਜਗਤ ਦੇ ਕਲਾ ਕੌਸਲੀਏ ਅੱਜ ਅਸਚਰਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਖੈਰ, ਰਾਮ ਰਵਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਕੁਛ ਕਾਰਗਰ ਪੈ ਗਈ, ਜੱਸੀ ਹੁਣ ਅੰਨਯਮਤੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਕੇਵਲ ਰਾਮ ਉਪਾਸਕ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੁਣ ਉੱਚਾ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਮ ਰਵਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਹੁਣ ਕੁਛ ਅਹੰ ਦੀ ਸੂਰਤ ਬੀ ਹੋ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਨਿਜ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਪੂਜਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੂਰਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਮੋਹਿਤ ਹੋ-ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੀਣਾਂ ਲੈ ਕੇ ਭਜਨ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਅੰਦਰਲੀ ਲਗਨ ਕਿ ਮੂਰਤਿ ਦੇ ਸਾਖਯਾਤ, ਜੀਵਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਮਿਟਦੀ ਨਹੀਂ। ਮਾਈ ਨੇਕ ਸੀ, ਉਪਕਾਰੀ ਸੀ, ਪੂਜਨ ਵਾਲੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਭਜਨ ਗਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਕੁਛ ਮਾਈਆਂ ਦਾ ਪਰਚਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਪਾਸ ਆਉਣ ਜਾਣ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਦਾ। ਇਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ ਤੇ ਮਾਈ ਹੁਣ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਪੈਰ ਰੱਖ ਖੜੋਤੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਈ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬੈਠੀ ਭਜਨ ਗਾਉਂ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਧਾਬਲੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਗਈ ਹੋਈ ਬਜ਼ਾਰੋਂ ਘਰ ਮੁੜ ਕੇ ਆਈ ਤਾਂ ਕੀਹ ਦੇਖੇ ਕਿ ਜੱਸੀ ਬੀਨਾਂ ਵਜਾਉਂਦੀ ਤੇ ਗਾਉਂਦੀ ਚੁੱਪ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਛੋਕੜ ਉਂਗਲੀਆਂ ਖੜੋ ਗਈਆਂ। ਤੇ ਹੱਥ ਹੇਠਾਂ ਢੇ ਪਏ ਤੇ ਮੂਰਤੀ ਵਾਂਗੂੰ ਅਚੱਲ ਹੋਈ ਜੱਸੀ ਬੈਠੀ ਰਹੀ, ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸੇ ਥਾਵੇਂ। ਧਾਬਲੀ

ਅੱਜ ਕਾਹਲੀ ਸੀ ਕੁਛ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਪਰ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਕੰਨ ਉਸ ਨੇ ਬੇ-ਤਿਆਰ ਪਾਏ। ਜੋ ਧਾਬਲੀ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਧਿਆਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੱਕਦੀ ਕੁਛ ਖੁਸ਼ੀ, ਕੁਛ ਤਰਸ ਤੇ ਕੁਛ ਹਰਿਆਨੀ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆਈ ਬੈਠ ਗਈ ਇਕ ਪਾਸੇ। ਕੁਛ ਚਿਰ ਬਾਦ ਜੱਸੀ ਨੂੰ ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਸਾਹ ਆਏ, ਠੰਢੇ-ਠੰਢੇ ਤੇ ਫੇਰ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ। ਫੇਰ ਇਧਰ ਉਧਰ ਤੱਕ ਕੇ ਧਾਬਲੀ ਡਿਠਿਓਸੁ ਤਾਂ ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤੇਸੁ ਜੋ ਧਾਬਲੀ ਸਮਝ ਗਈ ਤੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਲੈ ਆਈ ਜੋ ਜੱਸੀ ਨੇ ਘੁੱਟ-ਘੁੱਟ ਕਰਕੇ ਪੀਤਾ। ਸਰੀਰ ਵਿਚ, ਜੋ ਸਵੇਰ ਦਾ ਬੈਠਾ-ਬੈਠਾ ਠੰਢ ਨਾਲ ਜਕੜ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਿੱਘ ਫਿਰੀ, ਤਦ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਰਾਮ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਰ ਸੌਂ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਕੁਛ ਪਹਿਲੇ ਉੱਠੀ ਤਾਂ ਧਾਬਲੀ ਨੇ ਭੋਜਨ ਖੁਲਾਯਾ ਤੇ ਫੇਰ ਆਖਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਸਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਜੱਸੀ - ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈ, ਚੌਂਕਾ ਸਾਂਭ ਲੈ, ਫੇਰ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਹ, ਮੈਂ ਉਪਰ ਚੱਲੀ ਹਾਂ।

ਕੁਛ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਧਾਬਲੀ ਚੁਬਾਰੇ ਆ ਗਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਸਵਾਮਨੀ! ਵੇਖ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਰੋਂਦੀ ਸੈਂ ਆ ਗਿਆ ਈ।

ਜੱਸੀ (ਤ੍ਰਬਕ ਕੇ, ਚੁਫੇਰੇ ਵੇਖ ਕੇ) - ਕਿੱਥੇ, ਕੌਣ? ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਇਕ ਕੰਬਣੀ ਲੂਆਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਗਈ।

ਧਾਬਲੀ - ਕੌਣ, ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ, ਬਾਹਰ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਇਕ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਧ ਹੀ ਆਖੇਂਗੀ, ਪਰ ਉਹ ਹਈ ਉਹ ਕੁਛ ਜੋ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਏਂ ਹੁੰਦਾ ਏ ਦਿਲ ਦੀ ਆਪੇ ਜਾਣ ਲੈਣ ਵਾਲਾ।

ਜੱਸੀ - ਮੂਰਖ! ਤੈਨੂੰ ਕੀਹ ਪਤਾ ਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ।

ਧਾਬਲੀ - ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਪਰ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪਤੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ (ਚੁਟਕੀ ਮਾਰ ਕੇ), ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪਤੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੱਸੀ - ਖੋਹਲ ਕੇ ਗੱਲ ਦੱਸ।

ਧਾਬਲੀ - ਇਕ ਆਇਆ ਬੈਠਾ ਏ ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਪੁਰਾਣੀ ਨਿੰਮ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਡਾਢਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਏ। ਜਿੰਨੇ ਤੁਸਾਂ ਕੋਲ ਆਏ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਜੇਹਾ ਨਹੀਂ, ਨੈਣਾਂ ਜੇਹਾ ਤਾਂ ਕਿੱਥੋਂ ਲੱਭਣਾਂ ਏ। ਚੱਲ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ। ਏਹ ਰੋਣ ਛੁਟ ਜਾਣ ਤੇ ਤੇਰੇ ਦੀਦੇ ਬਚ

ਰਹਿਣ।

ਜੱਸੀ - ਹੁਣ ਹਾਂਡ ਮੁੱਕ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਬਥੇਰੇ ਦੇਖ ਚੁਕੀ ਹਾਂ ਤੇ ਥੱਕ ਲੱਥੀ ਹਾਂ।

ਧਾਬਲੀ - ਪਰ ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆ ਨਾ ਲੱਥੀ। ਵਿਲੂੰ-ਵਿਲੂੰ ਤਾਂ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀ ਏਂ ਨਾ।

ਜੱਸੀ - ਜਾਹ ਹੁਣ ਸੌਣ ਦੇਹ ਰਤਾ।

ਧਾਬਲੀ - ਚੰਗਾ, ਜਾਨੀ ਆਂ। (ਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਮੁੜ ਆਈ) ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਖਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਏ ਤਾਂ ਮਾਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸਾਰਾ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਉਸ ਵਿਚ ਜਾਨ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਮੂਰਤੀ ਕੀਕੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸ ਦੀ ਬਣੇਗੀ? ਫੇਰ ਜਾਨ ਕੀਕੂੰ ਆਵੇਗੀ ਓਸ ਵਿਚ?

ਜੱਸੀ - ਜਾਹ ਜਾਹ! ਠਾਕੁਰ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਸਕਦਾ ਏ।

ਧਾਬਲੀ - ਫੇਰ ਠਾਕੁਰ ਭਗਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਏਥੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਹਿ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਸੀਗਾ ਮਾਸ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗੂੰ, ਤਦੋਂ ਉਹ ਕਿਉਂ ਟੁਰ ਗਿਆ। ਕੀਹ ਸੁ ਪਿਆਰ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ, ਐਵੇਂ ਭਗਤ ਰੋ-ਰੋ ਮਰਦੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ। ਆਹ!

ਜੱਸੀ - ਉਹਦੀ ਮਰਜ਼ੀ।

ਧਾਬਲੀ - ਫੇਰ ਤਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮਰ ਜਾਏ। ਜੇ ਉਹਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈਸੀ ਜਾਣ ਵਿਚ ਤੇ ਮੁੜ ਨਾ ਆਉਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਫੂਕ, ਉਹਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰੋ-ਰੋ ਤਾਂ ਨਾ ਮਰੇਂ।

ਜੱਸੀ (ਤ੍ਰਬਕ ਕੇ) - ਹੈਂ! ਰਾਮ-ਰਾਮ, ਮੂਰਖ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕੀ ਨਿਕਲਿਆ ਏ?

ਧਾਬਲੀ - ਸੁਣ ਮੂਰਖ ਦੀ ਗੱਲ, ਮਰਜ਼ੀ ਫੇਰ ਹੋ ਆਈ ਸੂ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਈ, ਹੁਣ ਸਾੜ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾ ਜਾਣ ਦੀ।

ਜੱਸੀ (ਹੱਸ ਕੇ) ਤੈਨੂੰ ਕੀਹ ਪਤਾ ਏ ਧਾਬਲੀ।

ਧਾਬਲੀ - ਬੇ ਪਤਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਏ ਪਤਾ ਬੇ ਪਤਿਆਂ ਦਾ, ਤੇ ਹੋ ਪਤਿਆਂ ਵਾਲੀਏ! ਹਈ ਪਤਾ ਤਾਂ ਲੱਭ ਲੈ ਸੂ! ਉਮਰਾ ਗੁਆ ਲਈਆਂ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਦੀਦੇ ਖੌਰੇ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ, ਲੱਭ ਲੈ ਸੂ। ਹਾਂ ਹੁਣ, ਘੜਾ ਲੈ 'ਸੋਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰਿਤਮਾ।'

ਜੱਸੀ (ਤਮਕ ਕੇ) - ਕੀ ਪਤਾ ਏ ਮੂਰਖ ਤੈਨੂੰ?

ਧਾਬਲੀ - ਏਨਾ ਪਤਾ ਏ ਕਿ ਜੋ ਪਰੀਖਿਆ ਲੈਂਦੀ

ਹੁੰਦੀ ਸੈਂ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਤੇ ਕੋਈ ਨਾ ਉਤਰਿਆ। ਪੂਰਾ ਹੁਣ ਆ ਗਿਆ ਏ ਪੂਰਾ ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ। ਬੱਸ ਹੋਰ ਕੀ ਪਤਾ ਏ। ਜਿਹੜਾ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪਰਤਾਵੇ ਝੱਕ ਕੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰ ਪਿਆ ਉਹ ਰੱਬ, ਜਿਹੜੇ ਪੂਰੇ ਉਤਰ ਗਏ ਉਸ ਦੇ ਪਰਤਾਵੇ ਵਿਚ ਸੇ ਭਗਤ।

ਜੱਸੀ - ਕਿਹੜਾ ਰੱਬ?

ਧਾਬਲੀ - ਮੈਨੂੰ ਝਬਰੇ, ਮੈਂ ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿ ਰਹਿੰਦਾ ਏ ਉਹ ਨੀਲੇ ਅੰਬਰਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਕੋਈ, ਜੋ ਵੱਡਾ ਏ ਸਭ ਦਾ।

ਜੱਸੀ - ਬਸ ਏਨੀ ਹਈ ਨਾ ਅਕਲ।

ਧਾਬਲੀ - ਵੱਧ ਅਕਲ ਰੋਣ ਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਮੂਰਤਾਂ ਅੱਗੇ ਬਹਿ-ਬਹਿ ਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਸੁਣੇ ਨਾ ਵੇਖੇ ਨਾ ਬੋਲੇ, ਨਾ ਆਖੇ ਸ਼ਾਵਾਸ਼ੇ ਤੇ ਨਾ ਆਖੇ ਫਿੱਟੇ ਮੂੰਹ।

ਜੱਸੀ ਸਹਿ ਨਾ ਸਕੀ ਇਹ ਬੇਸਤਿਕਾਰੀ ਦੇ ਵਾਕ, ਧੱਪਾ ਉਲਾਰ ਕੇ ਪਈ, ਪਰ ਧਾਬਲੀ ਦੌੜ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਈ ਸੀ।

ਜੱਸੀ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਲੇਟ ਗਈ ਤੇ ਸੌਂ ਗਈ। ਸੌਣ ਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਆ ਗਿਆ। ਕੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਬਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਲੇ ਮੱਲੀ ਮੋਢੇ ਤੇ ਚਾਕੇ ਨਿੰਮਾਂ ਦੇ ਬਨ ਵਿਚ ਲੈ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਨਿੰਮ ਦੇ ਹੇਠ ਕੋਈ ਬੈਠਾ ਹੈ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰੇ। ਜੱਸੀ ਉਤਾਵਲੀ ਹੋਈ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਚਿੱਟੇ ਚਾਦਰੇ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਵਲੇਟ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜੱਸੀ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਘੁੰਮੀ, ਕਾਹਲੀ ਹੋਈ ਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੁਕੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਉੱਭਰ ਆਈ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਬਣ ਗਈ, ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਧੱਪਾ ਮਾਰਿਓਸੁ ਧਾਬਲੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ, ਮੂਰਖ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਚਲੋ ਚਲੋ ਆਏ ਹਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਐਹ ਕਰਾਏ ਨੀ ਦਰਸ਼ਨ? ਧਾਬਲੀ ਨੱਸ ਗਈ ਤੇ ਜੱਸੀ ਦਾ ਧੱਪਾ ਵੱਜਾ ਇਕ ਨਿੰਮ ਦੇ ਤਣੇ ਨਾਲ, ਹੱਥ ਨੂੰ ਹੋਈ ਪੀੜ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ। ਉੱਠ ਕੇ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਨਾ ਨਿੰਮਾਂ ਹਨ ਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰ ਧਾਬਲੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਯ ਕਰਕੇ ਜੱਸੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕਿਉਂ ਆਈਏਂ ਫਿਰ? ਧਾਬਲੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਹੇਠਾਂ ਆਇਆ ਹੈ ਪੰਸਾਰੀ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੱਸੀ - ਤੂੰ ਚੱਲ ਸੁਫੇ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਸੁ, ਮੈਂ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਜੱਸੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੀ ਤੇ ਸੁਫੇ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੀ। ਪੰਸਾਰੀ ਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ

'ਕਸਤੂਰੀਆ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ।

ਜੱਸੀ - ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੁ, ਜੁਆਨੀਆਂ ਮਾਣੇਂ। ਕੀਕੂੰ ਆਇਆਂ ਹੈਂ ਕਾਕਾ?

ਕਸਤੂਰੀਆ - ਮਾਤਾ! ਨਿੰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਕੋਈ ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਆ ਉਤਰਿਆ ਹੈ ਉਜਾੜ ਵਿਚ, ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਤਪੋ ਮੂਰਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਤਪੋ ਮੂਰਤੀ ਤਾਂ ਸੁਕੇ ਪਿੰਜਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਹੈ ਕੋਈ ਤੇਜਮਈ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਵਾਲੀ ਮੂਰਤੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਠੰਢ ਪੈਂਦੀ ਏ। ਆਪ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਮੂਲੋਂ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਖੇਡ ਹੈ। ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜੇ ਆਮ ਆਏ ਗਏ ਮਹਾਤਮਾ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਜਨ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕੋਈ ਹੋਰਵੇਂ ਰੰਗ ਦੇ, ਪਰ ਮਾਤਾ! ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਗਦੀ ਜਮਨਾ ਬੀ ਖੜੋ ਗਈ ਹੈ ਮਾਨੋ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ। ਜੇ ਚਿੱਤ ਕਰੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬੀ ਦੇਖ ਆਓ। ਆਮ ਖੇਡ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਖਾਸ ਅਣੋਖੀ ਰਹਸਯ ਦੀ ਗੱਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਜੈਨੀ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਘੱਟ ਝੁਕਦੇ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਸੀਸ ਨਿਉਂ ਗਿਆ ਓਥੇ ਤੇ ਮੈਂ ਮੰਨ ਗਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਤੇ ਏਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਲਾਟਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿਆ ਆਪ ਆਪਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਅਚਰਜ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕਦੇ ਓਥੇ ਗਏ ਤੇ ਝੁਕੇ ਹਨ। ਕੱਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੀ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਝੁਕ ਕੇ ਸਲਾਮ ਕਰਦਿਆਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ।

ਜੱਸੀ - ਕਿਸ ਮਤ ਦਾ ਹੈ?

ਕਸਤੂਰੀਆ - ਮਾਤਾ! ਕਰਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਆਪਾ? ਕਿਸੇ ਮਤ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਮਤ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਭ ਦੇ ਗੁਣ ਚੁਣ-ਚੁਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਵਗੁਣ ਨਾਲ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਥਾਂਏ ਜੇ ਉਹ ਸੱਚ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭੁਤਲਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕੱਢ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਆਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਤੇਜ ਹੈ, ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਵਿਭੂਤੀ ਹੈ ਆਤਮ।

ਪੰਸਾਰੀ ਮਹੱਲੇ ਵਿਚ ਭਲਾ ਪੁਰਖ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਮਾਈ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵਲਾਂ ਫਲਾਂ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਧਾਬਲੀ ਮਰ ਜਾਣੀ ਬੀ ਸੱਚ ਹੀ ਆਖਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਸ਼ੈ ਆਈ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਹੱਛਾ ਬੱਚਾ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਾਓ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਚੱਲਣਾ।

ਚਲਦਾ.....!'

ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ: ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ?

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-49)

ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ

ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਅਮੀਰ ਹੈ ਜਾਂ ਗ਼ਰੀਬ, ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਾਸੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ; ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ, ਚਿੰਤਾ-ਰੋਗ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ। ਚਿੰਤਾ ਕਈ ਰੋਗ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗਾੜਦੀ ਹੈ, ਚਿੰਤਤ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਠੀਕ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਉਦਾਸੀ ਛਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕੋਧ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੇਚੈਨੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਣਾਉ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਰਕਤ ਦਬਾਉ ਘੱਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਈ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਡੇ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਵਧੇਰੇ ਲਗਦਾ ਹੈ-

ਵਡੇ ਵਡੇ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਲੋਗ ॥

ਤਿਨ ਕਉ ਬਿਆਪੈ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ ॥ ੧ ॥

ਕਉਨ ਵਡਾ ਮਾਇਆ ਵਡਿਆਈ ॥

ਸੋ ਵਡਾ ਜਿਨਿ ਰਾਮ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੮੮

ਪਰ ਹਰ ਕੋਈ ਚਿੰਤਤ ਹੈ। ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ-ਮੁੱਖ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਨਮੁਖ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਰੱਬ-ਆਸਰਿਤ, ਗੁਰੂ-ਆਸਰਿਤ ਨਹੀਂ, ਸਵੈ-ਹਉਂ ਆਸਰਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਉਂ+ਮੈਂ=ਹਉਮੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਹੈ। ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ ਤੋਂ ਨਵਿਰਤੀ ਵੀ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਨਵਿਰਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਰਚਨਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਸਮਝ ਲਵੇ, ਹੁਕਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਚਿੰਤਾ ਇਕ ਦਮ ਮੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 'ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆ ਵਿਆਪਨ ਸਭੇ ਰੋਗੁ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੈ। ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ -

ਚਿੰਤਤ ਹੀ ਦੀਸੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਚੇਤਹਿ ਏਕੁ ਤਹੀ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੯੩੨

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਵੱਡੀ ਚਿੰਤਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਹੈ, ਧਨ ਦੀ ਹੈ, ਕਮਾਈ ਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਾਸ ਧਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਗਵਾਚ ਜਾਣ, ਖੁਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਾਸ ਥੋੜੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੈਸੇ ਡਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਚਿੰਤਤ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਧਨ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਧਨ ਮੰਨ ਕੇ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਲਈ ਧਨ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਹੁਤੁ ਤਿਸੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਚਿੰਤਾ ॥

ਜਿਸੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਥੋਰੀ ਸੁ ਫਿਰੈ ਭੁਮੰਤਾ ॥

ਦੁਹੁ ਬਿਵਸਥਾ ਤੇ ਜੋ ਮੁਕਤਾ ਸੋਈ ਸੁਹੇਲਾ ਭਾਲੀਐ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੧੯

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। ਜਲ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ, ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਆਹਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ -

ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤਿ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੋਇ ॥

ਜਲ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਅਨੁ ਤਿਨਾ ਭਿ ਰੋਜੀ ਦੇਇ ॥

ਓਥੈ ਹਟੁ ਨ ਚਲਈ ਨਾ ਕੋ ਕਿਰਸ ਕਰੇਇ ॥

ਸਉਦਾ ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਵਈ ਨਾ ਕੋ ਲਏ ਨ ਦੇਇ ॥

ਜੀਆ ਕਾ ਆਹਾਰੁ ਜੀਅ ਖਾਣਾ ਏਹੁ ਕਰੇਇ ॥

ਵਿਚਿ ਉਪਾਏ ਸਾਇਰਾ ਤਿਨਾ ਭਿ ਸਾਰ ਕਰੇਇ ॥

ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੫

ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜੀਅ-ਜੰਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ -

ਜਿਨਿ ਕਰਤੈ ਕਰਣਾ ਕੀਆ ਚਿੰਤਾ ਭਿ ਕਰਣੀ ਤਾਹ ॥

ਸੋ ਕਰਤਾ ਚਿੰਤਾ ਕਰੇ ਜਿਨਿ ਉਪਾਇਆ ਜਗੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੭

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੇਧ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਰਚੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਆਪ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਹਰ ਥਾਂ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ, ਉਸ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਖੇਡ ਰਚੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਮਾਰਦਾ ਜੀਵਾਲਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਿਰਮੂਲ ਹੈ -

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਾਖੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥

ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿ ਚਿੰਤਾ ਸਭ ਜਾਹਿ ॥ ੧ ॥

ਬਿਨੁ ਭਗਵੰਤ ਨਾਹੀ ਅਨ ਕੋਇ ॥

ਮਾਰੈ ਰਾਖੈ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਰਿਦੈ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥

ਅਗਨਿ ਸਾਗਰੁ ਜਪਿ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਿ ॥ ੨ ॥

ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਸਿਉ ਲਾਇ ਧਿਆਨੁ ॥

ਈਹਾ ਉਹਾ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥ ੩ ॥
ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਗੁਰ ਸਰਣੀ ਆਇਆ ॥
ਮਿਟੇ ਅੰਦੇਸੇ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੯੨

ਪ੍ਰਭੂ ਅਚਿੰਤ ਹੈ, ਅਚਿੰਤ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਣ
ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਚਿੰਤਾ-ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਜਾ ਕੈ ਅਚਿੰਤੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥
ਤਾ ਕਉ ਚਿੰਤਾ ਕਤਹੂੰ ਨਾਹਿ ॥ ਅੰਗ- ੧੯੬

ਚਿੰਤਾ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਘੇਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਿਚਰਦਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜੋ ਹਉਂ ਦੇ ਬਲ ਬੋਝੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਾਲ-ਧਨ ਹੜਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਟੇਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸੋਝੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨਿਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਤਾਂਹੀ ਕੁਝ ਕਰੀਏ, ਜੋ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਈਏ। ਜਿਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੈਥੋਂ ਬਾਹਰਾ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਹ ਜਿੰਦ, ਇਹ ਸਰੀਰ, ਸਭ ਕੁਝ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁਕਮ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੇ, ਜੀਵ ਉਹਾ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਪੰਜ ਤੱਤ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਤੈਥੋਂ ਬਾਹਰਾ ਜੀਵ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਬੇਸ਼ੱਕ ਛੇਵਾਂ ਤੱਤ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਖਾ ਦੇਵੇ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਆਤਮਕ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਚਿੰਤਾ-ਗੁਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕੀਤਾ ਕਰਣਾ ਸਰਬ ਰਜਾਈ
ਕਿਛੁ ਕੀਚੈ ਜੇ ਕਰਿ ਸਕੀਐ ॥
ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਵੈ
ਜਿਉ ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਖੀਐ ॥ ੧ ॥
ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਭੁ ਕੇ ਤੇਰੇ ਵਸਿ ॥
ਅਸਾ ਜੋਰੁ ਨਾਹੀ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਹਮ ਸਾਕਹ
ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਬਖਸਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸਭੁ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਦੀਆ ਤੁਧੁ ਆਪੇ
ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥
ਜੇਹਾ ਤੂੰ ਹੁਕਮੁ ਕਰਹਿ ਤੇਹੇ ਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ
ਜੇਹਾ ਤੁਧੁ ਧਰਿ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥
ਪੰਚ ਤਤੁ ਕਰਿ ਤੁਧੁ ਸਿਸਟਿ ਸਭ ਸਾਜੀ
ਕੋਈ ਛੇਵਾ ਕਰਿਉ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਤਾ ਹੋਵੈ ॥

ਇਕਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਤੂੰ ਬੁਝਾਵਹਿ
ਇਕਿ ਮਨਮੁਖਿ ਕਰਹਿ ਸਿ ਰੋਵੈ ॥ ੩ ॥
ਹਰਿ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਹਉ ਆਖਿ ਨ ਸਾਕਾ
ਹਉ ਮੁਰਖੁ ਮੁਗਧੁ ਨੀਚਾਣੁ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਬਖਸਿ ਲੈ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਸਰਣਾਗਤਿ
ਪਾਇਆ ਅਜਾਣੁ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥ ੧੫ ॥ ੨੪ ॥

ਅੰਗ- ੨੩੬

ਅਚਿੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਚਿੰਤਾ-ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ, ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਵਿਚ, ਵਿਚਰਦਾ ਤੇ ਵਿਗਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਦਮ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਆਲਸੀ ਨਹੀਂ, ਕਰਮ ਯੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ-ਆਸਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ...।

(ਪੰਨਾ 42 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਰੂਪ ਜੋਬਨ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ=ਵਿਅਰਥ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੇਜੈ ਕੰਤ ਮਹੇਲੜੀ
ਸੁਤੀ ਬੁਝ ਨ ਪਾਇ॥

ਹੇ ਜੀਵ ਰੂਪ ਮਹੇਲੜੀ=ਇਸਤ੍ਰੀਏ! ਅੰਤਸਕਰਨ ਰੂਪ ਸੇਜਾ ਦੇ ਉਪਰ ਹੀ ਕੰਤ=ਪਤੀ, ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਐਸੀ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈਂ ਕਿ ਤੂੰ ਉਸ ਦੀ ਬੁਝ=ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ ਵਾ: ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਤੂੰ ਨਾ ਤੂੰ ਪਦ ਦੇ ਲਖ ਅਰਥ ਦੀ ਬੁਝ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੱਤ ਪਦ ਦੇ ਲਖ ਅਰਥ ਦੀ ਬੁਝ=ਸਮਝ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਹਉ ਸੁਤੀ ਪਿਰੁ ਜਾਗਣਾ
ਕਿਸ ਕਉ ਪੁਛਉ ਜਾਇ॥

ਤੂੰ ਤਾਂ ਹਉ=ਹੰਗਤਾ ਕਰਕੇ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੌਂ ਰਹੀ ਹੈਂ ਅਤੇ ਪਤੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਦਾ ਜਾਗਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੇਲੀ ਭੈ ਵਸੀ
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸਖਾਇ॥੮॥੨॥

ਇਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਦਾਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਲਿਵ ਵਿਚ ਮੇਲ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਜਾਣਦੀ ਹੈ, ਆਲਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਿਵ ਲਾਈ ਰਖਦੀ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....।'

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ (ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ)

ਬੇ ਅਦਬ ਹਰਗਿਜ਼ ਬ-ਹੱਕ ਰਾਹੇ ਨਯਾਫਤ
 ਰਾਹਿ ਹੱਕ ਰਾ ਰੀਚ ਗੁਮਰਾਹੇ ਨ ਯਾਫਤ॥

ਸਤਿਕਾਰਹੀਨ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਰੱਬ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ
 ਲੱਭਦਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਭੁੱਲੜ ਰੱਬ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਿਆ।

ਹਾਦੀਏ ਰਾਹਿ ਖੁਦਾ ਆਮਦ ਅਦਬ
 ਬੇ-ਅਦਬ ਖ਼ਾਲੀ-ਸਤ ਅਜ਼ ਅਲਤਾਫ਼ਿ ਰੱਬ॥

ਸਤਿਕਾਰ ਹੀ ਰੱਬ ਦਾ ਰਾਹ-ਵਿਖਾਉ ਹੈ,
 ਸਤਿਕਾਰ-ਹੀਨ ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੇ-ਅਦਬ ਰਾਹਿ ਖੁਦਾ ਕੈ ਦਾਨਦਸ਼
 ਹਰ ਕਿਰਾ ਕਹਿਰਿ ਖੁਦਾ ਮੀਰਾਨਦਸ਼॥

ਸਤਿਕਾਰਹੀਨ ਰੱਬ ਦਾ ਰਾਹ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ
 ਹੈ, ਜੋ ਰੱਬ ਦੇ ਕਹਿਰ ਕਾਰਨ ਧਿਰਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਦਰ ਪਨਾਹਿ ਸਾਇਆਇ ਮਰਦਾਨਿ ਹੱਕ
 ਗਰ ਰਵੀ ਆਂ ਜਾ ਅਦਬ ਯਾਬੀ ਸਬਕ॥

ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ
 ਹੇਠ ਕਦੀ ਜਾਣੇ, ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਉਥੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ
 ਮਿਲੇਗੀ।

ਬੇ ਅਦਬ ਈਂਜਾ ਅਦਬ ਆਮੋਜ਼ ਸੁਦ
 ਈਂ ਚਰਾਗਿ ਗੁਲ ਜਹਾਂ ਅਫਰੋਜ਼ ਸੁਦ॥

ਸਤਿਕਾਰ ਹੀਨ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ
 ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ
 ਬੁਝਿਆ ਹੋਇਆ ਦੀਵਾ ਵੀ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ
 ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਐ ਖੁਦਾ ਹਰ ਬੇ-ਅਦਬ ਰਾ ਦਿਹ ਅਦਬ
 ਤਾ ਗੁਜ਼ਾਰਦ ਉਮਰ ਰਾ ਦਰ ਯਾਦਿ ਰੱਬ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਹਰ ਬੇਅਦਬ ਨੂੰ ਅਦਬ ਬਖਸ਼,
 ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਯੂ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲੰਘਾ
 ਸਕੇ।

ਗਰ ਬਯਾਬੀ ਲੱਜਤੇ ਅਜ਼ ਯਾਦਿ ਉ
 ਜ਼ਿੰਦਾ ਬਾਸ਼ੀ ਦਾਇਮਾ ਐ ਨੇ-ਖੁ॥

ਹੇ ਜੀਵ! ਜੇਕਰ ਤੈਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਸੁਆਦ
 ਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ, ਹੇ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼! ਤੂੰ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ।

ਈਂ ਵਜੂਦਿ ਖ਼ਾਕ ਰਾ ਕਾਇਮ ਬਦਾਂ

ਕਾਇਮ ਆਮਦ ਸ਼ੌਕਿ ਉ ਦਰ ਹਿਰਜ਼ਿ ਜਾਂ॥
 ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਸਥਿਰ
 ਜਾਣ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਉਸ ਜਾਨ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ
 ਵਿਚ ਆ ਟਿਕਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ੌਕਿ ਮੌਲਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀਇ ਜਾਂ ਬਵਦ
 ਯਾਦਿ ਉ ਸਰਮਾਯਾਇ ਈਮਾ ਬਵਦ॥

ਰੱਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਚਾਓ ਆਤਮਾ ਦਾ ਜੀਵਨ
 ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸਿਦਕ ਈਮਾਨ ਦੀ ਪੁੰਜੀ
 ਹੈ।

ਸ਼ੌਕਿ ਉ ਦਰ ਹਰ ਦਿਲੇ ਕੈ ਜਾ ਕੁਨਦ
 ਦਰ ਵਜੂਦਿ ਖ਼ਾਕ ਕੈ ਮਾਵਾ ਕੁਨਦ॥

ਰੱਬ ਦਾ ਚਾਓ ਹਰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਘਰ ਕਰ
 ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਪਨਾਹ
 ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਸ਼ੌਕਿ ਮੌਲਾ ਮਰ ਤੁਰਾ ਚੂੰ ਦਸਤਦਾਦ
 ਦੌਲਤਿ ਦਾਇਮ ਬਦਸਤਤ ਦਰ-ਫ਼ਤਾਦ॥

ਪਰ ਜਦ ਰੱਬ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਨੇ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ,
 ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਦੀਵੀ ਦੌਲਤ, ਸਮਝੋ, ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਲੱਗ ਗਈ।

ਖ਼ਾਕਿ ਰਾਹਸ਼ ਸੁਰਮਾਇ ਸਰ ਅਸਤ
 ਆਰਿਫ਼ਾਂ ਰਾ ਬਿਹ ਜ ਤਾਜ਼ੋ ਅਫ਼ਸਰ ਅਸਤ॥

ਉਸ ਦੇ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਪੂੜ ਅੱਖਾਂ ਲਈ ਸੁਰਮਾ ਹੈ,
 ਗਿਆਨਵਾਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਪੂੜ ਤਾਜ਼ ਤਖ਼ਤ ਨਾਲੋਂ ਵੀ
 ਵਧੇਰੇ ਮੁੱਲ ਦੀ ਹੈ।

ਦੌਲਤਿ ਦੁਨਿਆ ਨ-ਬਾਸ਼ਦ ਪਾਇਦਾਰ
 ਦਰ ਤਰੀਕਿ ਆਰਿਫ਼ਾਨਿ ਹੱਕ ਗੁਜ਼ਾਰ॥

ਸੱਚੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਦੀ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ
 ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਟਿਕਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਯਾਦਿ ਉ ਲਾਜ਼ਿਮ ਬਵਦ ਦਾਇਮ ਤੁਰਾ
 ਜ਼ਿਕਰਿ ਉ ਕਾਇਮ ਕੁਨਦ ਕਾਇਮ ਤੁਰਾ॥

ਰੱਬ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਤੇਰੇ ਲਈ ਸਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ,
 ਰੱਬ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਤੈਨੂੰ ਸਥਿਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਰਿਫ਼ਾਂ ਦਾਰੰਦ ਬਾ ਇਰਫ਼ਾਨਿ ਖੇਸ਼
 ਹਾਸਿਲਿ ਇਰਫ਼ਾਂ ਦਰੁਨਿ ਜਾਨਿ ਖੇਸ਼॥

ਆਰਠਾਂ ਦੀ ਅਪਣਤ ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਸਨਦਿ ਸ਼ੌਕਿ ਇਲਾਹੀ ਬੇ-ਜ਼ਵਾਲ
ਵਰਨਾ ਬੀਨੀ ਪੁਰ ਜ਼ਵਾਲੇ ਹਰ ਕਮਾਲ॥

ਰੱਬ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸਥਿਰ ਹੈ, ਉਂਜ ਭਾਵੇਂ ਹਰ ਚੜ੍ਹਾਉ ਨੂੰ ਉਤਰਾਉ ਹੈ।

ਬੇ-ਜ਼ਵਾਲ ਆਮਦ ਕਮਾਲਿ ਸ਼ੌਕਿ ਹੱਕ
ਤਾ ਕਿ ਯਾਬਦ ਜ਼ੋਰਾ ਅਜ਼ ਸ਼ੌਕਿ ਹੱਕ॥

ਰੱਬ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਦਾ ਕਮਾਲ ਸਦੀਵੀ ਹੈ, ਕਾਸ਼! ਰੱਬ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਦਾ ਇਕ ਕਿਣਕਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ?

ਹਰ ਕਸੇ ਕੂ ਯਾਫ਼ਤ ਉ ਜਾਵੀਦ ਸ਼ੁਦ
ਦਰ ਹਕੀਕਤ ਸਾਹਿਬਿ ਉਮੀਦ ਸ਼ੁਦ॥

ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ (ਇਹ ਸ਼ੌਕ ਦਾ ਕਿਣਕਾ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਅਮਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰਨ ਹੋ ਗਈ।

ਚੂੰ ਉਮੀਦਸ਼ ਸੂਰਤਿ ਹਾਸਲ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤ
ਜ਼ੋਰਾ ਅਜ਼ ਸ਼ੌਕ ਜਾ ਦਰ ਦਿਲ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤ॥

ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਉਮੀ ਫਲ ਆਈ, ਰੱਬ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਦਾ ਇਕ ਕਿਣਕਾ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਸ ਗਿਆ।

ਆਬਿ ਹੋਵਾਂ ਮੀਚਕਦ ਅਜ਼ ਮੂਇ ਉ
ਜ਼ਿੰਦਾ ਮੀਗਰਦਦ ਜਹਾਂ ਅਜ਼ ਬੂਇ ਉ॥

ਉਸ ਦੇ ਵਾਲ-ਵਾਲ ਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚੋਂਦਾ ਹੈ, ਜਹਾਨ ਉਸ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਨਾਲ ਜੀਉਂਦਾ ਹੋ ਉਠਦਾ ਹੈ।

ਐ ਜ਼ਹੇ ਇਨਸਾਨ ਕਿ ਹੱਕ ਰਾ ਯਾਫ਼ਤਾ
ਰੂ ਜ਼ ਯਾਦਿ ਗ਼ੈਰਿ ਹੱਕ ਬਰ-ਤਾਫ਼ਤਾ॥

ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਬੰਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਰੱਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਰੱਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲਿਆ।

ਦਰ ਲਿਬਾਸਿ ਦੁਨਿਯਵੀ ਫ਼ਾਰਿਗ਼ ਅਜ਼ਾਂ
ਹਮਚੂ ਜ਼ਾਤਿਸ਼ ਆਸ਼ਿਕਾਂ ਰਾ ਉ ਨਿਹਾਂ॥

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਅਲੋਪ ਹੈ, ਰੱਬ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਵਾਂਗ ਉਹ ਵੀ ਛੁਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਾਹਿਰਿਸ਼ ਦਰ ਕੈਦਿ ਮੁਸ਼ਤਿ ਖ਼ਾਕ ਹਸਤ
ਬਾਤਨਿ ਉ ਬਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਪਾਕ ਹਸਤ॥

ਬਾਹਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੁੱਠ ਭਰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ

ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਉਹ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੰਗ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਾਹਿਰ ਅੰਦਰ ਮਾਇਲਿ ਫਰਜ਼ਦੋ ਜ਼ਨ
ਦਰ ਹਕੀਕਤ ਬਾ ਖ਼ੁਦਾਇ ਖੇਸ਼ਤਨ॥

ਬਾਹਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਾਹਿਰ ਅੰਰ ਮਾਇਲਿ ਹਿਰਸੋ ਹਵਾ
ਬਾਤਨਿ ਉ ਪਾਕ ਅਜ਼ ਯਾਦਿ ਖ਼ੁਦਾ॥

ਬਾਹਰੋਂ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਲਬ ਲੋਭ ਵੱਲ ਝੁਕਿਆ ਦਿਸੇ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਾਹਿਰ ਅੰਦਰ ਮਾਇਲਿ ਅਸਪੋ ਸੁਤਰ
ਬਾਤਨਸ਼ ਫ਼ਾਰਿਗ਼ ਜ਼ ਕੈਦਿ ਸ਼ੋਰੋ ਸ਼ਰ॥

ਬਾਹਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਉਠਾਂ ਘੋੜਿਆਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਦਿਸੇ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖਪ ਖੇਡ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਾਹਿਰ ਅੰਦਰ ਮਾਇਲ ਸੀਮੋ ਜ਼ਰ ਅਸਤ
ਬਾਤਨ ਅੰਦਰ ਸਾਹਿਬਿ ਬਹਿਰੋ ਬਰ ਅਸਤ॥

ਜ਼ਾਹਰਾ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਵਲ ਝੁਕਿਆ ਦਿਸੇ, ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਉਹ ਜਲ ਥਲ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਫ਼ਤਾ ਰਫ਼ਤਾ ਬਾਤਨਸ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਸੁਦਾ
ਦਰ ਹਕੀਕਤ ਤਿਬਲਾਇ ਅੰਬਰ ਸੁਦਾ॥

ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਸੁਗੰਧੀ ਦੀ ਸੰਦੂਕੜੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਾਹਿਰੋ ਬਾਤਨ ਸੁਦਾ ਯਕਸਾਨਿ ਉ
ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਬੰਦਾਇ ਫ਼ਰਮਾਨਿ ਉ॥

ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਬਾਹਰਲਾ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਜਹਾਨ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹਮ ਬਦਿਲ ਯਾਦਿ ਖ਼ੁਦਾ ਵਾ ਬਰ ਜ਼ੁਬਾਂ
ਈਂ ਜ਼ੁਬਾਨਸ਼ ਦਿਲ ਸੁਦਾ ਦਿਲ ਸੁਦ ਜ਼ੁਬਾਂ॥

ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਅਤੇ ਜੀਭ ਪਰ ਸਦਾ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜੀਭ ਦਿਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਲ ਜੀਭ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....'

ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਟੀਕ

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਵਾਰ ੨

੧੩. (ਗਾਂ ਤੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ)

ਗਾਈ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗ ਬਹੁ ਦੁਧ ਉਜਲੁ ਵਰਣਾ। ਦੁਧੁ ਦਹੀ ਜਮਾਈਐ ਕਰਿ ਨਿਹਚਲੁ ਧਰਣਾ।
ਦਹੀ ਵਿਲੋਇ ਅਲੋਈਐ ਛਾਹਿ ਮਖਣੁ ਤਰਣਾ। ਮਖਣੁ ਤਾਇ ਅਉਟਾਇਕੈ ਘਿਉ ਨਿਰਮਲ ਕਰਣਾ।

ਹੋਮ ਜਗ ਨਈਵੇਦ ਕਰਿ ਸਭ ਕਾਰਜ ਸਰਣਾ। ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਜਰਣਾ।
ਪਦਾਰਥ - (ਵਿਲੋਇ=ਰਿੜਕਣਾ। ਅਲੋਈਐ=ਦੇਖਣਾ। ਅਉਟਾਇ=ਕਾਹੜਨਾ। ਨਈਵੇਦ=ਪੂਜਾ, ਭੇਟ।

ਅਰਥ - ਗਊਆਂ (ਭਾਵੇਂ) ਬਹੁਤੀਆਂ ਰੰਗਾਂ ਬਿਰੰਗ (ਕਾਲੀ ਆਦਿ) ਹੋਵਨ, ਦੁੱਧ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ 2. ਦੁੱਧ ਤੋਂ (ਜਦ) ਦਹੀਂ ਜਮਾਈਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਡੋਲ ਰੱਖ ਦੇਈਦਾ ਹੈ। ਦਹੀਂ (ਜਦ) ਰਿੜਕ ਕੇ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੱਸੀ ਤੋਂ ਮੱਖਣ ਨਿਤਾਰ ਲਈਦਾ ਹੈ। (ਫੇਰ) ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਤਪਾ ਕੇ ਕਾਹੜਕੇ ਘਿਉ ਨਿਰਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਮ, ਯੱਗ, ਪੂਜਾ, ਭੇਟ (ਦੇ ਕੰਮ ਆਦਿ) ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਉਸ ਥੋਂ ਸਾਰਦੇ ਹਨ। (ਤਿਵੇਂ ਸਾਰੇ) ਆਪੇ ਆਪ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ (ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਤੇ) ਜਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ - ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਾਧਨ ਵਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰੇ ਸਹਿਜ ਪਦ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ। ਜਿੱਕੁਰ ਗਾਂ ਤੋਂ ਦੁੱਧ, ਦਹੀਂ, ਲੱਸੀ, ਮੱਖਣ ਅੰਤ ਨਿਰੋਲ ਘਿਉ ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਯਾ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਘਿਉ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

੧੪. (ਸੂਰਜ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ)

ਪਲ ਘੜੀਆ ਮੂਰਤਿ ਪਹਰ ਥਿਤ ਵਾਰ ਗਣਾਏ। ਦੁਇ ਪਖ ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਕਰਿ ਸੰਜੋਗ ਬਣਾਏ।

ਛਿਅ ਰੁਤੀ ਵਰਤਾਈਆ, ਬਹੁ ਚਲਿਤ ਬਣਾਏ। ਸੂਰਜੁ ਇਕੁ ਵਰਤਦਾ ਲੋਕੁ ਵੇਦ ਅਲਾਏ।

ਚਾਰੀ ਵਰਨ ਛਿਅ ਦਰਸਨਾ ਬਹੁਤ ਪੰਥ ਚਲਾਏ। ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਮਝਾਏ।

ਪਦਾਰਥ - ਮੂਰਤਿ=ਮਹੂਰਤ, ਦੁਘਟਕਾ। ਅਲਾਏ=ਕਹਿਣਾ।

ਅਰਥ - ਪਲਾਂ, ਘੜੀਆਂ, ਮਹੂਰਤ, ਪਹਿਰ, ਥਿੱਤਾਂ ਤੇ ਵਾਰ ਗਿਣੀਦੇ ਹਨ। ਦੋ ਪੱਖ, 12 ਮਹੀਨੇ ਸੰਜੋਗ ਕਰਕੇ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਛੀ ਰੁੱਤਾਂ ਵਰਤਾਈਆਂ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਕੌਤਕ ਵਰਤਾਏ ਹਨ। ਸੂਰਜ ਇਕ ਵਰਤਦਾ ਹੈ (ਆਮ) ਲੋਕੀਂ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਛੀ ਦਰਸਨ ਤੇ ਚਾਰ ਵਰਨ (ਆਦਿ) ਬਹੁਤੇ ਰਸਤੇ (ਲੋਕਾਂ ਨੇ) ਤੋਰੇ ਹਨ। ਗੁਰਮੁਖ (ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ) ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਆਪੇ ਆਪ (ਸਭ ਵਿਚ) ਵਿਆਪਕ ਹੈ। (ਆਪੇ ਵਿਚ ਲੜੇ ਨਾ, ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਸਮਝੋ।)

ਭਾਵ - ਤਥਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਮ: 1 'ਵਿਸੁਏ ਚਸਿਆ ਘੜੀਆ ਪਹਰਾ ਥਿਤੀਵਾਰੀ ਮਾਹੁ ਹੋਆ॥ ਸੂਰਜੁ ਏਕੋ ਰੁਤਿ ਅਨੇਕ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੇ ਕੇਤੇ ਵੇਸ॥

੧੫. (ਉਹੋ ਭਾਵ। ਬੈਸੰਤਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ)

ਇਕੁ ਪਾਣੀ ਇਕ ਧਰਤਿ ਹੈ ਬਹੁ ਬਿਰਖ ਉਪਾਏ। ਅਫਲ ਸਫਲ ਪਰਕਾਰ ਬਹੁ ਫਲ ਫੁਲ ਸੁਹਾਏ।

ਬਹੁ ਰਸ ਰੰਗ ਸੁਵਾਸਨਾ ਪਰਕਿਰਤਿ ਸੁਭਾਏ। ਬੈਸੰਤਰੁ ਇਕੁ ਵਰਨ ਹੋਇ ਸਭ ਤਰਵਰ ਛਾਏ।

ਗੁਪਤਹੁ ਪਰਗਟ ਹੋਇਕੈ ਭਸਮੰਤ ਕਰਾਏ। ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਪਾਏ।

ਪਦਾਰਥ - ਅਫਲ=ਫਲਾਂ ਬਾਂਝ। ਸਫਲ=ਫਲਾਂ ਵਾਲੇ। ਪਰਕ੍ਰਿਤ=ਅਸਲੀਅਤ। ਭਸਮੰਤ=ਸੁਆਹ।

ਅਰਥ - ਇਕੋ ਪਾਣੀ ਤੇ ਇਕੋ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਿਛ ਬਹੁਤ (ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਫਲ ਹੀਨ, ਫਲਦਾਰ, ਫਲ ਫੁਲ (ਕਰਕੇ) ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਫਬਾਏ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਰਸ, ਰੰਗ, ਸੁਹਣੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਾਲੇ। (ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗ ਇਕੋ ਰੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਗਟਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਆਪੇ ਆਪ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਸੁਖ ਗੁਰਮੁਖ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਭਾਵ - ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਅਰ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਰਲੈ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤਪਤ, ਪਾਲਨ, ਪਰਲੈ ਵਿਨਾਸ ਸਭ ਓਹੋ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੧੬. (ਬਿਰਦ ਪਾਲਨ)

ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਵਣਾਸਪਤਿ ਸਭ ਚੰਦਨ ਹੋਵੈ। ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ਹੋਇ ਸੰਗਿ ਪਾਰਸਿ ਢੋਵੈ।

ਨਦੀਆ ਨਾਲੇ ਵਾਹੜੈ ਮਿਲਿ ਗੰਗ ਗੰਗੋਵੈ। ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਪਾਪਾ ਮਲੁ ਧੋਵੈ।

ਨਰਕ ਨਿਵਾਰ ਅਸੰਝ ਹੋਇ ਲਖ ਪਤਿਤ ਸੰਗੋਵੈ। ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਲੋਵੈ।

ਪਦਾਰਥ - ਢੋਵੈ=ਮਿਲ ਕੇ। ਵਾਹੜੇ=ਨਿੱਕੇ ਨਾਲੇ। ਗੰਗੋਵੈ=ਵੈ (ਉਹ) ਭੀ ਗੰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਹੜੇ=ਨਿੱਕੇ ਨਾਲੇ।

ਅਰਥ - ਚੰਦਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ (ਨਾਲ) ਸਾਰੀ ਬਨਾਸਪਤੀ ਚੰਦਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅੱਠਾਂ ਧਾਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਧਾਤ (ਸੋਨਾ) ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਦੀਆਂ, ਨਾਲੇ ਤੇ ਨਿੱਕੇ ਨਾਲੇ ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗੰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, (ਕਿਉਂ ਜੋ) ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਧੋ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। (ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਖ) ਦੇਖਣ ਨਾਲ (ਅਥਵਾ ਸੰਗੋਵੈ) ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਅਸੰਖ ਪਤਿਤਾਂ ਦੇ ਨਰਕ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਸੋ) ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ - ਇਸ ਵਿਖੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਮਹਿਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਉਸ ਪਰ ਟੇਕ ਧਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਉਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੰਦਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬੀ ਗੁਰਮੁਖ ਵੇਖ ਕੇ (ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ) ਹਨ।

੧੭. (ਪ੍ਰੇਮ)

ਦੀਪਕ ਹੇਤੁ ਪਤੰਗ ਦਾ, ਜਲ ਮੀਨ ਤਰੰਦਾ। ਮਿਰਗੁ ਨਾਦ ਵਿਸਮਾਦੁ ਹੈ ਭਵਰ ਕਵਲਿ ਵਸੰਦਾ।

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤਿ ਹੈ, ਦੇਖਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰੰਦਾ। ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤੁ ਹੈ ਸੰਜੋਗੁ ਬਣੰਦਾ।

ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਮਾਂ ਪੁਤੁ ਮਿਲੰਦਾ। ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰੰਦਾ।

ਪਦਾਰਥ - ਮੀਨ=ਮੱਛੀ। ਵਿਸਮਾਦੁ=ਅਚਰਜ। ਨਾਰਿ=ਇਸਤ੍ਰੀ। ਭਤਾਰ=ਭਰਤਾ।

ਅਰਥ - ਦੀਵੇ ਦਾ ਹਿਤ ਭੰਬਟ ਨੂੰ ਹੈ, ਮੱਛੀ (ਹਿਤ ਨਾਲ) ਜਲ ਤਰਦੀ ਹੈ। ਹਰਨ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਹੇਰਾਨ ਹੈ (ਭਾਵ ਮਸਤ ਹੈ), ਭੌਰਾ ਕੌਲ (ਫੁਲ) ਤੇ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਚੰਦ ਦੀ ਚਕੋਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ, ਦੇਖ ਕੇ (ਉਸੇ ਦਾ) ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੈ। ਚਕਵੀ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ) ਸੰਜੋਗ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਨਾਰ ਨੂੰ ਪਤੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ ਤੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਮਿਲਨ ਦਾ (ਹਿਤ ਹੈ)। (ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਆਪ ਹੀ ਆਪ (ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ) ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਪਰ) ਗੁਰਮੁਖ (ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ) ਪਰਚਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ - ਜਿੱਕੁਰ ਏਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹਨ, ਉੱਕਰ ਗੁਰਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਪਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੋ।

ਈਸ਼ੂਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ

ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ

73. ਗੁਰੂ

ਮਃ ੧ ॥ ਕੁੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਕੁੰਭੁ ਨ ਹੋਇ ॥
ਗਿਆਨੁ ਕਾ ਬਧਾ ਮਨੁ ਰਹੈ ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ੫ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੯

ਗੁਰੂ : ਗੁ=ਅੰਧੇਰਾ ਰੂ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਜੋ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਅੰਧੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰ ਦੇਵੇ ਉਸ ਕਾ ਨਾਮ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ ॥
ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ
ਗੁਰੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੪

ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ ਕੁੰਜੀ ਗੁਰੁ ਸਉਪਾਈ ॥
ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਰਣਾਈ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੫

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਗੁਰੁ ਕੁੰਜੀ ਪਾਹੁ ਨਿਵਲੁ ਮਨੁ ਕੋਠਾ ਤਨੁ ਛਤਿ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਮਨੁ ਕਾ ਤਾਕੁ ਨ ਉਘੜੈ ਅਵਰ ਨ ਕੁੰਜੀ ਹਥਿ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੩੭

74. ਤਮਾਮ ਵੇਦਾਂਤੋਂ ਕਾ ਨਿਚੋੜ (ਸਾਰ ਸਿਧਾਂਤ)

1. ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਠਾ 2. ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਸ਼ਟੀ 3. ਬ੍ਰਹਮ ਚਿੰਤਨ ਹੀ ਹੈ।

1. ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਬਗੈਰ ਨ ਕੁਛ ਥਾ ਹੀ, ਨਾ ਕੁਛ ਹੈ ਹੀ ਔਰ ਨ ਕੁਛ ਹੋਗਾ ਹੀ। ਯੇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਮਸ਼ਟੀ, ਵਿਅਸ਼ਟੀ, ਅਸਬੂਲ, ਸੂਖਸ਼ਮ ਔਰ ਕਾਰਣ ਪਰਪੰਚ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ। ਸਤਿ-ਚਿੱਤ-ਅਨੰਦ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਹੀ ਹੈ।

2. ਜਬ ਸਭ ਸਤਿ-ਚਿੱਤ-ਅਨੰਦ ਪੂਰਨ ਯਾਨੀ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਹੈ ਤੋ ਯਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰਪੰਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ।

3. ਜਿਸ ਵਕਤ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿ-ਚਿੱਤ-ਅਨੰਦ ਪੂਰਨ ਹੀ ਸਭ ਹੈ ਤੋਂ ਯਹੀ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਹੈ ਔਰ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਚਿੰਤਨ ਕਰਤੇ-ਕਰਤੇ ਬਿਰਤੀ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਤੀ ਹੈ।

ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੇ ਲੱਛਣ ਐਸੇ ਲਿਖਤੇ ਹੈ -

ਸਲੋਕ

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੨

ਯਾਨੀ :

1. ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਠਾ
 2. ਬ੍ਰਹਮ ਚਿੰਤਨ
 3. ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ
- ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਪੁਰਸ਼।

75. ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ

1. ਤੱਤ ਗਿਆਨ
2. ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੈ
3. ਮਨੋ ਨਾਸ ਕਾ ਅਭਿਆਸ

1. ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਬਗੈਰ ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਔਰ ਸਤਿ-ਚਿੱਤ-ਅਨੰਦ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪ ਹੈ।
2. ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਦੇਹ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਸਾਸ਼ਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕਾ ਮਨ ਮੇਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਭਾਵ ਹੋ।
3. ਮਨ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕਾ ਪੁਤਲਾ ਹੈ, ਜਬ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਾ ਹੋ ਤੋ ਮਨ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ।

ਜਬ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਨ ਤੀਨ ਸਾਧਨੋਂ ਕਾ ਬਾਰੰਬਾਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤੋ ਜਲਦੀ ਹੀ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਅਵਸਥਾ ਆਦਿ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਤੀ ਹੈ। ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਸੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੈ ਔਰ ਮਨੋ ਨਾਸ ਹੂਆ ਕਰਤਾ ਹੈ ਔਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੈ ਔਰ ਮਨੋ ਨਾਸ ਸੇ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਕੀ ਇਸਥਿਤੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਔਰ ਅਖੀਰ ਮੇਂ ਏਕ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪ ਅਵਸਥਾ ਹੋਤੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕੀ ਮੁਕੰਮਲ ਅਵਸਥਾ ਹੈ।

ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਿਆ ਨਾਹਿ ਜਿਹਿ ਕੰਚਨ ਲੋਹ ਸਮਾਨਿ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਮੁਕਤਿ ਤਾਹਿ ਤੈ ਜਾਨਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੭

ਜਿਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਉਮੈ ਤਜੀ ਕਰਤਾ ਰਾਮੁ ਪਛਾਨਿ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਵਹੁ ਮੁਕਤਿ ਨਰੁ ਇਹ ਮਨ ਸਾਚੀ ਮਾਨੁ ॥ ੧੯ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੭

76. ਆਤਮਾ ਤੋ ਤਮਾਮ ਕਲਪਨਾ ਸੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੇ ਲੀਏ ਹੀ ਬਰੀ ਹੈ ॥

1. ਮਨ
2. ਵਿਖਸ਼ੇਪ
3. ਅਵਰਨ

ਯੇਹ ਤੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਧਰਮ ਹੈਂ ਨਾ ਕਿ ਆਤਮਾ ਕੇ। ਆਤਮਾ ਤੋ ਤਮਾਮ ਧਰਮੋਂ ਸੇ ਮੁੱਬਰਾ (ਨਿਰਲੇਪ) ਹੈ।

1. ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੁਭ ਕਰਮ ਸੇ ਮਨ ਦੋਸ਼ ਕੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੈ।
2. ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਸੇ ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਦੋਸ਼ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਔਰ
3. ਗਿਆਨ ਸੇ ਅਗਿਆਨ ਅਵਰਨ ਕੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੋਤੀ ਹੈ।

ਰਜੋ, ਤਮੋ, ਸਤੋ, ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ - ਯੇਹ ਤੋ ਮਨ ਕੀ ਬਿਰਤੀਆਂ ਹੋਤੀ ਹੈਂ। ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਮੇਂ ਕੋਈ ਭੀ ਬਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਵੁਹ ਬਿਰਤੀ ਹੀਨ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਹਰ ਹਾਲਤ ਮੇਂ ਤਮਾਮ ਕਲਪਨਾ ਸੇ ਬਰੀ ਹੈ ਔਰ ਅਪਨੇ ਆਪ ਮੇਂ ਐਸੇ ਹੀ ਇਸਥਿਤ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਪੱਥਰ ਅਪਨੀ ਕਠੋਰਤਾ ਮੇਂ, ਪਾਨੀ ਅਪਨੀ ਦ੍ਰਵਤਾ ਮੇਂ ਔਰ ਆਕਾਸ਼ ਅਪਨੀ ਸੁੰਨਤਾ ਮੇਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਇਸਥਿਤ ਹੈ।

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ (Inspired Thoughts of Swami Ram)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-43)

ਪਹਿਲਾ ਅਧਿਆਇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸਚਾਈ ਦੀ ਖੋਜ ਹੈ। ਸਚਾਈ ਅਮਰ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਸੀ, ਅੱਜ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ, ਬੋਲ ਤੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨਾਲ, ਤੁਸੀਂ ਪਵਿੱਤਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਚਾਈ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਚਾਈ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਵੈ ਸੁਧਤਾ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਰਾਹ ਮਿਲ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਚਾਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਰਾਹ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਸਚਾਈ ਹਰੇਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਸਚਾਈ ਹਰੇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਚਾਈ ਹੀ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰੇਕ ਦੀ ਹੋਂਦ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰਖਸ਼ਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੈ। ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਨੂੰ ਘੜੀ-ਘੜੀ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਹਰ ਨਦੀ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗਲੇ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਜਾਓ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਸਾਰੇ ਹੀ ਓਨੇ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਗੱਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਜਾਗਰਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰਸਤੇ ਵੀ ਲੱਭ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਣੀ ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਲੱਭ

ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚਾ ਭਗਤ, ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਹੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਫਿਲੋਸਫੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ, ਸੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇਕ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ - ਸੱਚ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸੋਚ ਨਾਲ, ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹਰ ਪਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨੀ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਪਰ ਸੱਚਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤਾਂ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚਾ ਭਰੋਸਾ ਤੁਹਾਡੀ ਰੱਖਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ। ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਉਤਰ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਮਾਗੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਜਾਂ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਤਸੱਲੀ ਮਿਲੀ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਉਤਰ ਲੱਭਣੇ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਹੈ।

ਸਚਾਈ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ। ਸਚਾਈ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਬਦਲ ਲਈਏ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਚਾਈ ਜਾਨਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੀਏ। ਉਹ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਚਾਈ ਜਾਣ ਲੈਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜੇ ਦਵੰਦ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਸੱਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ, ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਜਗਿਆਸਾ ਰੱਖੀਏ, ਸੱਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲੱਭੀਏ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੀ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਗੁਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਲੋੜ ਹੈ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਦੀ, ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ

ਹੈ।

ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਆਲਸ ਕਰਕੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਮਨੋਰਥ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਵੱਸਕ ਹੈ ਪਰ ਜਗਿਆਸੂ ਲਈ ਆਲਸ ਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਤੇ ਸੱਚੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਜਗਿਆਸੂ ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਜਗਿਆਸੂ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾਉਂਦੇ। ਦੂਸਰੀ ਪੌੜੀ ਹੈ ਲਗਾਤਾਰ ਤੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ। ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੇ।

1. ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਵ ਲਈ ਸਤਰਕ ਰਹੋ।

2. ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਠੀਕ ਤੇ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

3. ਹਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹੋ।

ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੰਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਅਧਿਆਤਮਕ ਜੋੜੀ ਲਈ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਜੇਕਰ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੰਗੀ ਤੇ ਸੋਹਣੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੇਵਲ ਕਾਮ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੀ ਰਹਿਣ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਅਧੂਰਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹਨ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਪਤੀ, ਪਤਨੀ, ਬੱਚੇ, ਪਰਿਵਾਰ, ਧਨ ਦੌਲਤ ਸਭ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਬੇਸਮਝੀ ਕਰਕੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬੰਧਨ ਕੇਵਲ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਗੱਲ

ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੱਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਿਆਰ ਕਰੋ, ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਵੋ। ਪਿਆਰ ਤੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਫਰਕ ਸਮਝ ਕੇ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬਦਲਾਵ ਲਿਆ ਕੇ ਸੁੱਧਤਾ ਲਿਆ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬੰਧਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅਗਿਆਨ ਕਾਰਨ ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਉਲਝ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਛੱਡਣਾ, ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨਾ।

ਹੁਣੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਓ

ਅੱਜ ਦੀ ਭੀੜ ਭੜਕੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਤੋਹਫਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਆਪਣਾ ਦਿਮਾਗ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਣਾ ਹੈ, ਕੀ ਬੋਲਣਾ, ਕਿਵੇਂ ਬੋਲਣਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਰਹਿਣਾ-ਸਹਿਣਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਪੈਸਾ, ਕੇਵਲ ਇਕ ਰਾਹ ਹਨ - ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਆਰਾਮ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨ ਪੱਧਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਵੋਗੇ ਤਾਂ ਆਰਾਮ ਕਰ ਸਕੋਗੇ, ਭਾਵ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਪੱਠੇ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤੇ ਉੱਚੀ ਥੈਰੇਪੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਇਲਾਜ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦਾ ਤਨਾਓ, ਸਰੀਰ, ਦਿਮਾਗ ਸਭ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦਾ, ਮਨ ਦਾ ਤਨਾਅ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ 80% ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਮਨ ਦੇ ਤਨਾਅ ਫਿਕਰ ਨਾਲ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਤਨਾਅ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਥੈਰੇਪੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਰਹੋਗੇ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਜਾਓਗੇ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਥੈਰੇਪਿਸਟ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹੋਗੇ, ਉਹ ਕੋਈ ਥੈਰੇਪੀ (ਇਲਾਜ) ਨਹੀਂ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ। ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ।

ਚਲਦਾ.....!'

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਜਨੋਂ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ!

ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਵੱਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟੀ.ਵੀ. ਤੇ ਸਬਸਕਰਾਇਬ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਫਾਸਟਵੇਅ ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ. ਨੈਟਵਰਕ
ਚੈਨਲ ਨੰਬਰ - 221 ਪੰਜਾਬ ਪਲੱਸ ਰਾਹੀਂ
ਸਮਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ - ਸਵੇਰੇ
4.45 ਤੋਂ 6.45 ਤੱਕ (2 ਘੰਟੇ)

ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਫਾਸਟਵੇਅ ਕੇਬਲ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਉਤੇ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸਾਵਣਿ - ਸੰਗਰਾਂਦ-16 ਜੁਲਾਈ, ਸਨਿੱਚਰਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 13 ਜੁਲਾਈ, ਬੁੱਧਵਾਰ (ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮੀ 7.00 ਤੋਂ 9.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

A/C No. 12861100000008, RTGS/IFSC Code - PSIB0021286,

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

A/C No. 12861100000005, RTGS/IFSC Code - PSIB0021286, Branch Code - C1286

Within India	
Subscription Period	By Registry Post/Cheque
1 Year	Rs. 300/320
3 Year	Rs. 750/770
5 Year	Rs. 1200/1220
Life (20Year)	Rs 3000/3020

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

PURSUANT OF GOVT. OF INDIA FCRA GUIDELINES REGARDING DONATIONS FROM ABROAD

It is for your kind information that Bank Account No. 0779000100179603 earlier opened in Punjab National Bank, Mullanpur Garibdas, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)-140901 for receiving donation from foreign countries has been changed with immediate effect. Now, FCRA Saving Bank Account for this purpose has been opened in State Bank of India as per instructions of Govt. of India. Particulars of the New Account are given below for online transfer of donation amount:

Name of Account – Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Account No. – 40227222757, Bank - State Bank of India

Branch - New Delhi Main Branch, 11 Sansad Marg, New Delhi-110001

Swift Code - SBININBB104, IFSC Code - SBIN0000691, Branch Code – 00691,

Purpose Code - P1303 (Donations to religious and Charitable Institutions in India)

You are requested that forthwith all donations amounts should be sent to the Trust only through one of the following banks specified by Govt. of India:

LIST OF CORRESPONDENT BANKS

Australia

1. Commonwealth Bank Of Australia CTBAAU2S
2. Australia And NewZealand Banking Group Ltd ANZBAU3M
3. National Australia Bank Ltd NATAAU33
4. Westpack Banking Corporation WPACAU2F

Canada

1. SBI Canada Bank SBINCATX
2. Canadian Imperial Bank Of Commerce CIBCCATT
3. Bank Of Montreal BOFMCAM2
4. Royal Bank Of Canada ROYCCAT2
5. The Toronto Dominion Bank TDOMCATT
6. The Bank Of Nova Scotia (SCOTIA BANK) NOSCCATT

Germany

1. Commerze bank AGCOBADEFF
2. DZ Bank AG Deutsche Zentral-Genos GENODEFF
3. Uni Credit Bank AGHYVEDEMM
4. Bayerische Landes bank BYLADEMM
5. Landes bank Baden Wurttemberg SOLADEST
6. Norddeutsche Landes bank Girozen trale NOLADE2H
7. Deutsche Bank AGDEUTDEFF
8. HSBCT rinkauss & Burkhardt AGTUBDDEDD

Italy

1. Credit Agricole Italia SpACRPPIT2P
2. Intesa Sanpaolo Sp ABCITITMM
3. Unicredit SPAUNCRITMM
4. Banca Popolare di Sondrio Societa Cooperativa perAzioni POSOIT22
5. BPER Banca Sp ABPMOIT22

United Kingdom

1. Standard Chartered Bank SCBLGB2L
2. Coutts and Company COUTGB22
3. National Westminster Bank Plc (NatWestBank) NWBKGB2L
4. Royal Bank of Scotland Plc RBOSGB2L
5. Barclays Bank Plc BARCGB22
6. HSBC Bank Plc MIDLGB22
7. Lloyds Bank Plc LOYDGB2L
8. State Bank of India (UK) Ltd. SBOIGB2L

United States

1. Fifth Third Bank FTBCUS3C
2. HSBC Bank USA National Association MRMDUS33
3. Deutsche Bank Trust Company Americas BKTRUS33
4. Wells Fargo Bank National Association WFBIUS6S
5. Silicon Valley Bank SVBKUS6S
6. State Bank of India (California) SBCAUS6L
7. The Bank of New York Mellon IRVTUS3N
8. PNC Bank National Association PNCCUS33
9. BOKF National Association BOKUS44
10. MUFG Union Bank National Association BOFCUS33
11. Bank of America National Association BOFAUS3N
12. Key bank National Association KEYBUS33
13. US Bank National Association USBKUS44
14. Citi bank NACITIUS33
15. JP Morgan Chase Bank National Association CHASUS33
16. The Northern Trust Company CNORUS44

In case you want to send donations by cheque, please send it to the Trust along with Donor's ID Proof & Address Proof at the address : Gurdwara Isher Parkash, Ratwara Sahib, (Near New Chandigarh), P.O Mullanpur Garibdas, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)-140901, Punjab (India)

For any query, please contact Mobile No. 98889-10777. Email id : gurmukh4124@gmail.com

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-	
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-	
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-
21. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1		90/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	200/-	
(ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)		
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ		
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	60/-	
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ		
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-	
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-	
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-	
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-	
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-	
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-	
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-	
41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-	
42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-	

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	English Version	Price
43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-		
44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-		
45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-		
46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-		
47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-		
48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-		
49. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-		
50. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-		
51. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ...			
1. Baisakhi (ਬੈਸਾਖੀ)			5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)			70/-
3. Discourses on the Beyond - 1(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 1)			50/-
4. Discourses on the Beyond - 2(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 2)			50/-
5. Discourses on the Beyond - 3(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 3)			50/-
6. Discourses on the Beyond - 4(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 4)			60/-
7. Discourses on the Beyond - 5(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 5)			60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)			80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)			20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹਿ ਕੈ)			70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)			80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)			80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)			110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals			10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji			5/-
16. Divine Word Contemplation Path (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)			150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)			260/-
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ?)			200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

**A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine
Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861100000008
RTGS/IFSC Code - PSIB0021286, Branch Code - C1286**

**Our Address: Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,
(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)
140901, Pb. India**

Discourses on the Beyond (Part - 6)

Chapter - 8

Mind - A Rebellious King

By conquering the mind conquer the mankind

According to the tenets of Sri Guru Granth Sahib, 'mind' in this body is a very big power. If this mind stands by the 'jeev' (sentient being) determinedly, then this 'jeev' can realize the Supreme Essence and thereby gain riddance from all torments. If it does not stand by him, he has to wander into 84 lakh existences. Therefore, it is of foremost importance to control the mind -

By M learn:

With the mind lies our concern; by subduing the mind comes true success in obtaining liberation.

Kabir thus speaks to his self: None like the mind have we found to guide.' P. 342

ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ॥

ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ॥

The 'mind' is a material or physical power. When we go very deep to explore it, then it becomes Divine sentient power. It is the intrinsic attribute of five elements, which is also called the 'soul of five elements' -

'It is being brought into being also by the five elements.' P. 342

ਇਹੁ ਮਨੁ ਪੰਚ ਤਤ ਕੋ ਜੀਉ॥

When we uplift this mind, then, on gaining knowledge and enlightenment, it remains absorbed in the Name Divine. This is the state of the 'Brahmgyani' (one who knows the Ultimate Spiritual Reality), who is the knower of the three worlds. But only a rare one has conquered this mind and

known its true form because Guru Sahib says -

'My mind, thou art the embodiment of Divine Light.

So know thy Source.

O my mind, the Reverend Lord is with thee. By Guru's teaching enjoy His love.' P. 441

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ॥

ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ॥

This mind in its full profundity is the 'sentient soul'. Its power works in the body but only a rare one knows its true form. Even great saints and sages could not discover it from within the body.

'Sanak and Brahma's other sons Narad the sage and Shesha-Naga - These too have not had vision of the self in the physical frame.' P. 330

ਸਨਕਾਦਿਕ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਸੇਖਾ॥

ਤਿਨ ਭੀ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਨਹੀ ਪੇਖਾ॥

Even Sanak, Sanandan, Sanat Kumar, Sage Narad and Shesha-naga (thousand-headed serpent) could not recognize the 'sentient form' in the body. It is the 'soul essence' that runs the body. Even they did not peep within and did not see this mind (soul). When man's body perishes, where does the mind go? Such is the Gurbani's edict -

'Brother, contemplate the mind's mystery:

As is the body dissolved, into what does the mind find absorption?' P. 330

ਇਸ ਮਨ ਕਉ ਕੋਈ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ॥

ਤਨ ਛੁਟੇ ਮਨੁ ਕਹਾ ਸਮਾਈ॥

The mind has no form, colour and vesture. But it is realized only when all the five illusions are destroyed. It was realized by Saints Jaidev, Namdev, Kabir etc. who practised loving and devotional worship of God, and this happened owing to Divine Ordinance, and it is again owing to Divine Ordinance that it is understood. He, who understands the mystery of mind, gains absorption in God. This light-like mind abides in the entire body. It is this light-like mind abiding in the body, which is contemplated by all. Guru Sahib says -

'My mind, thou art the embodiment of Divine Light.

So know thy Source.

O my mind, the Reverend Lord is with thee. By Guru's teaching enjoy His love.' P. 441

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ॥
ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ॥

Only a Guruward or Guru-directed person can see the 'mind' in the body. People have become so money-minded or materialistic that their entire occupation is in bodily relishes. Only a rare one is found to be aligned with the Guru and God, who, in his physical life, casts a glance towards the soul too, and destroys his ego by practising God's loving and devotional worship. The general view of the people is that even big anchorites could not find the soul in the body even after rigorous and long practice of Divine Name contemplation. That is, even their glance remained confined to bodily relishes in one form or the other. They could not rise above and attain to the subtlety of the exalted spiritual state.

'Only the rare God-instructed one may view the self (mind) in the body concealed.

Love and devotion to God comes when egoism is dried up.

Yogis, practitioners of austerities, observers of vows of silence, those engaging in long concentration -

All such too fail to view the conscious self (mind) in the body.' P. 124

ਇਸੁ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਖੈ॥
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਜਾ ਹਉਮੈ ਸੋਖੈ॥
ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਮੋਨਿਧਾਰੀ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ
ਤਿਨ ਭੀ ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁ ਨ ਦਿਖਾਵਣਿਆ॥

In the mind or self abides Lord God -

'The mind is in the body and in the mind is the True One.

Meeting with the True One, the mortal is absorbed in Him, the True One.' P. 686

ਤਨ ਮਹਿ ਮਨੁਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਾਚਾ॥
ਸੋ ਸਾਚਾ ਮਿਲਿ ਸਾਚੇ ਰਾਚਾ॥

That man is true who on meeting the True Lord has become absorbed in Him, and God has become lodged in the mind within his body. That slave becomes aligned with the Lord's feet whom the Perfect True holy Preceptor himself meets and enables him to meet the Lord.

In this way, the mind is a very great force. Psychologists have divided the mind into three parts. First and upper portion is called 'wakeful mind'; second part is called 'half conscious mind' and the third part is called 'unconscious mind'. But in spirituality, experience gained through earnest spiritual efforts is different from this. That upper mind is called the subconscious mind. As this mind does not know its reality, it never goes into explaining its depth or profundity. Lying oblivious and asleep in the three attributes of Maya (Mammon), man spends his life in having dreams. His entire life passes in sleep -

'In the Three qualities is the world wandering, asleep;

In sleep life's night passed.' P. 920

ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰ ਭ੍ਰਮਿ ਸੁਤਾ ਸੁਤਿਆ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ॥

His entire life, engrossed in Mammonic sleep, passes in having dreams, and he cannot know his elemental form (soul). Acknowledged and approved holy, saints, sages, *pirs* (Muslim holy men), prophets, Guruwards, the four *Vedas*, six *Shastras*, 27 *Smritis*, *Upnishadas*, *Gita*, *Koran*, *Tauret*, *Angeel*, *Zamboor* and *Bible* are all calling loudly to rouse him from sleep, but he does not wake up and remains lost in sleep and does not give up dreaming, as is the *Gurbani* edict -

'The saints shout, shriek and ever give good advice, O Farid.

But they whom the Satan has led astray, how can they turn their mind towards God?'

P. 1378

ਫਰੀਦਾ ਕੁਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ॥

ਜੋ ਸੈਤਾਨਿ ਵੰਞਾਇਆ ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ॥

The second state in which man's mind has been called half-conscious, lies somewhere between sleep and wakefulness. When, with the power of the holy Word, the mind explores its within, it becomes absorbed in an ecstatic trance. It has knowledge of both the sides. This ignorant world is fully comprehended by it, and it has glimpses of spiritual or soul-world also, and the Light of Truth rises from within. Between the two - Maya (Mammon) and Soul - it is half-sleep and half-awake.

The mind, which scientists describe as unconscious, is fully awake because it is absorbed in its 'real soul form' and thus the Supreme Essence (God), and merging in the Supreme sentience or consciousness, it

becomes the latter's form. Such is the *Gurbani* edict -

'As water into water mingles,

Does light of the self with Divine Light merge.

Then is annulled wandering in transmigration, and poise obtained.

Saith Nanak: To the Lord may I ever be a sacrifice!' P. 278

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ॥

ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ॥

ਮਿਟਿ ਗਏ ਗਵਨ ਪਾਏ ਬਿਸਮਾ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ॥

So, this 'mind' which has been described in *Gurbani*, has several meanings. Somewhere, the collection of 'resolution' and 'choice' has been addressed as 'mann' (mind), which, while engaged in God's worship, takes flights and involves itself in sufferings -

'[The self (mind) is bird on the body's lovely tree settled.]

Some birds on the lovely tree wander in all four directions.

As they wander about, their suffering abounds, bringing burning sorrow and wailing.' P. 66

ਪੰਖੀ ਬਿਰਖ ਸੁਹਾਵੜੇ ਉਡਹਿ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਜਾਹਿ॥

ਜੇਤਾ ਉਡਹਿ ਦੁਖ ਘਣੇ ਨਿਤ ਦਾੜਹਿ ਤੈ ਬਿਲਲਾਹਿ॥

This mind (self) while in action never becomes fully insentient and is not totally oblivious of its true form. At many places, the entirety of the 'inner consciousness' is also called 'mind' or 'self'. It has various forms. It is very difficult to control or master it fully. Various types of God's worshippers, such as reciters of God's Name, those doing 'Nitnem' (reading of *Gurbani* compositions prescribed for daily reading or recitation), chanters of '*Gayatri chant*' and those offering '*namaz*' (Muslim prayer) are very

troubled at the hands of mind because it is like mercury. Just as mercury does not come under a finger and does not stick to one spot, mind too does not come under control until eagle-like knowledge pounces upon it and clutches it in its claws. He, who has conquered the mind, conquers the whole world. Various kinds of desires and seed-like proclivities of previous births stick to it which do not let it rest. Even great anchorites got defeated at the hands of mind. Guru Sahib says that there are five big and terrible enemies within us (lust, wrath, avarice, attachment and pride along with their devilish army) which are always on the look out to attack every pious man who tries to lead us on the path of goodness and God's worship.

'In the self (mind) reside the five secret ones (five evil passions) -

Therefore is the mind not in poise, wandering about as one unattached to home.

With the Lord gracious is not my mind in constant devotion;

Turned avaricious, a hypocrite and sinner, a dissembler,

To Maya is it deeply attached.' P. 359

ਭੀਤਰਿ ਪੰਚ ਗੁਪਤ ਮਨਿ ਵਾਸੇ॥

ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਹਿ ਜੈਸੇ ਭਵਹਿ ਉਦਾਸੇ॥

ਮਨੁ ਮੇਰਾ ਦਇਆਲ ਸੇਤੀ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹੈ॥

ਲੋਭੀ ਕਪਟੀ ਪਾਪੀ ਪਾਖੰਡੀ ਮਾਇਆ ਅਧਿਕ ਲਗੈ॥

'Man's mind wanders in ten directions; how can he, then, sing God's praise?

The body organs are greatly engrossed in misdeeds, and lust and wrath ever infest man.'

P. 565

ਮਨੁਆ ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਵਦਾ ਓਹੁ ਕੈਸੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ॥

ਇੰਦ੍ਰੀ ਵਿਆਪਿ ਰਹੀ ਅਧਿਕਾਈ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿਤ ਸੰਤਾਵੈ॥

'This mind is extremely powerful and by no

endeavours, whatsoever, it leaves man.

The mind affects man with the disease of duality and inflicts severe punishment on him.'

P. 33

ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਅਤਿ ਸਬਲ ਹੈ ਛਡੇ ਨ ਕਿਤੈ ਉਪਾਇ॥

ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਖੁ ਲਾਇਦਾ ਬਹੁਤੀ ਦੇਇ ਸਜਾਇ॥

The mind does not rest even for a moment and does not let the consciousness to align with its source. Until the True Holy Preceptor is met, this mercurial mind does not leave the 'jeev' (sentient being) and continues wandering outside -

'The mind is stilled not for an instant;

In various moods in ten directions it moves about.

By great good fortune as was met the Master (Guru), perfectly - endowed,

By the Divine Word imparted by him was the mind stilled.' P. 171

ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਖਿਨੁ ਨ ਟਿਕੈ ਬਹੁ ਰੰਗੀ

ਦਹ ਦਹ ਦਿਸਿ ਚਲਿ ਚਲਿ ਹਾਵੈ॥

ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੀਆ ਮਨੁ ਠਾਵੈ॥

Even by performing various rituals does the unconquerable mind come under control, as is the Guru's edict -

'Stubborn is the egoist's mind, and to duality gets attached.

To such a one comes not joy even in dream;

In continuous suffering is his life passed.

In numerous places have scholars studied scriptures to exhaustion:

Yet the mind unsubdued remains, though ritual actions to exhaustion be performed.' P. 644

ਮਨਮੁਖ ਮੰਨੁ ਅਜਿਤੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ॥

ਤਿਸ ਨੋ ਸੁਖੁ ਸੁਪਨੈ ਨਹੀ ਦੁਖੇ ਦੁਖਿ ਵਿਹਾਇ॥

ਘਰਿ ਘਰਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੀਡਿਤ ਥਕੇ ਸਿਧ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇ॥

ਇਹੁ ਮਨੁ ਵਸਿ ਨ ਆਵਈ ਥਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ॥

This 'jeev' (sentient being man, soul) is caught in ego. The 'mind' can neither be killed, nor can it be controlled. When the Perfect holy Preceptor gives the boon of the 'holy Word or chant' and the 'jeev' (sentient being) under the influence of the company of the holy engages in exploring his within, then is 'ego' understood which is annulled by obeying the Divine Ordinance. Then by realizing his true form, the mind is stilled, and abiding in his own home becomes absorbed in the Supreme Bliss.

So, by reflecting on the Guru's holy Word and realizing the Divine Ordinance, this 'mind' can be conquered. The outer form of this mind which resolves and chooses and is engrossed in sinful pleasures does not remain still even for an instant. By reflecting on the Guru's holy Word and by exploring the mind, when we realize its true form, then, it dies in this form and considers itself a single soul. The Guru's edict is -

'The ignorant fools that have retired into waste places to subdue the mind,

Have failed so to subdue it.

Saith Nanak: Should any seek to subdue it, The Master's (Guru's) Word must he contemplate.

All seek the mind to subdue -

Hard is such achievement.

Saith Nanak: The mind by the mind is subdued,

After the Master's touch has to it such power imparted.'

P. 1089

ਮਾਰੁ ਮਾਰਣ ਜੋ ਗਏ ਮਾਰਿ ਨ ਸਕਹਿ ਗਵਾਰ॥

ਨਾਨਕ ਜੇ ਇਹੁ ਮਾਰੀਐ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰਿ॥

ਏਹੁ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਨਾ ਮਰੈ ਜੇ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥

ਨਾਨਕ ਮਨ ਹੀ ਕਉ ਮਨੁ ਮਾਰਸੀ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਸੋਇ॥

Those who repair to forests, mountains, ice caves and deserts to subdue the mind and for this purpose observe fasts, inflict various torments on the body, fail to control the mind in this way, nor can they kill their wilfulness. It can be killed only by reflecting on the Guru's holy Word by his grace.

At one place, Guru Sahib says that this mind sports bound by the Divine Ordinance. In an instant, it flies into ten directions. When the Lord is gracious, the mind at once comes under control and is subdued -

'This mind plays subject to the Lord's Will and wandering in ten directions, returns in a moment.

When the True Lord Himself shows mercy, then this mind is instantly subdued through the Guru.

Realizing the Name, man comes to know the way to subdue his mind.

O Nanak, remember thou ever the Lord's Name,

That thou may be ferried across the dreadful world ocean.'

P. 1260

ਇਹੁ ਮਨੁ ਖੇਲੈ ਹੁਕਮੁ ਕਾ ਬਾਧਾ

ਇਕ ਖਿਨ ਮਹਿ ਦਹ ਦਿਸ ਫਿਰਿ ਆਵੈ॥

ਜਾਂ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ

ਤਾਂ ਇਹੁ ਮਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਤਕਾਲ ਵਸਿ ਆਵੈ॥

ਇਸੁ ਮਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਮਨ ਹੂ ਜਾਣੈ

ਬੁਝੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸਦਾ ਤੂ

ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਜਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰਿ॥

When the 'jeev' (sentient being) forges relationship with the capable holy Preceptor, he follows his teachings in his life. With the increase in loving and devotional worship, when he becomes united with the Guru (Holy Preceptor), then he gains the capability

of surrendering his all - body, mind and wealth - to him (Guru). He becomes capable of surrendering fully his egoism and attachment at the Guru's lotus feet. The Guru by imparting him the true teaching effaces his 'I-ness' or egoism. By granting him 'seeing vision', the Guru enables him to have a glimpse of God, the Supreme Essence, in every being. He enables him to attain the Sole Unity. Then nowhere is left the existence of this mind and it becomes absorbed in God, its real form, and its separate existence is annulled. All this happens by the Guru's gracious glance. When the Sole One Lord is manifested everywhere, then the mind becomes absorbed in his origin, the Lord. In this state, nothing like mind is left in the body. By realizing fully the all-pervading play of the Divine Ordinance, the mind effaces itself

-

*'Wherever I see, there I see the one Lord.
This understanding I have obtained through
the Guru's instruction.
Purging myself of my self-conceit,
O Nanak, I place before Him my mind, body
and breath itself.'* P. 1260

*ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਏਕੋ ਸੋਈ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈ॥
ਮਨੁ ਤਨੁ ਪਾਨ ਧਰੀ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਨਾਨਕ ਆਪੁ ਗਵਾਈ॥*

Big persons in the world have tried to control the mind through force and coercion. But the 'mind' can never be controlled by force and repression, by inflicting various torments on the body, by observing fasts, by hanging upside down and by suffering various other pains.

In 'Dasam Granth', Tenth Guru Sahib mentions such a king who tried to control the mind with the use of force. His name was Parasnath. He was an incarnation of Rudra (Shiva). After the death of Sage Dutt,

he was born in a country named Roh (Baluchistan). He was a brilliant child. It was difficult to bear his glory. He was more glorious and radiant than ten suns. The king of that country learnt about this child, and when he entered youth, the king summoned him to his court. The king was captivated by him at the first sight, and married off his daughter to him.

According to the custom of the time, Parasnath worshipped the Primal Force and by manifesting her asked for the grant of boons and said: "May I gain full knowledge of all the spiritual literature and its profound meanings without reading it! May I obtain all kinds of weapons or armaments that I may use as per need! May I subordinate all the kings and rulers unto me! May no king in the world remain independent and all should become subservient to me! May I be able to direct all the divines, practitioners of austerities, Yogis, ascetics, hermits, recluses, practitioners of magical formulas or chants for gaining supernatural powers according to my will!" After obtaining these boons, he became extremely proud. He summoned all the kings and rulers of the world who accepted subordination to him by making various types of offerings. Then he summoned all the Yogis who sported matted here, and said, "Either show miracles, or stop begging from home to home. Shave off your matted hair and become householders." They said, "We are living as per the dictates of our Guru (Master). We are living according to the teachings of our forefathers." In this way, there was a disputation, and he attacked the ascetics. The Yogis were defeated after a long fight. Those who survived had their heads shaved

off. Thereafter, he announced the holding of a *Nrip medh yagya* (a ritual in which a king is sacrificed). This is what is written in stanza No. 124 of the story of *Parasnath* -

*'If one lakh kings are killed, the Rajmedh yajna can be performed.
And to each Brahmin innumerable wealth and one lakh horses are to be given immediately.
In this way, O King, the yajna is completed.'*

ਲੱਛ ਜਉ ਨਿਪ ਮਾਰੀਯੈ, ਤਬ ਹੋਤ ਹੈ ਨਿਪ ਮੇਯ।
ਏਕ ਏਕ ਅਨੇਕ ਸੰਪਤਿ, ਦੀਜੀਯੈ ਭਵਿਖੇਯ।
ਲੱਛ ਲੱਛ ਤੁਰੰਗ ਏਕਹਿ, ਦੀਜੀਯੈ ਅਬਿਚਾਰ।
ਜੱਗ ਪੁਰਣ ਹੋਤੁ ਹੈ, ਸੁਨ ਰਾਜਵਤਾਰ।

This king made '*Hemkund*' in the country which is situated round the valley of Suleimaan mountain in Baluchistan and started performing '*Bhoop medh yagya*' (in which kings are sacrificed). In this *yagya* the fat of the kings is put in the sacrificial fire. He (Parasnath) had captured many kings and he encircled many others to capture them. He started the *yagya*. In it one lakh kings are sacrificed and it is completed by offering their fat. His '*Wazir*' (Minister) told him the entire method and said, "Call all the kings and ask them." Five lakh kings were invited. They were asked: "Is there any king in all the seven worlds whom I have not conquered?" The kings hung their heads in shame and gave no reply. All looked downcast. Then a king said, "O King Parasnath with beautiful eyes! if you want to ask this question you should ask from the sage who is sitting in trance in the belly of a crocodile in the sea. He has described the entire story of your birth." King Parasnath started searching the sea but the crocodile could not be caught. Then Varun, the god of sea informed him, "The crocodile you are looking for, in whose belly Yogi

Machhandar is sitting in trance, lives in the White sea towards the North Pole.

'O King! the Yogi Machhandar is sitting in contemplation in the belly of the crocodile in the white ocean.

Take him out with your net and ask him: O king! do whatever I have said; this is the real measure.' Stanza 137

ਛੀਰ ਸਾਗਰ ਹੈ ਜਹਾਂ, ਸੁਨ ਰਾਜ ਰਾਜ 'ਵਤਾਰ'।
ਮੱਛ ਉਦਰ ਮਛੰਦ੍ਰ ਜੋਗੀ, ਬੈਠ ਹੈ ਬ੍ਰਤ ਧਾਰਿ।
ਛਾਰਿ ਜਾਰ ਨਿਕਾਰ ਤਾਕਾ; ਪੁਛ ਲੇਹੁ ਬਨਾਇ।
ਜੋ ਕਹਾ ਸੋ ਕੀਜੀਯੈ ਨਿਪ, ਇਹੀ ਸਤਿ ਉਪਾਇ।

He got nets cast in the sea, but the Yogi could not be caught in any net. Those who cast nets informed that the crocodile could not be caught and taken out without casting the new net of knowledge. When Parasnath cast this net of knowledge, the crocodile was taken out. On seeing this crocodile all the soldiers in the army became unconscious for a short while. When they regained senses, they took up their arms, reached the king's portal and informed him about the crocodile. When they tried to cut the crocodile's belly, they could not. Parasnath reached the Preceptor of knowledge and asked him how to cut the crocodile's belly.

Dohira (couplet)

'All of them used their power, but the belly of the crocodile could not be ripped. Then the king tired asked the knowledge-Guru.' 145

ਮੱਛ ਪੇਟ ਕਿਹੂੰ ਨਾ ਫੁਟੇ, ਸਬ ਕਰ ਹਟੇ ਉਪਾਇ।
'ਗਯਾਨ ਗੁਰੂ' ਤਿਨ ਕੋ ਹੁਤੋ, ਪੁਛਾ ਤਹਿ ਬਨਾਇ।

When the belly was ripped in the correct manner, Machhandarnath emerged in a state of trance. The knowledge-Guru told them that the moment the sage opened his eyes, he would destroy anyone who came under his gaze. They placed statues made of seven metals before his eyes. When the sage opened his eyes, the statues were burnt to

ashes. Parasnath prayed to him: "Sir! I have conquered all the kings of the world and there is no land or kingdom where my sway does not extend. Kindly tell me if there is any king whom I have not conquered." Machhandarnath replied: "O King! you have done great injustice and committed atrocities. Your name has become infamous. Till today, neither land or kingdom, nor wealth has ever accompanied anyone to the world hereafter, but you have needlessly frightened and intimidated the people. What does it matter, if you have conquered kings and your name works everywhere? But you have not conquered your mind. That king has not come under your control.

'You have not got that mind - king, which conquers all the countries.

You have felt shyful before it several times and in this way, you have not only lost this world but also the next world.' 159

ਜੋ 'ਮਨੁ' ਜੀਤਤ ਹੈ ਸਭ ਦੇਸ,
ਵਹੈ ਤੁਮਰੈ ਨਿਪ ਹਾਥਿ ਨ ਆਯੋ।
ਲਾਜ ਗਈ ਕਛੁ ਕਾਜ ਸਰਯੋ ਨਹੀਂ,
ਲੋਕ ਗਯੋ ਪਰਲੋਕ ਨ ਪਾਯੋ।

'O Parasnath! You have not done anything extraordinary and strange in conquering the whole world. Your conquests have made your name and person fearsome and frightening. The mere mention of your name makes people lament your cruelty and tyranny. You are engrossed in conquering the three worlds but you do not know that you have become a slave to your mind. Your mind has made you lose all sense of shame and landed you in a state where people hate you. You have lost both this world and the world hereafter. All your riches will be left here." Parasnath heard all these things and many other kinds of accusations. He said, "Revered sage! tell me the name of the king

and the country he rules whom I have not conquered. So long as I do not conquer that king, I won't allow myself to be called the emperor." Machhandar Nath said, "O king! that king conquered the great King Bali, Lord Brahma and Lord Vishnu. He defeated Ravana and humbled devils like Shumbh and Ashumb. He cut Mehkhasur into pieces and threw them to the winds. He conquered Dev Gandharbh, Sages etc. and subjugated them. He conquered the likes of Kauravas and Karan. Due to his wrath, Ravana suffered the severing of his ten heads, and gods and demons fought in the battlefield. O king! the name of that king is (*Aviveka*) 'Imprudence'. 'Prudence' and 'Imprudence' are two real brothers, progeny of the same parents. Their family is the same. So this 'Mind-King', bearing the name of 'Imprudence', has conquered all the three worlds, and is dragging around one and all. None has been able to control him." At this, in great anger, Parasnath said, "Kindly tell me: How powerful and strong are his generals? What are their marks or signs? What kind of horses does he possess? What is the colour of his flags? What are their names? Give me detailed information about him and his forces." Machhandarnath gave their names and all other information about them in great detail -

Aviveka (Imprudence): Look king! his complexion is black. His apparel too is black, yet men and women are charmed and captivated by him. His charioteer is black and so are his horses. His ornaments, chariot's equipment, bow and arrow and fluttering flag are also black. So handsome is King *Aviveka* (Imprudence) who has conquered the whole world but he himself is unconquerable.

Kaamdeva (Cupid): O king! Cupid is his Minister whose bow is of flowers and fort of black bees. His banner bears the mark of a 'fish'. Music is played around him. He has an army of beautiful women, who can captivate even the gods. The day, this Minister attacks in anger, none but 'Viveka' (Prudence) can face him.

Basant (Spring season): A strong son of cupid is named 'Basant'. When he comes, lust arises in flowers and fruit and in every particle of the earth. He is very high-handed and wherever he goes, he causes ruin. Only 'Viveka' (Prudence) can fight him.

Hulaas (Joy, elation): Cupid's second son is named 'Hulaas' (Joy, Exultation). When he comes, dark clouds cover the sky, lightnings flash, frogs, croak and peacocks make sounds. These different sounds rouse lust. Only 'Viveka' (Prudence) can save one from this intoxicating and joyful atmosphere.

Anand (Bliss): The third son of Cupid is 'Anand' (Bliss), who is an unconquerable warrior. He overwhelms all in a moment. Only 'Dheeraj' (Patience) can face it effectively.

Bharam (Illusion or Delusion): It is the fourth son of Cupid. He is grey in complexion. His charioteer, chariot and swift horses are also of grey colour. His eyes, body and ornaments are also made of smoke and he vomits smoke too. When he attacks the enemy's army, it disintegrates.

Kalha (Pugnacity): She is an ugly woman who is more horrible than even death. She dominates all the fourteen worlds. She can successfully wield all the weapons of the world. Big countries and their kings tremble at the mention of her name.

Shatruta (Enmity): There is another warrior named Enmity. He is unconquerable who has never shown his back to anyone. His eyes are blood-red and red are his garments. His weapons as well as limbs are also blood-red in colour. His banner too is red like the rising sun. Only a cool-tempered and calm warrior can confront him.

Aalas (Laziness): His chariot, charioteer and banner are all made of smoke. He wears garments of smoke on seeing which even smoke will feel shy. His bow and arrow too are made of smoke. When he attacks none other than diligence can confront him.

Mudd (Pride): He looks impressive with his green banner, green bow and arrow, and green horses. His chariot runs with the speed of wind on seeing which even whirlwinds feel shy. When, causing his horse to dance, he will advance, none other than 'Viveka' (Prudence) will be able to confront him.

Kuvirti (Evil Inclination): He has another evil warrior named *Kuvirti*, who is decorated with black banner, black charioteer, black garments, black horses. He is wearing a black armour. Black is his aspect and black his eyes which cause pain and suffering. His ornaments are made of black pearls. The day on which this idle and corrupt warrior enters the battlefield, the whole army will run away except the one with patience.

Gumaan (Egoism): There is another warrior by the name of *Gumaan* (Egoism). He is wearing an armour of leather. None other than a warrior named 'Sheel' (gentleness) can face him.

Abhimaan (Pride or Arrogance): He thunders like the clouds of *Bhadon* (mid-

August to mid-September) and cracks his sword like lightning. When this warrior advances, he is confronted by 'Sheel' (gentleness) only.

Anarth (Injustice or Misfortune): When he fights by becoming circular or round like his bow, none can see him in the face. All flee out of fear. In this way, when this warrior named 'Anarth' comes causing his horse to dance before you, then only Patience can confront him. Even Cupid shies away on seeing his yellow garments, yellow chariot and yellow bow and arrow. When he enters the battlefield with yellow arrows, only knowledge can fight him with care.

Nindia (slander): Wearing dirty clothes on a dirty body with a dirty crown on her head, when 'Nindia' (slander) enters the battlefield with her dirty charioteer, then only Forbearance or Patience can confront her.

Bhukh-Piyaas (Hunger and Thirst): The warrior of Hunger and Thirst is skilled both in weapons and scriptures. His eyes and clothes are red in colour. Having unlimited brilliance in speech, he is extremely proud. Only Patience or Persistence can face him in the battlefield.

Laalach (Greed): When Greed with playful and flirtatious eyes and aspect comes forward, then even gods are charmed and captivated. Just as strong wind scatters the clouds, similarly, greed disperses all virtues.

Moh (Attachment): His club is long like lightning; his arms are very beautiful and powerful; his chariot moves very fast. He has a handsome aspect. His strength is immeasurable. The day on which this warrior 'Moh' (attachment) comes for fighting and mounts attack, then only

'Thought' or 'Reflection' will be able to face him.

Krodha (Anger): Then, there is another warrior by the name of 'Krodha' (Anger). His chariot too runs with the speed of wind. All wise persons know him. He is extremely glorious, unconquerable and handsome. His strength is beyond measure. He is the fort of the entire army. When, wearing his armour and putting on his bow and arrows, he comes forward causing his horse to dance, then none but 'Shanti' (Peace) can face him.

Ahamkara (Pride; arrogance): He is like an intoxicated elephant, holding a dreadful sword in his hand. He wears black-coloured ornaments studded with blue pearls. He wears a golden girdle round his waist. He looks like a superb elephant. So handsome and brave is the warrior named 'Ahamkara' (Pride). He has conquered all the beings of the world but he himself is unconquerable.

Droha (Malice): He is mounted on a white elephant and fly-whisks of white colour are waved over him from all the four directions. Seeing his golden embellishments, all the men and women are charmed and attracted. He is holding a lance in his beautiful and delicate hands. Seeing his splendour, even the flashing Lightning is shamed. So impressive is the warrior named 'Droha' (Malice). Kings on land and in water and of countries far and near accept his subordination.

Bhrama (Illusion): With curly hair, sporting a beautiful crest and beating the drum, he wins fame and glory. He wears two swords round his waist and puts an armour on his horse too. He is glorious and extremely powerful. He has beautiful and

big arms. Neither can any sword cut him, nor can any sharp spear pierce him. Such is the warrior named '*Bhrama*' (Illusion). The day he is enraged, none but Viveka (Prudence) can redeem man.

Brahmdosh [One who finds flaws in Divinity]: This warrior wears a turban strung with a garland of rubies and adorned with diamonds even in the folds. He is extremely powerful, incontrovertible and unconquerable and supreme among all warriors. He wears a sword round his waist. He is the one who with his hands showers volleys of arrows. Seeing the impact of his laughter, even the lightning feels shy and hides in the mountains. Such a warrior is '*Brahm-dosh*', who crushes the enemy and pleases an imprudent king.

Jhooth [Falsehood]: He, the master of peacock-coloured chariot and horses, is peacock-coloured himself. Seeing him, warriors start trembling with fear. He is the master of unique and infinite glory. He has long arms coming down to his knees. O king! the day, on which this warrior named '*Jhooth*' (Falsehood) causes his horse to dance for fighting, then none other than Truth will be able to check him.

Mithya (Illusory; unreal): He is the warrior whose chariot, horses and banner are black and white. His garments too are black and white seeing which gods, men and sages feel shy. His hair is adorned with golden chains. He looks like God Indra. O king! so powerful and brave is the warrior named '*Mithya*'. He has conquered all the beings of the world. He has brought them under his subordination.

Chinta (Anxiety): Seeing his beautiful eyes, '*Basant Raja*' (Glory of spring season)

bows to him. O Parasnath! '*Chinta-warrior*' has long arms and he is the most difficult to be defeated. His body is imperishable, He is fearless, brave and glorious.

Daridra [Lethargy]: He is wearing beautiful necklaces of diamonds and rubies on his head. He has a mountain-like big elephant that is bound and decorated with golden chains. O king! the name of this warrior is '*Daridra*' (Lethargy). Nobody has ever been able to defeat him.

Shanka (Doubt): He is wearing garments of brocade and he is riding a very beautiful horse. His handsomeness is unbearable. His body is pure and chaste or virgin. He is a great warrior and blood of brave *Kshatris* flows in his veins. He is proud of his brave clan. He is worried lest his own weakness should ruin the entire clan. O king! this fighter by the name of *Shanka*, is the greatest warrior.

Asobha (Inauspicious): This warrior has brown horses harnessed to his brown chariot. He is the one who never receives a wound and never falls from his horse. He has assumed the form of his enemy's death. His person is an embodiment of Light. O king! the name of this warrior is '*Asobha*'. All the three worlds know him. O king! even '*Viveka*' (Prudence; Reason) cannot but fear him.

Asantushta (Dissatisfaction): He who has black horses harnessed to his chariot, is very strong. He is an unconquerable warrior. O king! his name is *Asantushta* (Dissatisfaction). All the three worlds live in dread of him.

Anaash ooch (Imperishable Exalted): He rides a restless horse who won't allow even a fly to sit on it. His head is adorned with

an invincible crest. Seeing this crest of victory, the moon burns with envy. O king! this, warrior is named 'Anaash ooch'.

Hinsa (Violence): He is a warrior who rides a white chariot with white horses. His head is adorned with the crest of invincibility. If Lord Indra's horses happen to see *Hinsa's* horses, they will look down-cast with a sense of inferiority. O king! '*Hinsa*' is the name of this dogged and determined warrior, who remains unconquerable in big wars.

Kumantra (Bad counsel): This great and powerful warrior has conquered all places in water and on land.

Alajja (Shamelessness): Riding a pigeon-coloured horse, he is wearing a big armour and holding a big shield. O king! this warrior bears the name '*Alajja*' (Shamelessness).

Chori (Theft): Wearing dirty and torn clothes, he is a lethargic person. The banner of this rioter too is torn. He is the great and dreadful warrior named '*Chori*' (Theft). Seeing his glory, even a dog afflicted with scabies feels shy.

Bibhchar (Bad conduct; lecherousness): He is another warrior clad in rags. On his head, he wears a half-burnt turban. O king! he rides a large-sized he-buffalo. *Bibhchar* is his name. Only his face is of white complexion; the rest of his body is all pitch black. He has a chariot to which are harnessed many donkeys. His banner is black, and his arms are terrible. The arrow in his hand is a well of blood which never goes dry.

Akirtghanta (Ungratefulness) and *Swami-ghaat* (unfaithfulness to the master)

are two other warriors. They are the killers of the brave enemy soldiers. Is there any individual who has suckled milk from his mother's breast, who does not fear and honour them? Seeing their glory, warriors, getting dejected and disheartened, run away.

Mitter-dosh (Blaming of friend) and *Raj-dosh* (Blaming the state): The two are real brothers. They are the sons of the same family. Both have the same mother. They are perfect *Kshatriyas*. Wherever they go, they conquer the enemy with a single blow.

Irsha and *oochaat* (Jealousy and Indifference): These are two more warriors seeing whom enemies flee. Seeing their handsomeness even heavenly damsels are enamaoured of them. None can confront them. Even great warriors, pressing straws within their teeth, run away.

Ghat (Ambush) and *Vashikaran* (Control): Two more warriors, whose actions are terrible and who have axes in their hands. Highhandedness and committing excesses are their terrible teeth.

Vipada (Adversity), *Jhooth* (Falsehood) and *Vansh Kumar* (Sons of a clan): These are three more warriors. They are without clothes. They are dressed in leaves. They are an embodiment of villainy. They have the noose of lethargy.

Viyog (Separation) and *Aparaadh* (Guilt): There are two more warriors. O king! any number of your warriors wielding all types of weapons will not be able to confront them. They will run away out of fear in a manner of which no example can be given. When these warriors attack like the blazing sun, who will be able to stand before them? Your soldiers and army generals will throw their arms there and then, tear their

uniforms and rip their armours. They will not even have the sense of riding their horses and run away.

Parasnath prayed - "Kind sir! what weapons and means are needed to escape from them, so that these evils may not have any impact?"

Macchandarnath said, "This 'Mind-King' is the most powerful. It has fully controlled the 'jeev-atma' (sentient being; individual soul) and makes him dance to his tune. Only a rare warrior can confront him. The mind is not controlled even by the highly-educated. Rather, it rides over their head and controlling them fully, makes them share the title of 'maha-moorakh' (utter idiot). They acquire learning. Estimated according to worldly standards, they are valued highly. They gain high positions. The mind laughs saying: 'Men controlled and enslaved by me are themselves fools, and although they are foolish, yet they try to honour themselves with the titles of Pandits (Brahmin scholars), great scholars, world-victors, highly knowledgeable, acharyas (readers of religion) and 'alam-fazal' (savants). But these fools do not know how low and small these persons are who have come under my control. They cannot come out of the net of sexual desire, which ever keeps them burning and longing for sex. Flames of greed burn and avarice literally roasts them. They do not know the difference between good conduct and bad conduct. Out of attachment, they resort to such deceits and degrade themselves so much that they consider the blot on good conduct as a garland of flowers. After gaining a little education, they become so proud that they lose all sense of discriminating between good and bad deeds.

Under this arrogance, they look down upon everybody and turn their back upon God. When anger explodes in them, they lose their sense of discrimination and commit such deeds for which they have to repent both here and at the Divine Portal. Exalted holy men who have examined the foibles of the mind carefully are of the following opinion as expressed in *Gurbani* -

'The scholar who harbours greed, avarice and pride, is said to be a fool.' P. 140
ਪੜਿਆ ਮੁਰਖੁ ਆਖੀਐ
ਜਿਸੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥

Through *Gurbani*, Guru Sahib counsels the scholars who are gripped by mind -

'He is a scholar, who instructs his mind. He searches for the Lord's Name in his heart; And drinks the exquisite Nectar of Master's Name. The world lives by the instruction of that Pandit (Brahmin Scholar). The Pandit who implants God's gospel in his heart enters not existences again. He understands the essence of the Vedas, Puranas and Smiritis and recognizes the discernible in the indiscernible one. To all four castes his teaching he imparts. Saith Nanak: To such a Pandit everlastingly I bow.' P. 274

ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧੈ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਆਤਮ ਮਹਿ ਸੋਧੈ॥
ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਾਰੁ ਰਸੁ ਪੀਵੈ॥
ਉਸੁ ਪੰਡਿਤ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ ਜਗੁ ਜੀਵੈ॥
ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਹਿਰਦੈ ਬਸਾਵੈ॥
ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵੈ॥
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੁਝੈ ਮੂਲ॥
ਸੁਖਮ ਮਹਿ ਜਾਨੈ ਅਸੁਬੁਲੁ॥
ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਦੇ ਉਪਦੇਸੁ॥
ਨਾਨਕ ਉਸੁ ਪੰਡਿਤ ਕਉ ਸਦਾ ਅਦੇਸੁ॥

These 'Pandits' (scholars) are those who by arguing and holding meetings with the mind have controlled the mind king. The scholars, who under the influence of the mind, take pride in their scholarship and learning are counselled by Guru Sahib thus -

'With thy mouth thou readest the scriptures with their commentaries.

But, the Omnipresent Lord abides not in thy mind.

Thou instruct men to be firm in their faith.

But thou practise not what thou preach.

O learned, Pandit! Reflect thou over the Vedas and banish thy mind's anger.' P. 887

ਮੁਖ ਤੇ ਪੜਤਾ ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ॥

ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਨਹੀਂ ਪੂਰਨ ਰਹਤ॥

ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੇ ਕਰਿ ਲੋਕ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ॥

ਅਪਨਾ ਕਹਿਆ ਆਪਿ ਨ ਕਮਾਵੈ॥

ਪੰਡਿਤ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ਪੰਡਿਤ॥

ਮਨ ਕਾ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿਵਾਰਿ ਪੰਡਿਤ॥

Guru Sahib counsels those scholars who, under the influence of mind, do not learn the art of living and to satisfy their own interests ignore the basic principles of life such as: live and let live; be merciful to the poor, humble and helpless and fully eschew the cruel sentiment like violence. But disregarding these principles, they fall into wrong-doing and by killing animals for food and taste, they associate them with religious rites and rituals. About such scholars, the Guru's edict is -

'Thou Brahmin! what is this foul thinking in which you are engaged?

Unfortunate one! without contemplation of the Lord,

With your whole family shall you sink.

Little good it is to recite Vedas and Puranas.

Such a one is no better than sandalwood

loaded on an ass.

Without realizing truth of the Name Divine, how may you go across the ocean?

Slaughter of animals you dub as religion - Then brother! tell what is irreligion? Each other you style as saints - then who are to be called butchers?

Blind in mind, yourself you realize not -

Whom then do you seek to instruct?

For lucre your knowledge you sell, thus making waste of your life.' P. 1102-1103

ਪਡੀਆ ਕਵਨ ਕੁਮਤਿ ਤੁਮ ਲਾਗੇ॥

ਬੁਡਹੁਗੇ ਪਰਵਾਰ ਸਕਲ ਸਿਉ ਰਾਮੁ ਨ ਜਪਹੁ ਅਭਾਗੇ॥

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਪੜੇ ਕਾ ਕਿਆ ਗੁਨੁ ਖਰ ਚੰਦਨ ਜਸ ਭਾਗਾ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀਂ ਜਾਨੀ ਕੈਸੇ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰਾ॥

ਜੀਅ ਬਧਹੁ ਸੁ ਧਰਮੁ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ ਅਧਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਤ ਭਾਈ॥

ਆਪਸ ਕਉ ਮੁਨਿਵਰ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ ਕਾ ਕਉ ਕਹਹੁ ਕਸਾਈ॥

ਮਨ ਕੇ ਅੰਧੇ ਆਪਿ ਨ ਬੁਝਹੁ ਕਾਹਿ ਬੁਝਾਵਹੁ ਭਾਈ॥

ਮਾਇਆ ਕਾਰਨ ਬਿਦਿਆ ਬੇਚਹੁ ਜਨਮੁ ਅਭਿਰਥਾ ਜਾਈ॥

They do not know that their own home is getting robbed. In their body-home, five robbers are ever spoliating. In oblivion, they instruct others and themselves. Under the influence of the mind, they are leading a disturbed life. The Guru's edict is:

'Pandits study scriptures, to others expound these,

Yet know not of their selves (homes) caught in flames.

Without devotion to the holy Name Preceptor comes not realization;

Nor from tiresome excess of learning comes poise.' P. 1046

ਪੜਿ ਪੰਡਿਤੁ ਅਵਰਾ ਸਮਝਾਏ॥

ਘਰ ਜਲਤੇ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਏ॥

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਈਐ

ਪੜਿ ਥਾਕੇ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਈ ਹੇ॥

The truly learned is one who has conquered the mind, who coming out of the three attributes of Maya - 'rajo gun' (passion,

energy), *tamo gun* (dark and evil traits), *sato gun* (virtuous traits), attains to the Fourth State of *Turiya*. Salutations to such scholars who have controlled the 'Mind-King'.

'Call a pandit truly learned only when his learning he contemplates in equanimity: Contemplates his learning, derives its essence and in the Name Divine is absorbed.'

P. 937-38

ਪਾਧਾ ਪੜਿਆ ਆਖੀਐ ਬਿਦਿਆ ਬਿਚਰੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ॥
ਬਿਦਿਆ ਸੋਧੈ ਤਤੁ ਲਹੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਇ॥

The learning of the self-oriented, who is a slave of his mind and acts according to its dictates, is of no use. Instead of trading in '*amrit*' (nectar) by drinking which one becomes immortal, all sorrows, sufferings and torments are annulled, he trades in poison. He eats poison because he has not realized the holy Word within the self. He has not gained knowledge and understanding of the holy Word that is all-pervasive, that is called *Shabad-Brahm* (Holy Word as Lord Creator) from which has been wrought the entire creation. Remaining away from it, he eats poison. And it is poison which this utter fool is gathering -

'The egoist (self-oriented) sells his learning, earning poison and consuming it.

The ignorant person contemplates not the holy Word,

Devoid totally of understanding.' P. 938

ਮਨਮੁਖੁ ਬਿਦਿਆ ਬਿਕ੍ਰਦਾ ਬਿਖੁ ਖਟੇ ਬਿਖੁ ਖਾਇ॥
ਮੁਰਖੁ ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨਈ ਸੁਝ ਬੁਝ ਨਹ ਕਾਇ॥

The truly learned is he who has controlled the 'Mind-King'. Such a person even though has not achieved degrees and does not fall in the category of the educated, yet -

'Call a Pandit a God-directed devotee

who to his pupils imparts wisdom.

Contemplate the Name, the Name you garner: Thus in the world derive profit.' P. 938

ਪਾਧਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀਐ ਚਾਟੜਿਆ ਮਤਿ ਦੇਇ॥

ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਹੁ ਨਾਮੁ ਸੰਗਰਹੁ ਲਾਹਾ ਜਗ ਮਹਿ ਲੇਇ॥

'He alone is the Pandit, who casts off the load of the Three Qualities.

Night and day, he utters the One Name.

He receives instruction from the True holy Preceptor and offers his head unto him.

He ever remains aloof and detached.

Such a Pandit at the Divine Portal finds acceptance.' P. 1261

ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਤਿਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਕੀ ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ॥

ਅਨਦਿਨੁ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਹੁ ਦੀਖਿਆ ਲੇਇ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਸੀਸੁ ਧਰੇਇ॥

ਸਦਾ ਅਲਗੁ ਰਹੈ ਨਿਰਬਾਣੁ॥

ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ॥

As is the natural tendency of the mind, it always remains rebellious. Thus, it is spreading sorrows and sufferings. By bringing the '*jeev*' (sentient being) under its control, it does not let him realize the importance of human incarnation after going through eighty-four lakh existences, and by involving him in sins and evils ruins his life. This mind has defeated big ascetics, saints and sages, scholars and savants because an egoist's mind is unconquerable -

'Stubborn is the egoist's mind, and to duality gets attached.

To such a one comes not joy even in dream;

In continuous suffering is his life passed.

In numerous places have scholars studied scriptures to exhaustion,

And Siddhas (Divines) into absorption engaged:

Yet the mind unsubdued remains, though

ritual actions to exhaustion be performed.' P. 644

ਮਨਮੁਖ ਮੰਨੁ ਅਜਿਤੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ॥
ਤਿਸ ਨੋ ਸੁਖੁ ਸੁਖਨੈ ਨਹੀ ਦੁਖੇ ਦੁਖਿ ਵਿਹਾਇ॥
ਘਰਿ ਘਰਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਥਕੇ ਸਿਧ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇ॥
ਇਹੁ ਮਨੁ ਵਸਿ ਨ ਆਵਈ ਥਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ॥

The mind cannot be trusted. Nobody knows when it may cheat one because its warriors are unconquerable. They do not let anyone become free from the Mind King's net. In no time they disintegrate the meditations and austerities practised by a person. Man loses all sense as to what he is doing. Later on, he repents over what he has done.

'Placing reliance on thee, O my mind, who is it that has not fallen?

Thou art bewitched by the great Mammon (Maya).

This is the way to hell.' P. 815

ਕਵਨੁ ਕਵਨੁ ਨਹੀ ਪਤਰਿਆ ਤੁਮਰੀ ਪਰਤੀਤਿ॥
ਮਹਾ ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਿਆ ਨਰਕ ਕੀ ਰੀਤਿ॥

A Yogi named Macchandarnath fell under the mind's control. When he used to live with Lanka's King Amroo, father of Shivnabh, then the former passed away. Hearing the cries and wails of his beautiful queens, he (Macchandarnath) placed his own body in a cave and entered King Amroo's body through some Yogic process. For long, he kept enjoying these beautiful queens. Similarly, Sage Jamini, inspite of Sage Vyas counsels kept sticking to the stand that, after attainment of knowledge, the mind could be brought under control. He wrote this verse in his scripture too. Sage Vyas advised him to delete this verse and said, "Mind cannot be trusted. Sometimes, it takes flights in the sky, and sometimes, it falls into deep abysses of Hell. Mind cannot be conquered

without the Guru's (Holy Preceptor's) grace." But he persisted with his opinion. To humble his pride, Sage Vyas through *yog-maya*, degraded Jamini's mind to such a level that to possess a woman, he made a hole in the roof and to reach her, hung himself through it. But the hole was so small that his arms could not pass through it, and he kept hanging from there all through the night.

'At times, the mind soars high up and at times, it falls to the nether regions.

The greedy mind remains not steady and searches for wealth in all the four directions.'

P. 876

ਕਬਹੂ ਜੀਅੜਾ ਉਭਿ ਚੜਤੁ ਹੈ ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ॥
ਲੋਭੀ ਜੀਅੜਾ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਤੁ ਹੈ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੇ॥

Parasnath asked the Yogi to come out of the crocodile's belly: "Is there any method by which the mind can be controlled?" He said, "O king! you are a great warrior. You have taken a vow to fight this Mind-King. You have asked me which warriors can fight against the Mind-King. So I will tell you about them." [Only the names of these warriors can be given in this article. Detailed description will require a series of articles which will have to be published in the magazine for the whole year. Even then, the description will remain incomplete. Full description can be given only in a big volume.] Here I will tell you the names of some of his generals, whose number is quite large. So listen to me attentively -

1. *Dheeraj* (Patience)
2. *Vigiyaan* (Science)
3. *Ishnaan* (Bathing)
4. *Nivrit* (Expanse of Maya)
5. *Bhavna* (Feeling or sentiment)

6. *Sudheer* (Pure)
7. *Yoga* (Asceticism)
8. *Laaj* (Modesty)
9. *Sanjog* (Union)
10. *Sukirt* (Good deed)
11. *Amoh* (Detachment)
12. *Alobh* (Contentment)
13. *Akaam* (Free from lust, celibate)
14. *Bidiya* (Learning)
15. *Akrodh* (Free from anger)
16. *Salayz* (Modest)
17. *Nimrita* (Humility)
18. *Prema-bhagati* (Devotional worship)
19. *Prem* (Love)
20. *Shanti* (Peace)
21. *Paath* (Reading of scriptures)
22. *Athaat* (Lack of Pomp)
23. *Sukaram* (Good or virtuous action)
24. *Shubh Sikhya* (Good teaching)
25. *Sujaag* (Wakeful)
26. *Prabodh* (Enlightenment; understanding)
27. *Daan* (Charity)
28. *Nem* (Regular practice)
29. *Satt* (Chastity; woman's loyalty to her husband)
30. *Santokh* (Patience)
31. *Tapp* (Practice of austerities)
32. *Jaap* (Divine Name recitation)
33. *Nem* (Controlling the sense organs)
34. *Yum* (Controlling the mind)
35. *Sanjam* (Moderation; continence)
36. *Dheer* (Patience)
37. *Pranayam* (Breathing exercise)
38. *Dhian* (Contemplation)
39. *Dharam* (Righteousness)
40. *Shubh-achaar* (Virtuous conduct)
41. *Sabal* (Powerful)
42. *Bikram* (Muscular; virile)
43. *Budh* (Intelligence)
44. *Anarkat-ta* (Freedom from greed)
45. *Smadhi* (Trance)
46. *Uddam* (Effort)
47. *Upkaar* (Beneficence)
48. *Subichar* (Good thoughts)
49. *Hom* (Oblation)
50. *Pooja* (Ritual worship)
51. *Anarkata* (Love, affection)
52. *Berkatta* (Lack of love)
53. *Satsang* (Holy company)
54. *Nehu* (Love)
55. *Preet* (Love)
56. *Hari Bhagat* (God's devotee)
57. *Dutt* (Charity that is given)
58. *Matt* (Understanding; wisdom)
59. *Parbodh* (Sermon; teaching)
60. *Krodh* (Anger)
61. *Pavitarta* (Purity)

Armies of *Viveka* (Prudence) and *Aviveka* (Imprudence) have been fighting since the beginning of time, and sometimes, with great effort *Viveka* (Prudence) gains

victory over the mind fully. In this fight, 'jeev' (sentient being) is helpless. He needs total help of the Guru (Holy Preceptor), as is the Gurbani edict -

'By conquering the mind, death's nooses are cut, wanderings cease and victory is obtained.

Saith Nanak: By the Master's guidance have we achieved poise.

Ended is our constant wandering or transmigration.' P. 258

*ਫਾਹੇ ਕਾਟੇ ਮਿਟੇ ਗਵਨ ਫਤਿਹ ਭਈ ਮਨਿ ਜੀਤ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਥਿਤ ਪਾਈ ਫਿਰਨ ਮਿਟੇ ਨਿਤ ਨੀਤ ॥*

This is because without the capable or Omnipotent Guru (Holy preceptor), divine knowledge is not gained and full realization of one's self is not achieved. When the spiritual seeker offers his all - body, mind and wealth - to the Guru (Holy Preceptor) and surrenders his egoism and attachment at his feet, then he (Guru) makes the mind his (devotee's) friend and companion. Then the mind, realizing his true form and existence, becomes Supreme Superior Soul-form. In this context, Bhai Gurdas Ji says -

'By adopting the Guru-prescribed path, the Sikh (disciple) obliterates the path to hell.

In the company of Gursikhs (Guru's disciples), he gives up the five demons (of lust, wrath, avarice, attachment and pride).

By coming into the Guru's refuge are all illusions dispelled.

By glimpsing the Timeless One in form manifest, death's fear is annulled.

By the Guru's teaching are opened mind's stony gates (of hope and doubt).

The mind in mammonic swoon is awakened by the holy Word great.

By getting even a little of Guru's grace are opened the Nine Treasures;

Absorbed in the Guru-imparted knowledge

Divine, he gains liberation in full measure.'

Kabit Swaiaya No. 57, Bhai Gurdas Ji

*ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥ ਗਹੇ, ਜਮਪੁਰ ਪੰਥ ਮੇਟੇ,
ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਸੰਗ, ਪੰਜ ਦੂਤ ਸੰਗ ਤਿਆਗੇ ਹੈਂ ॥
ਚਰਨ ਸਰਨ ਗੁਰੁ, ਕਰਮ ਭਰਮ ਖੋਇ,
ਦਰਸ ਅਕਾਲ, ਕਾਲ ਕੰਟਕ ਭੈ ਭਾਗੇ ਹੈਂ ॥
ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ ਵੇਸ, ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ,
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ, ਮੂਰਛਤ ਮਨ ਜਾਗੇ ਹੈਂ ॥
ਕਿੰਚਿਤ ਕਟਾਛਯ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਪਾਏ,
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰੁ ਗਾਨ ਲਿਵਲਾਗੇ ਹੈਂ ॥*

In Gurbani, it has been described in detail how to conquer the imprudent mind. A question was posed -

'How can the beauteous fortress be conquered, O brother, which has double the ramparts and triple the moats?

Its army consists of five evils, twenty-five lower tendencies like attachment and intoxication or pride,

With powerful Maya as trench

This poor man there cannot prevail: Lord what shall I do?' P. 1161

ਕਿਉ ਲੀਜੈ ਗਢੁ ਬੰਕਾ ਭਾਈ ॥

ਦੋਵਰ ਕੋਟ ਅਰੁ ਤੇਵਰ ਖਾਈ ॥

ਪਾਂਚ ਪਚੀਸ ਮੋਹ ਮਦ ਮਤਸਰ ਆਡੀ ਪਰਬਲ ਮਾਇਆ ॥

ਜਨ ਗਰੀਬ ਕੋ ਜੋਰੁ ਨ ਪਹੁਚੈ ਕਹਾ ਕਰਉ ਰਘੁਰਾਇਆ ॥

The question put was - O holy Preceptor! how can the beautiful body-fortress which has three forms - material or physical body, subtle body and ignorant causal body - be conquered? This finely-built fort of ignorance has two ramparts of doubt and contrariness, and three very deep moats of *rajo gun* (passion, energy), *tamo gun* (dark and evil traits), *sato gun* (virtuous traits), or it can be whose body-fort has a double wall of love and hatred, and the three deep moats of desire for son, wealth and worldly fame. This body-fort is made up of five elements and twenty five tendencies. This body is full of the armies of

attachment, pride, envy, slander, back-biting and imprudence whose number is very large and which is known as the Devil's property. Maya (Mammon) is their guardian. How can they be conquered because all these warriors are firmly entrenched? The poor 'jeev' (sentient being) fails to overpower them. He is helpless against them. 'O holy Preceptor! what should be done? The description of the twenty five tendencies is very long. Given below is their brief description -

The warrior named 'Desire' who has his own companions, who has adamant doors guarded by joy and sorrow, do not let the 'jeev' (sentient being) pass through. There is a door of vice and virtue too. In this material body fort, the Mind is a big rebellious king whose chief warrior 'krodh' (anger) makes a lot of noise. He is the Chief Minister of the 'Mind King'. Oblivious of his good and bad, caught in his ignorance, he considers himself a child and is never prepared to shoulder any important and superior responsibility. Leaving his good companions with whose help, he was to get out of the clutches of the mammonic property, and enjoy the bliss of realizing his self, he is loving the wicked, and he is not prepared to listen to any scripture (*Vedas and Shashtra*).

'The king of the mind is yet a boy, the city (self) still undefended,

And with evil-doers is he in love.' P. 1171

ਰਾਜਾ ਬਾਲਕੁ ਨਗਰੀ ਕਾਚੀ ਦੁਸਟਾ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੋ॥

'Who except the Guru can explain that God, the King and Emperor abides within man's mind?' P. 61

ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਕਿਨਿ ਸਮਝਾਈਐ ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਸੁਲਤਾਨੁ॥

The 'Mind-King' is wearing the armour

of evil and sinful relishes. He wears the helmet of egoism and attachment on his head. He has drawn the arrow of perverted intellect. To escape from the prudent Mind-King's weapons, arrows of covetousness lie in the heart-quiver. Owing to these causes, it is very difficult to conquer the fort of ignorance. The capable and all-powerful Guru (Holy Preceptor), becoming pleased, revealed to him the secret of conquering it, saying - 'From among the forces of Prudence, making Divine love the fuse and meditation the burning brand, the bomb of enlightenment is shot. Gently and calmly is lighted the Divine Light. Thereafter, not much fighting is required.' With the Guru's (Holy Preceptor's) grace, according to his teaching or sermon, which he gave in supreme joy, the difference between the 'jeev' (sentient being) and Lord Creator was effaced and with one stroke was the fort of ignorance conquered. From the army of Prudence, which is called Divine army, when the 'jeev' (sentient being) picked up great warriors like Truth, Contentment, Righteousness, Patience and Contemplation, and started fighting against invincible warriors like Lust, and Wrath, then Contemplation defeated Lust, Forgiveness conquered Wrath, Contentment conquered Greed, Reason defeated Envy and Modesty conquered Pride. Equality conquered Envy and broke open the two doors of Vice and Virtue. That is, as a result of suffering the 'pralabhad karmas' (according to which is obtained the human body or existence), the doors were destroyed and 'kiryamaan karmas' (which are being done now) lost their egoism. The store of accumulated deeds was destroyed with Divine Knowledge. With the help of the holy company and Guru's grace the 'Mind-King' was controlled. As a

result of obtaining the power of Divine Name meditation from the crowded holy company, Death's-noose-like egoism was annulled. Similarly, this 'jeev' (sentient being), by climbing the fort of Divine Knowledge captured the rebellious Mind-King and obtained eternal dominion -

*'How can the beauteous fortress be conquered,
O brother, which has double the ramparts and
triple the moats?
Its army consists of five evils, twenty-five
lower tendencies like attachment and
intoxication or pride,
With powerful Maya as trench,
This poor man there cannot prevail: Lord
what shall I do?'*

P. 1161

ਕਿਉ ਲੀਜੈ ਗਢੁ ਬੰਕਾ ਭਾਈ॥
ਦੋਵਰ ਕੋਟ ਅਰੁ ਤੇਵਰ ਖਾਈ॥
ਪਾਂਚ ਪਚੀਸ ਮੋਹ ਮਦ ਮਤਸਰ ਆਡੀ ਪਰਬਲ ਮਾਇਆ॥
ਜਨ ਗਰੀਬ ਕੋ ਜੋਰੁ ਨ ਪਹੁਚੈ ਕਹਾ ਕਰਉ ਰਘੁਰਾਇਆ॥
ਕਾਮੁ ਕਿਵਾਰੀ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਦਰਵਾਨੀ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਦਰਵਾਜਾ॥
ਕ੍ਰੋਧੁ ਪ੍ਰਯਾਨੁ ਮਹਾ ਬਡੁ ਦੁੰਦਰੁ ਤਹ ਮਨੁ ਮਾਵਾਸੀ ਰਾਜਾ॥
ਸ੍ਰਾਦ ਸਨਾਹ ਟੋਪੁ ਮਮਤਾ ਕੋ ਕੁਬੁਧਿ ਕਮਾਨ ਚਵਾਈ॥
ਤਿਨਾ ਤੀਰ ਰਹੇ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਇਉ ਗਢੁ ਲੀਓ ਨ ਜਾਈ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਪਲੀਤਾ ਸੁਗਤਿ ਹਵਾਈ ਗੋਲਾ ਗਿਆਨੁ ਚਲਾਇਆ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਅਗਨਿ ਸਹਜੇ ਪਰਜਾਲੀ ਏਕਹਿ ਚੋਟ ਸਿਝਾਇਆ॥
ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਲੈ ਲਰਨੇ ਲਾਗਾ ਤੋਰੇ ਦੁਇ ਦਰਵਾਜਾ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਪਕਰਿਓ ਗਢੁ ਕੋ ਰਾਜਾ॥
ਭਗਵਤ ਭੀਰਿ ਸਕਤਿ ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਕਟੀ ਕਾਲ ਭੈ ਫਾਸੀ॥
ਦਾਸੁ ਕਮੀਰੁ ਚੜਿਓ ਗੜੁ ਉਪਰਿ ਰਾਜੁ ਲੀਓ ਅਭਿਨਾਸੀ॥

When King Parasnath heard all this account from Machhandernath, he came to this realization: "My armies cannot have any effect on the mind because all of them, including myself, have already been fully controlled by the Mind-King. None of the warriors of the Prudence - King, who have been fighting the Mind-King for millions of years, is in my army. Therefore, I cannot conquer this king and it is shameful for me

to live in the world. He realized that he who conquers the mind conquers the world. Only such a one deserves to be called the Emperor of the world. He made a funeral pyre and immolated himself by lighting Divine fire. This is how it is described in the 'Dasam Granth' -

*'If I cannot conquer them, I shall burn myself
on the funeral pyre;
O Sage! I could not conquer them; my strength
and courage have weakened. 349*

*Thinking in this way in his mind, the king
apparently addressed all;*

*"I am a very great king and I have conquered
the whole world." 350*

*He, who has told me to conquer both these
warriors Viveka (prudence) and Avviveka
(imprudence), he has agitated me and driven
my life to deception;*

Both of them are mighty warriors;

*The whole world is conquered on conquering
them. 351*

Now they will not go away from me;

O Sage! describe them to me clearly.

*Now I prepare my own funeral pyre within
your view, and sit within the fire-flames. 352*

*After preparing the funeral pyre, he took bath
and wore garments of deep orange colour on
his body;*

*Many people forbade him and even fell at his
feet. 353*

*Giving in charity various types of ornaments
and garments, the king prepared a seat within
the pyre;*

*He burnt his body with various kinds of fires,
but the flames became cold instead of burning.*

354

ਜੋ ਇਨ ਜੀਤਿ ਸਕੋ ਨਹਿ ਭਾਈ।

ਤਉ ਮੈ ਜੋਰ ਚਿਤਾਹਿ^੭ ਜਰਾਈ।

ਮੈ ਇਨ ਕਹਿ ਮੁਨਿ^੮ ਜੀਤਿ ਨ ਸਾਕਾ।

ਅਬ ਮੁਰ^੯ ਬਲ ਪੌਰਖ^{੧੦} ਸਬ ਥਾਕਾ। 349

ਐਸ ਭਾਂਤਿ ਮਨ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਾ।
 ਪ੍ਰਗਟ ਸਭਾ ਸਬ ਸੁਨਤ ਉਚਾਰਾ।
 “ਮੈ ਬਡ ਭੂਪ ਬਡੋ ਬਰਿਆਰੁ¹।
 ਮੈ ਜੀਤਯੋ ਇਹ ਸਭ ਸੰਸਾਰੁ॥ 350
 ਜਿਨਿ ਮੋਕੋ ਇਹ ਬਾਤ ਬਤਾਈ।
 ਤਿਨਿ ਮੁਹਿ ਜਾਨੁ ਠਗਉਰੀ² ਲਾਈ।
 ਏ ਦੈ ਬੀਰ ਬਡੋ ਬਰਿਆਰੁ¹।
 ਇਨ ਜੀਤੋ ਜੀਤੋ ਸੰਸਾਰਾ। 351
 ਅਬ ਮੋ ਤੇ³ ਏ ਈ ਜਿਨਿ ਜਾਈ।
 ਕਹਿ ਮੁਨਿ⁸ ਮੋਹਿ ਕਥਾ ਸਮਝਾਈ।
 ਅਬ ਮੈ ਦੇਖਿ⁴ ਬਨਾਵੋ ਚਿਖਾ⁵।
 ਪੈਠੋ⁶ ਬੀਚ ਅਗਨਿ ਕੀ ਸਿਖਾ⁷। 352
 ਚਿਖਾ ਬਨਾਇ ਸਨਾਨਹਿੰ¹⁸ ਕਰਾ।
 ਸਭ ਤਨਿ ਬਸਤ੍ਰ ਤਿਲੋਨਾ⁹ ਧਰਾ।
 ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਲੋਗ ਹਟਕਿ²⁰ ਕਰਿ ਰਹਾ।
 ਚਟਪਟ ਕਰਿ ਚਰਨਨ²¹ ਭੀ ਗਹਾ। 353
 ਹੀਰ ਚੀਰ²² ਦੈ ਬਿਧਵਤ²³ ਦਾਨਾ।
 ਮੱਧਿ ਕਟਾਸ²⁴ ਕਰਾ ਅਸਥਾਨਾ²⁵।
 ਭਾਂਤਿ ਅਨਕ ਤਨ²⁶ ਜ਼ਾਲ²⁷ ਜਰਾਈ।
 ਜਰਤ ਨ ਭਈ ਜ਼ਾਲ²⁷ ਸੀਅਰਾਈ²⁸। 354

Tomar Stanza

Getting infuriated, Parasnath burnt the fire in his hand, which was a dreadful sight, but became cold there. 355

Then he got emerged yoga-fire, which was burning dreadfully; he killed himself with that fire and the people of the city continued to see the great king. 356

Then, with many grass-blades, with faggots

along with ghee (clarified butter), the flames of fire arose, in which the king was burnt and his body was reduced to ashes. 357

That fire continued to burn for several years, when the body of the king was reduced to ashes and he abandoned the attachment of wealth and place. 358

ਕਰਿ ਕੋਪ ਪਾਰਸ ਰਾਇ।
 ਕਰਿ²⁹ ਆਪਿ ਅਗਨਿ ਜਰਾਇ।
 ਸੋ ਭਈ ਸੀਤਲ³⁰ ਜ਼ਾਲ²⁷।
 ਅਤਿ ਕਾਲ ਰੂਪ ਕਰਾਲ। 355
 ਤਤ ਜੋਗ³¹ ਅਗਨਿ ਨਿਕਾਰਿ।
 ਅਤਿ ਜ਼ਾਲਤ³² ਰੂਪ ਅਪਾਰਿ।
 ਤਬ ਕੀਅਸ³³ ਆਪਨ ਦਾਹ³⁴।
 ਪੁਰਿ³⁵ ਲਖਤ³⁶ ਸਾਹਨ ਸਾਹਿ³⁷। 356
 ਤਬ ਜਰੀ ਅਗਨਿ ਬਿਸੇਖ।
 ਤ੍ਰਿਣ³⁸ ਕਾਸਟ³⁹ ਘਿਰਤ ਅਸੇਖ।
 ਤਬ ਜਰਯੋ ਤਾਮਹਿ ਰਾਇ⁴⁰।
 ਭਏ ਭਸਮ ਅਦਭੁਤ-ਕਾਇ⁴¹। 357
 ਕਈ ਦਯੋਸ ਬਰਖ ਪ੍ਰਮਾਨ।
 ਸਲ⁴² ਜਰਾ ਜੋਰ ਮਹਾਨ।
 ਭਈ ਭੂਤ ਭਸਮੀ ਦੇਹ।
 ਧਨ ਧਾਮ⁴³ ਛਾਡਯੋ ਨੇਹ⁴⁴। 358
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ,
 ਉਪ ਅਵਤਾਰ ਰੁਦ੍ਰ ਦੂਜਾ
 ਪਾਰਸਨਾਥ ਸਮਾਪਤਮਸਤੁ ਸੁਭਮਸਤੁ।
 ਅਫਜ਼ੁੰ ਰੁਦ੍ਰਾਵਕਾ। 359
 ਅਫਜ਼ੁੰ ਕਾ ਅਫਜ਼ੁੰ। 7087

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)
9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust,

Contact : Bhai Amardeep Singh Atwal,
2755, Guildhall Dr., San Jose,
Ca - 95132, U.S.A

Phone :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
EUROPE	50 Euro	500 Euro
AUS.	80 AUD\$	800
AUD\$		

17 ਜੂਨ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀਆਂ ਝਲਕੀਆਂ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ, ਫੁਬੀਲਾਂ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਟਾਲ ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ

ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਨੀ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨੀਵਨ ਸਾਖੀ
(ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸੰਤ ਭਾਤਾ ਬੀਜੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਦੇ

ਜਨਮ ਦਿਨ ਸਬੰਧੀ

ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਮਾਗਮ

8 ਅਗਸਤ 2022

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਸਵੇਰੇ 11.00 ਵਜੇ ।

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸੰਤ ਭਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

